
ר' צפון בבאר שבע
השכונה הכי איומה
בעקבות תעלומת
יורדי הסירה
רפואה צמחית: קח
ירוקת החמור
ותהיה לי בריא
קפלן,
של הסוכנות
405
שגעון
של
כשרון
פרטים בסוכנויות
PEUGEOT 405
מכונית השנה 88

מבצע הנחות לילדים

הלבשה עליונה ותחתונה
נעליים ונעלי ספורט
גרביים וגרבונים
צעצועים ומשחקים

עד 20% הנחה

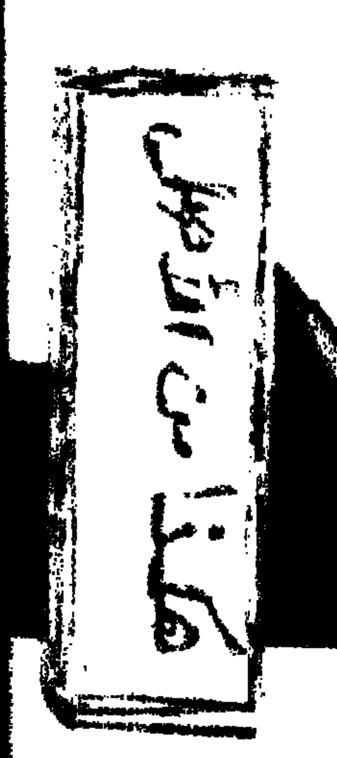

סירי אמאיל
גודל 18 — 12.90
גודל 20 — 13.90
גודל 22 — 14.90

כל יום - יום מוצר

יום א' 4.12.88	יום ב' 5.12.88	יום ג' 6.12.88	יום ד' 7.12.88	יום ה' 8.12.88	יום ו' 9.12.88
חליפות וג'קטים לנשים וגברים	סריגים לנשים, גברים וילדים	חלוקים פיג'מות כותנות לילה לנשים, גברים וילדים	מוצרי טיפוח קרמים לפנים לגוף ולידיים	מגפיים ונעלי בית לנשים, גברים וילדים	תחתונים וגופיות לנשים, גברים וילדים
20% הנחה	20% הנחה	20% הנחה	20% הנחה	20% הנחה	20% הנחה

St Michael MARKS & SPENCER כולל מוצרי

סופשבוע

כ"ג בכסלו, תשמ"ט 2.12.1988

This Magazine Is a Supplement to
Maariv International Edition

בשער: מנדל קפלן, האיש החזק של השכונה. כתבה בעמוד 22. צילום השער: שמואל רחמני.

רענן לוריא

פירוש אמנותי

חוקר בן־אלקנה: לאן הם נעלמו?

ג'ומס. קיבוצניק הולך לכנסת.

ג'מאר. הדוקטור של ד' צעון.

ילדים — איך הם נראים.

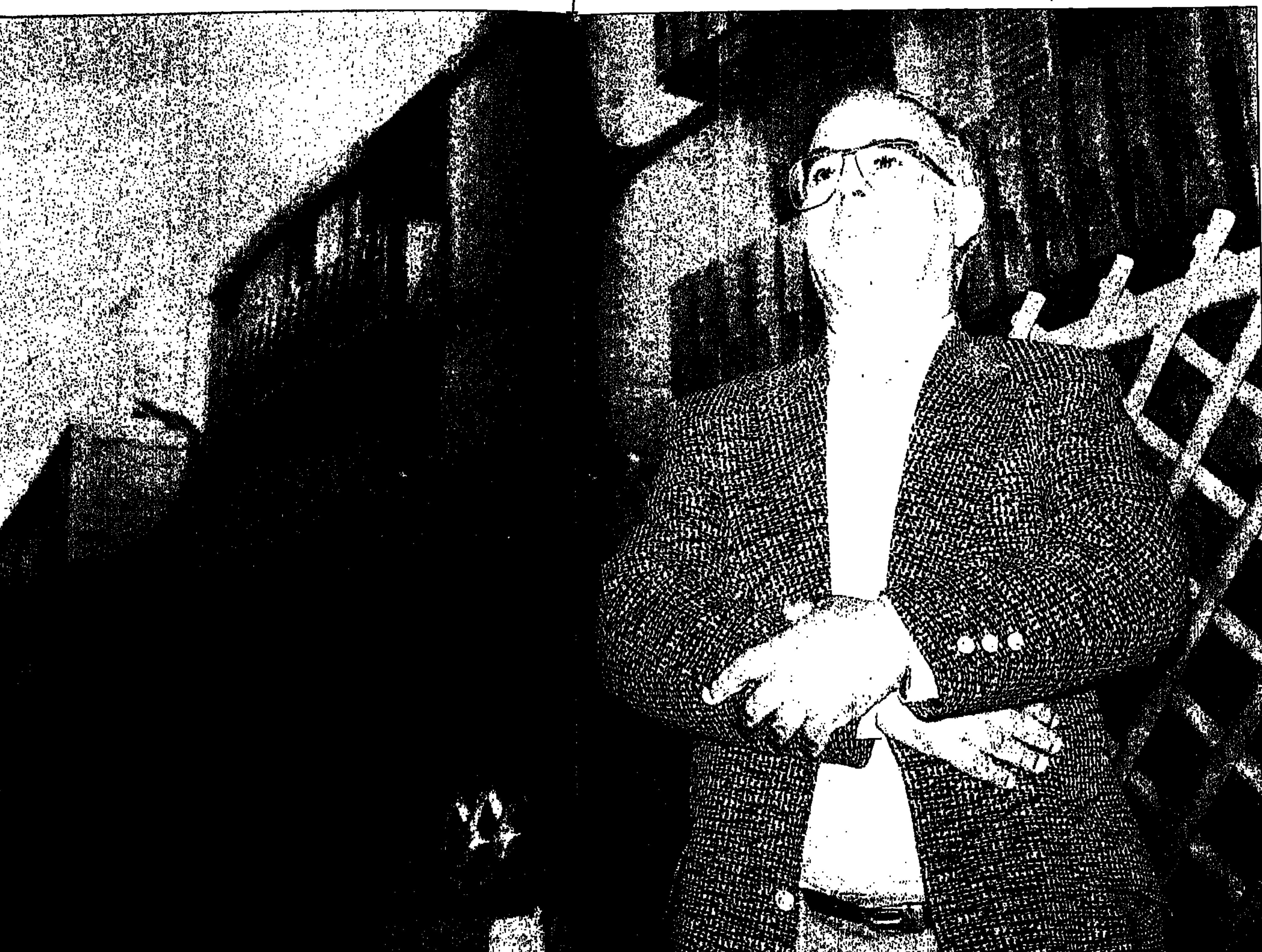
עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

השכונה הכי איומה

בשכונה ד' צפון בבאר שבע אפשר לנשום את המצוקה. חמש דקות מהווילות של עומר חיים 17 אלף איש, רובם בבלוקים של 27 משפחות ו־7 ילדים בכל אחד. פשע כאן הוא שיגרת פריצות יומיומיות לבתים אפילו לגניבת אוכל, סמים הם משהו שמוצאים בחצר, עוני ועזובה הם משפחות מרובות ילדים, בתי אב בלי אב וצפיפות איומה. הארלם של באר שבע, חממה רוחשת תיסכול וכעס. ורק איש אחד, מרדכי – ג'גואר – אברג'יל, המלך הבלתי מוכתר של השכונה, הוא החוליה המחברת ביניהם לבין האופטימיות.

מאת עמוס לבב
צילם: מאיר אזולאי

מרדכי – ג'גואר – אברג'יל במגרש הביתי, שכונה ד' צפון. "זה הדוקטור של השכונה"

"כ עם היה המערך מקבל פה 50% מהקולות", מספרים תושבי שכונה ד' צפון בבאר שבע, וצוחקים צחוק גדול. "בבחירות האחרונות לקחו פה הליכוד וש"ס את כל הקולות".

כאשר המערך יעשה את חשבון הנפש שלו באופוזיציה, כפי שהוא מבטיח, כדאי שישלח מישהו לשכונה ד' צפון, למען ינשום את המצוקה, יראה את העזובה, יחוש את התסכול והשנאה ויבין כי ישיבתו באופוזיציה עלולה להתארך יותר ממה שהוא חושב.

אגב, רצוי שאותו שליח שיפול פתאום לכוכב אחר, חמש דקות משכונת הווילות של עומר, לא יהיה אשכנזי. למען בטחונו ולמען לא תיפגע מכוניתו. אלא אם יחנה אותה ליד ביתם של ריימונד ומרדכי אברג'יל, שם לא יאונה לו ולרכושו כל רע.

אם ישאל השליח היכן היא שכונת ד' צפון, יורמו כמה גבות במרכז באר שבע, והוא יישאל בפליאה: "ד' צפון? מה יש לך לעשות שם? זוהי הארלם של באר שבע". כאשר ישיב כי לביתו של מרדכי אברג'יל הוא מוזמן, רק מעטים יידעו להדריכו. אך אם יאמר שעם ג'גואר נקבעה לו פגישה, לא יהיה אדם בעיר שלא יידע להראות לו את הדרך. "ג'גואר", ימלמלו הכל בהערכה. "ג'גואר, בטח, מי לא מכיר את ג'גואר. הוא המלך של שכונה ד' צפון".

באחרונה שוב סערה השכונה. לא סערה שיגרתית הבאה בעקבות רצח, קרב כנופיות או חשיפת רשת סמים. סערה "פיקנטית", לשם שינוי. כלת התנ"ך והכה חרד, שרק ביום העצמאות האחרון זכתה בחידון והביאה כבוד רב לשכונתה, ד' צפון, העזה לקרוא תגר על מנהיגותו של ג'גואר. היא אפילו העלתה חשד כי כספים שהופקדו בקרן מיוחדת, שהוקמה על שמה, נעלמו בדרך מסתורית. עד מהרה למדה הכלה הצעירה, שבאה ממשפחת מצוקה, את הלקח המר שביציאת חוצץ נגד הממסד. היא הוחרמה על ידי התושבים ואפילו תביעה משפטית תלויה ועומדת נגדה.

גם ג'גואר שב ולמד את הלקח של איש ציבור, שב טעם את טעמה המר של כפיות הטובה. אך מקרה זה, כמו מקרים אחרים בעבר, לא ירתיעו אותו מלהמשיך ולפעול ללא לאות למען שכונתו. אם תאמר לו שעבודתו סיזיפית, שאחרי 12 שנים של עבודה מאומצת עדיין נחשבת שכונתו לגרועה שבשכונות בארץ, יחייך וישיב בשקט, בעברית מתובלת בצרפתית: "למה להיות מתוסכל? התקדמנו מאוד בשנים האחרונות". ובלי להמתין הוא יפנה אותך לגני ילדים משופצים, למרכזים לשיעורי עזר בבתי הספר, למרכז חדש ללימודי מוסיקה, למחשבים שנרכשו עבור בית הספר "קארו" ו"מקיף ד'", למתנ"ס המפעיל על 24 קבוצות הספורט שלו, לבית לנערה במצוקה וכרוח הימים הללו – למרכז תורני לנוער הקולט חוזרים בתשובה.

לפני שלושה שבועות הוכרה "מועצת גג ד' צפון", שג'גואר עומד בראשה, כמוסד ציבורי. אבל הרבה לפני כן כבר הכירו תושבי השכונה בריימונד וג'גואר אברג'יל כמוסד ציבורי, וביתם היה לבית ועד. בחדר אחורי עומדים בצורה מסודרת עשרות תיקים, ליד מחשב משוכלל, מדפסת ומכונת צילום. "זה כבר שייך לקרן 'דבק', זו קרן שאני הקמתי, אבל היא לא קשורה בוועד השכונה", אומרת ריימונד אברג'יל, "מוסר, בפני עצמו".

ג'גואר הוא תואר שהוענק למרדכי אברג'יל על ידי תנועת הצופים היהודים במרוקו, ומאז הוא נושא אותו בגאון. "זה כמו תואר אצולה בצופים", הוא מסביר, ושולף ספר מהודר, "ויהי בעת המלאח", מאת יוסף טולדנו. ה"מלאח" היה הגיטו היהודי במרוקו.

"הנה, זה אני", הוא מצביע על תמונה ובה נראה נער צעיר, יו"ר הצופים היהודים. "והנה, גם זה אני, מצולם עם מלך מרוקו. וזה יצחק עורן, היום הוא ד"ר לכימיה וחבר מועצת עירית באר שבע".

את ריימונד רעייתו הכיר בסאפי, עיר הולדתם. בשנת 1965 עלו ארצה, כמהלך טבעי אחרי שנות פעילותו הרבות בקהילתו, אירגון תגיגות "בר מצווה", חיתון יתומות, הברחת יהודים ארצה.

הגעתם ישר לשכונה ד'?

"לא", משיבה הפעם ריימונד. "הנה הסיפור. אני במרוקו הייתי מזכירה ראשית למושל, והייתי מאוד עסוקה. זה הפריע מאוד לג'גואר בפעילותו הציבורית. כאשר באנו לישראל הוא אמר לי: 'תמה עבודתך, ריימונד. עלינו לישראל כדי לבנות פה משפחה ברוכה'".

הברכה באה בדמותם של שמונה ילדים מוצלחים. ג'גואר עבר ב"סולל בונה" עד שפוטר עקב צימצומים, והיום הוא "מנהל בית" של הסוכנות. מיד כשהגיע ארצה החל לחפש אפיקים חדשים לפעילותו הציבורית, ועד מהרה מצא אותם אצל מאיר בוסקילה, רכז ספורט בשכונה ד' צפון. "היינו הולכים, מבקשים כדור מזה, חולצה מההוא, תרומה מהשלישי. כך נקשרתי לשכונה", הוא מספר.

המעבר משכונה ו' לשכונה ד' היה טבעי. משפחת אברג'יל קיבלה בית קטן מ"עמידר", ברחוב אבן עזרא, רחוב יוצא דופן בשכונה הצפופה. בתים חד קומתיים, שדרת עצים נאה, גינות פה ושם. ועל כל חלון – סורג, וכל דלת – דלת בטחון.

> **"המצוקה הצמיחה פה ועד שכונה כזה. זה כורח המציאות. ואנחנו גם כוח אלקטוראלי. איך־איך רצים אחרינו המפלגות שנלך איתם"**

מרסל כחלון נכנסת ברעש והמולה לחדר האורחים. מאחוריה מציצה פרלה אלמקייס, והיא נפעמת ממה שהיא מגלה בסלון של ג'גואר. "אה, אשכנזי", היא מגחכת במבוכה.

מרסל כחלון באה לבקש עזרה מג'גואר. יש לה נזילה מאחד הצינורות, והיא יודעת שרק ג'גואר מסוגל להביא את אנשי "עמידר" במהירות. היא אפילו לא מנסה לפנות אליהם בצינורות המקובלים.

אשה מסכנה. המסכנות ניבטת מעיניה, מפיה חסר השיניים, מלבושה הדל, מצחוקה העצבני. בעלה נפטר לפני 11 שנים, והיא מתגוררת עם שלושה מילדיה בבית חד קומתי בשכונה ד' צפון. אין יום שגנבים לא פורצים לביתה. כבר אין להם מה לגנוב, אז הם סוחבים אוכל מן המקרר. וגם אז היא באה לג'גואר. קליינטית קבועה. "זה הדוקטור של השכונה", היא אומרת בשפה ציורית, ושואבת עדוד מצחוקם של הנוכחים. "כן, כן, ג'גואר הוא הדוקטור של העניים. מתי אני באה עם בעיה, יש לו יד בזה, הוא פונה ל'עמידר', הוא הולך לעיריה, יש לו השפעה בכל מקום".

פרלה אלמקייס, השכנה, יושבת וצוחקת. בלי דעת היא יכולה להיות סמל לשכונה ד' צפון. מומחים יטביעו עליה את ההגדרה "דור שלישי של מצוקה". היא לא יודעת מה זה. היא רק יודעת שהיא מטופלת בלשכת הסעד, עכשיו בתה מטופלת באותה לשכה. "בעלה בכלא", היא אומרת בפשטות, ומרסל צועקת פתאום: "כולם פה גנבים. ארבע פעמים פרצו לי את הבית".

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

פרלה: "גנבו לה שמיכות, איך שקיבלה אותן מלשכת הסעד".

מרסל: "הרחוב שלי מלוכלך, אני רוצה לעוף מפה".

פרלה: "גם הבן שלי רוצה לברוח מהשכונה הזאת, מהארץ הזאת. יש לי כבר בן אחר בחו"ל. למה? למה יש הרבה גנבים פה. גניבות בלי סוף, זאת השכונה הכי גרועה בארץ".

ג'גואר, כל אותה עת יושב בשקט מתחת לתמונת נוף פסטוראלית, עם בית עץ יפהפה בשולי הר מוריק, בשוויץ או משהו כזה, נאלץ להסכים איתה: "זה נכון", הוא אומר בשקט. ולכן הוא פותח את ביתו, בוקר, ערב ולילה, בפני שכניו קשי היום. "מחו"ל זה נשאר לי כדם", הוא מנסה להסביר את התופעה שקוראים לה ג'גואר. "אני מחפש כל הזמן רק לעזור".

פרלה: "אלה אנשים טובים. רק לעזור הם יודעים. מתנדבים כל הזמן, נותנים כסף למשפחות עניות".

ג'גואר: "אני הולך להביא להם קמחא דפסחא שמוסרות תורמים".

בשנת 1979 הוכרזה ר' צפון כשכונת שיקום. זה גם הביא לביקור הראשון של שר בשכונה. ד"ר ישראל כ"ץ, אז שר העבודה והרווחה (ד"ש) הגיע למקום. ג'גואר אמר לו: "אתה רוצה להכיר את השכונה, אדוני השר? אז צא בבקשה מהמכונית ולך קצת ברגל".

השר הסתובב בשכונה ונדהם למראה עיניו. הוא מצא עבריין בכל בית שלישי, ראה בלוקים עם 72 משפחות בכל אחד, עם 700 ילדים שיורדים לחצר והורסים אותה כמו נחיל ארבה ענקי, ראה צפיפות איומה, בלוק נושק לבלוק.

ג'גואר: "קראו למקום הזה גיטו. קוראים לו הארלם. מכנים אותו בכל מיני שמות. אז לא היו שום שירותים. לקחו את מעברת חצרים והושיבו את כולם ברחוב אחד, רחוב התלמוד. זה היה איכלוס לא נכון".

ג'גואר, איש ציבור, חושש לקרוא לילד בשמו ולומר שזה היה פשע. "קליטה לא נכונה, איכלוס לא נכון", הוא שב ואומר. "משפחות מרובות ילדים, צפיפות, מחסור בשירותים, הפשע הלך וגבר, הלך וגדל".

ריימונד: "למה להסתיר? לא, לא נסתיר יותר. יש לנו פה בעית סמים קשה מאוד".

מרסל מזדעקת: "לא, לא!" היא צועקת. "זה מילה אסור. אסור לומר מילה כזאת!"

עמוס אביטן, מנהל עבודה, חבר ועד השכונה,

"גם הבן שלי רוצה לברוח מהשכונה הזאת, מהארץ הזאת. למה? למה יש גנבים פה. גניבות בלי סוף. זאת השכונה הכי גרועה בארץ"

מספר כי בנו בן העשר ראה יום אחד נערה ערביה, רועה את צאנה מאחורי ביתם. הוא ניגש לראות את הכבשים, גולל אבן ומצא מאחוריה כמה גושים לבנים עם ריח משונה. חש הביתה – ילד בן עשר – ואמר לאביו: "אבא, יש שם כמה טוליות חשיש, מוסתרות מתחת לאבן".

מה עשית?

"כלום, מה יכולתי לעשות? אם הייתי פותח את הפה, הייתי מקבל איזה 'בום' לא נעים", משיב עמוס אביטן. כאב וכאזרח הוא הזדעזע להווכח לדעת שילד קטן, בנו, מזהה בקלות כזו טוליות חשיש. "אנחנו לעולם, כוועד שכונה, לא נוכל להיות תחליף למוסדות", הוא אומר. "בשכונה הזו יש הרבה פועלים, שכירים. עכשיו, עם כל הצימצומים והפיטורים, כאשר עובדת סוציאלית צריכה לעבוד עם שלושים משפחות נזקקות – התמונה בשכונה ד' צפון יכולה להיות תמרור אזהרה לכל הארץ. זו השכונה הכי גדולה בבאר שבע, יש פה יותר מדי תושבים. עשו פה טעות איומה באיכלוס. לקחו מעברה שלמה והעבירו את כולם לרחוב אחד. חייבים לדלל את השכונה הזו. מה שאתה רואה פה – זו בעיה ארצית. בנלחמה בפשע ובסמים נכשלו כולם. זו לא רק ד' צפון. זו התמונה במדינת ישראל".

משמאל לימין: ריימונד אברג'יל, מרסל כחלון, ג'גואר, פרלה אלמייקס. "דור שלישי למצוקה".

ג'גואר: "אנחנו בנינו תכנית – מקום לגמילה. זו הצעה של ריימונד. במקום לנסוע לתל אביב לקבל אדולן, שיקבלו את זה פה, בשכונה, עם ועדה רפואית ופיקוח".

עמוס: "זו הצעה טובה מאוד, ההצעה של ריימונד. היא רוצה להקים כאן מקום שאנשים יבואו אליו, יבלעו את המנה במקום, וכך לא יעשו מסחר בזה. הסמים הללו הם קללה איומה. הנוער שלנו יודע הכל, את כל הפטנטים סביב זה".

אז זהו החלום, עמוס אביטן? על זה חלמתם שם, במרוקו?

עמוס: "זו השאלה הכי חכמה בעולם שאני שואל את עצמי יום־יום. כאשר עלינו לא ידענו מה זה פשע. סמים אצל יהודי במרוקו? זונה יהודיה־מרוקנית? אם היית אומר כזה דבר שם – היו חושבים שאתה משוגע".

ג'גואר: "לפני שנה נסעתי עם ריימונד לבקר במרוקו. ביקרנו גם בעיר שלנו, סאפי, נמל הסרדינים הגדול בעולם. יש לי שם עוד משפחה. ניסיתי לשכנע אותם לבוא לישראל. הילדים דווקא רוצים. האמא שלהם לא רוצה. והאחים של ריימונד עשו חייל בקנדה. אבל אני ציוני. כואב לי כשאני רואה מה קורה פה, אבל אני ציוני. זו הארץ שלי, זו השכונה שלי".

עמוס אביטן חושב ש"הדימוקרטיה הרסה בארץ הכל". במחשבה שניה הוא אומר ש"בכל אשם החינוך". הוא עוד זוכר איך בכיתה א', בבית הספר היהודי במרוקו, תפס אותו המורה עם ציפורניו לא גזוזות. "הוא היכה אותי על האצבעות בסרגל", מגלה אביטן את שיטות החינוך שאותן היה רוצה לראות בארץ. "גם אצל האשכנזים יש בעיות, רק שאצלם אין כל כך הרבה ילדים בכל בית. ניסית פעם לקנות ילקוטים לעשרה ילדים?"

ריימונד: "האשכנזי גם קיבל יחס יותר טוב כאשר עלה ארצה, כי האשכנזים היו בשלטון".

אביטן: "נכון, נכון. כמה חברי כנסת מרוקניים היו אז בשלטון, וכמה יש היום?"

כל המסובים בבית ג'גואר תמימי דעים כי תוצאות הבחירות האחרונות מהוות את עיצומו של תהליך ממושך. אין להם ספק כי למפלגת העבודה אין סיכוי לחזור לשלטון. לפחות לא בשכונת ד' צפון. משנת 1977 מצבה של השכונה לא השתפר. המצוקה קיימת, העוני גבר, חוסר הוודאות הכלכלי נשאר בעינו. אז עכשיו ש"ס באופנה. השילוב של מצוקה כלכלית–קיפוח עדתי–אב רוחני, עובד שם מצויין. על ועידה בינלאומית חושבת מרסל כחלון? על המקרר הריק והפרוץ היא חושבת.

"המצוקה הצמיחה פה ועד שכונה כזה", מנתחת ריימונד באופן קר. "בשום מקום בישראל לא תמצא ועד שכונה כזה. כאן זה כורח המציאות. ואנחנו גם כוח אלקטוראלי. איך־איך רצים אחרינו המפלגות שנלך איתם. אבל אנחנו לא פוליטיים. אותנו מעניינים רק תושבי ד' צפון".

וזה מה שהביא אותה להקמת הקרן הפרטית שלה. "היא נולדה ככה", מספרת ריימונד אברג'יל. "אח שלי, זה שגר בקנדה, הוא החבר הכי טוב של בעלי ג'גואר. הוא בא פעם לבקר והתרשם מאוד ממה שאנחנו עושים פה. אמר לנו: 'אין לכם כל מה שיש לי, ובכל זאת אתם עושים כל כך הרבה דברים'. חזר למונטריאול ושם נולדה הקרן. האח השני שלי צמח בשכונה ד' על הברזלים. היום הוא תעשיין עשיר בקנדה. ביחד הם הקימו שם את הקרן, יש פה ושם ועדה ציבורית, ואנחנו נותנים מילגות לסטודנטים, מארגנים קייטנות לילדים ולאמהות שלהם והפרוייקט האחרון שלנו – רכישת ציוד וספרי קריאה למשפחות של נרקומנים".

עכשיו שכונה ד' צפון שוב סוערת. 17 אלף תושבים, יותר מ־2700 בתי אב, שברבים מהם אין אב, ובאחרים יש אב שאינו מתפקד. הם זקוקים לג'גואר. להשמצות של כלת התנ"ך הוא מתייחס בסלחנות. אשתו, ריימונד, אוספת אישורים ומסמכים המעידים על נקיון כפיהם של בעלה ושאר חברי הקרן למען זהבה חדד. לו אין זמן להתעסק בזה.

עמוס אביטן אומר שג'גואר הוא המנהיג השכונתי ללא עוררין. "הוא המנהיג, הוא האבא של השכונה. אם למישהו ניתקו חשמל כי לא שילם, ג'גואר ידאג שאיש עשיר ישלם את החשבון. שכונה ד' צפון לא יכולה בלעדיו". ג'גואר עצמו מקשיב למחמאות ואינו מגיב. יושב בשקט, חיוך טוב על פניו. לא איש שררה. אולי סתם איש טוב.

"ישנם הרבה אנשים טובים", אומר עמוס אביטן. "עליהם לא שומעים. הטובים באמת עושים מעשיהם בצינעה".

"כשעלינו ארצה לא ידענו מה זה פשע. סמים אצל יהודי במרוקו? זונה יהודיה־מרוקנית? אם היית אומר שם דבר כזה – היו חושבים שאתה משוגע"

כמו אותו אלמוני, שגם ג'גואר אינו יודע מיהו, השולח זה חמש שנים מכונית נפט, הממלאת מיכל של 500 ליטרים המוצב בחצרו של ג'גואר. ממיכל זה מחלק המנהיג של שכונה ד' צפון נפט לנזקקים. או כמו אותם בעלי אולמות שמחות ומסעדות, השולחים מזון לבתי אנשים, על פי כתובות שג'גואר מספק להם. המזון מובא לבתים ארוז בחבילות שי, ואיש אינו יודע מי שלחן. או כמו אותם אנשים חמי לב, שערכו לא מכבר תאפלה גדולה לאסירים בבתי הסוהר.

אלה הפירות שרואה ג'גואר בעמלו, ולכן אינו מתייאש מעבודתו הסיזיפית. "יש התקדמות בשכונה", הוא אומר. "היא נראית יותר טוב מאשר בעבר. החינוך יותר טוב. דרשנו רק מורים מוסמכים. אנחנו עומדים על המשמר. אם נודע לנו שמורה נעדר מעבודתו יותר מדי, אנו מקימים רעש. אנו כל הזמן מודדים ורואים שהשכונה מתקדמת. האנשים פה טובים בסופו של דבר. גם מרסל ופרלה לא היו עצבניות כל כך פעם. הן נראו טוב יותר. החיים שלהן קשים. האנשים משכונה ד' צפון זה 'עמך', נמצאים ביחד בשמחות ובאבל, רק החיים שלהם קשים מאד. אני רק משתדל להקל עליהם ככל האפשר".

קח ירוקת החמור ותהיה לי בריא

מאת תלמה אדמון

פרופ' דן פלביץ, מנהל המחלקה לצמחי רפואה ותבלין במינהל למחקר חקלאי ע"ש וולקני, ביקר לא מכבר בבתי המרקחת בסין, אלה שמדפיהם מציגים אלפי סוגי עלים, שורשים, זרעים. הסינים יודעים שהרפואה המודרנית נולדה מזו העממית, ובשנים האחרונות התקבלה רפואת הצמחים גם במדינות רבות במערב. בארץ יודעים שהמלוח טוב נגד סכרת, המרווה מרגיעה כאבים וצמח ירוקת החמור יטפל במעט בכל – מנזלת ועד צהבת, אבל אצלנו הנושא עדיין שנוי במחלוקת.

הרופאים בכפרי סין מקבלים שכר לפי מספר האנשים הבריאים בקהילתם, אמר פרופ' דן פלביץ, כשישבנו במשרדו, צמודים למטווֹת נייר. נועדנו לדבר על מחקר צמחי המרפא שהוא שקוע בו כבר יותר מעשר שנים. החדר היה מלא בריחות חריפים ומתוקים של צמחים מיובשים ושמנים אתריים, ושנינו היינו מצוננים כיאות לתקופה.

פלביץ הכין תה צמחים, תערובת מנטולית מתוצרת הישוב כליל שבגליל. שתינו והתעטשנו. התחרטנו על שבוששנו להכין את גופנו לחורף, כמקובל ברפואת הצמחים המאמינה בטיפול מונע וכגישה לגורם המחלה ולא לסימפטומים שלה. הפגנת אנטיביוטישה ציפתה לכל המצוננים שיאלצו ללכת לקופת־חולים בעוד יומיים־שלושה, ובינתיים אפשר היה להגות מן האשליה ששאיפת הריחות מרחיבי הלב בחדר הזעיר, תציל מן הרפואה המודרנית.

פרופ' פלביץ, מנהל המחלקה לצמחי רפואה ותבלין במינהל למחקר חקלאי ע"ש וולקני בבית־דגן, חזר לפני שבועיים ממסע בבתי המרקחת בסין. הוא בן 53 שגדל בחיפה והלך לריאלי כמו שבן של רופאה צריך לעשות. אבל מילדות ידע שהוא רוצה לעסוק בחקר גידולי שדה, "ובמיוחד ידעתי שאני רוצה לעסוק בצמחי מרפא".

לכן נטש את הריאלי לטובת בית־הספר החקלאי כדורי, עשה שלושה תארים בפקולטה לחקלאות, חקר את פשר עגבניות המוני־מייקר החלולות, והגיע לאן שרצה. בתחומו ראה הרבה דברים בעולם, יחד עם המצלמה שלו. מערימות של סוסוני ים מיובשים, מקור לתרופות סיניות, ועד לסלי ענק גדושים בשורשי ג'ינסנג טריים. ב־85' עשה חצי שנה בלונדון בלימוד רפואה אלטרנטיבית. על קירות משרדו יש תמונות משכרות של צמחי מרפא, ומדפי הספרים שלו עמוסים קבצים סטנסילים של אוספים מחקריים על צמחים מכל העולם.

(המשך בעמוד הבא)

משמאל: פרופ' פלביץ והפבריקה (צילמה אירית זילברמן); למטה: מוכרת של צמחי מרפא במינכן, ובשמאל רחוק: מדפי בית־מרקחת בסין עמוסים בתרופות מצמחי מרפא.

(המשך מהעמוד הקודם)

פלביץ הוא חוקר שלא נח אחרי שהעוברות קוטלגו. הוא מיצר על שהשתייכות התרבותית והכלכלית של ישראל לגוש האמריקני מרחיקה אותנו ממצב אידאלי, כמו זה הקיים בסין, שבו הרפואה המודרנית משולבת ברפואה הצמחית והמסורתית. 50 אחוזים מסך כל התרופות הנימכרות בסין, הן תרופות צימחיות. 700 מהן רשומות בספר התרופות הממשלתי. 80 אחוזים מאוכלוסיית העולם משתמשים בצמחי מרפא כשיגרה.

פלביץ נכנס בשנחאי לבתי מרקחת שהמדפים שלהם היו עמוסים בשורות צנצנות דחוסות במאות סוגי עלים, שורשים, זרעים. הרוקחים קיבלו את הרצפטים, הכינו תערובות בקעריות והגישו לפציינטים. הסינים יודעים שהרפואה המודרנית נולדה מן הרפואה העממית, ולא היפך. במקרה הזה כל ניתוק מלאכותי מן המקורות לא מבשר טובות לבריאות האנושית.

הסינים גם אומרים: מי שצמא, לא הולך לחפור באר. כלומר, כשיש לך סינוסיטיס, אתה רץ לרופא בקופת חולים, לוקח שלושה מיני אנטיביוטיקה, בולע ומחסל בגוף עוד כמה בקטריות חיוביות וויטמינים חיוניים, וגומר את דלקת מערות הפנים יחד עם הכוחות שלך. בשלב הזה קשה יהיה לך להתאזר בסבלנות הנחוצה לטיפול הצמחי. כדי שתוכל להתוודע לתרופות הצמחים בפעם הבאה, כשתהיה בריא ותרצה למנוע מחלה, צמחי המרפא צריכים להיות בהישג ידך וכיסך. בארץ זה לא כל־כך קל.

וכאן נכנס פלביץ עם צוות קולגות. זה מתחיל במחקר אתנובוטני בכפרי הערבים ובמאהלי הבדווים ("סקר צמחיית הבר כמקור לתרופות, 1985"), וממשיך במאבק לאמץ כמה סוגי צמחי מרפא שממילא גדלים כאן בטבע לצורך גידול תעשייתי, למטרות מקומיות ובעיקר כענף יצוא. בשלב הזה כל צמחי המרפא הנמכרים כאן כתרופות בבתי מרקחת מיובאים מחו"ל, בעיקר מאירופה, בקשיים ביורוקרטיים ותקציביים.

בארץ נעשים צעדים הססניים בכיוון של גידול תעשייתי, בהנחיית מכון וולקני. בכליל (כמו להוסיף על הקשיים, המפעל נשרף לא מכבר, העבודה פסקה לעת ארוכה, ועכשיו מתחיל שם תהליך שיקום), הרדית (מעל בקעת בית־נטופה), פארן (נגב). לפני השריפה סיפק המפעל בכליל שקיות עלים לתה מצמחים שמעטים התוודעו אליהם קודם לכן. מרווה משולשת, קלנדולה, קוממרי, אספסת רפואית, בן אווב רפואי, זוטה, נפית החתולים, געדה. השיווק היה נסיוני, והצליח. השקיות, בנות 30־20 גרם האחת, נחטפו מבתי הטבע, כנראה על־ידי מביני דבר. הדיוט היה מתקשה לדעת איזה תה ירפא את מה בגופו. על השקית אסור, לפי החוק, לרשום למה נועדה, כיוון שתכולתה אינה מוכרת כתרופה.

הכל עדיין בשלבי מחקר. אם יש תרופות־צמחיות מתוצרת הארץ שכבר נימכרות כבית־טבע, הן נימכרות כמזון, כשהמלים "לא תרופה" מצויינות עליהן. נוצרה מערכת שיקרית חשופה ומוסכמת על דעת כל הגורמים. השמועה מספרת על בית מרקחת באחת מערי הפריפריה, שפתח בצמידות בית־טבע. דלת מחברת בין שני המוסדות הללו, הנמצאים בבעלות אחת.

"לחברות התרופות לא כדאי להשקיע במחקר וגידול צמחי מרפא", אומר פלביץ, "מהסיבה הפשוטה שעל תרופה צמחית אי־אפשר לרשום פטנט. צמחי מרפא הם מתת אלוהים. רק 2 אחוזים מעלות תרופה מודרנית כמו ואליום נובעים מן החומר והייצור. יתרת המחיר משלמת את עלות הפטנט. חברות עתירות־ידע מתפרנסות גם מכל מה שנילווה ליצור התרופות. הן מוציאות לאור כתבי עת מדעיים, מקיימות סימפוזיונים".

סיפור מרגיז: "פלנטקס", מפעל לייצור תרופות שהיה בנתניה, התבסס על חומרי גלם שיובאו מאפריקה, שם הפיקו את החומרים הנחוצים מן הצמחים. אחרי מלחמת ששת הימים נסגרו הדרכים לאפריקה והוחל בנסיון לגדל כאן את הצמחים הדרושים כחומר גלם לתעשיית התרופות. מכון וולקני עבד על זה במימון של "פלנטקס" ומשרד המסחר והתעשיה.

פרופ' דן פלביץ, מנהל המחלקה לצמחי רפואה ותבלין במינהל למחקר חקלאי ע"ש וולקני בבית־דגן, בשדה של חוות הניסוי (בצילום הגדול, צילמה: אירית זילברמן). מימין: שדה שלם של זינקות פורחות.

המאמץ התרכז בעיקר במספר צמחים, כמו וינקה, פרח המוכר בגירסתו המתורבתת בגינות. מעליו מופקות שתי תרופות לריפוי סרטן הדם בילדים. קילוגרם אחד של התרופה שווה חמישה מיליון דולר. בארץ גודלו בשנות השמונים כמה מאות דונמים של וינקה, בקיבוץ בארי, ואחר־כך במקוה ישראל. בשנים האחרונות הופסק הגידול הזה. לא משתלם. כך קרה גם למאה דונמים של פרג שממנו הופק קודאין המשמש כמקור לתרופות לשיכוך כאבים. אחר־כך פשטה "פלנטקס" את הרגל ונירכשה ע"י "טבע" ו"כור". ב"טבע", אומרים במכון וולקני, לא מעוניינים עוד בפיתוח נושא צמחי המרפא כמקור לחומר גלם ליצור תרופות.

במחלקת צמחי מרפא ותבלין בוולקני לא נואשו, ועברו לפיתוח תרופות צמחיות המופקות ממיצוי חלקים שונים של הצמח. עיקר המאמץ הושקע במשך תקופה ארוכה בנר הלילה. שמן נר הלילה ידוע כיעיל ביותר לטיפול בחולי שיגרון, הורדת כולסטרול בדם, אקזמה אלרגית, סינדרום טרום־ויסתי ואפילו סרטן. אך גם המאמץ שהושקע בגידול צמח זה, ניפסק. הגידול בארץ לא היטיב עם החומר הפעיל בצמח. באנגליה יש חברת תרופות המתמחה בפיתוח תרופות מן הצמח הזה (אפמול). "אילו היו האנגלים משקיעים בגידול הצמח כאן...", הוזה המדען לרגע קל, לפני שהוא שב להתמודד עם העובדות הישראליות.

העובדות אומרות שגידול צמחי המרפא בארץ תקוע עתה בשלב אמצע־מחקרי, והמאמצים לחוין את העגלה הזאת כושלים עד כה. בשדה של חוות הניסוי בבית דגן יש כתמים זעירים של כמה צמחי מרפא שרק פלביץ שומר עליהם בעצב. הצמחים העמיקו את הירוק שלהם אחרי הגשמים, ומילול עליהם בין האצבעות מחזיר את הארם העירוני למקום טוב יותר. פלביץ הולך לאט בין הצמחים וקוטף מזה ומזה, מריח ונאנח. מלוח (נגד סכרת), סוגי אכילאה, תרצית ריקנית (טובה למיגרנות, אסטמה, ריומטיזם, תרופת להיט באנגליה), שָׂבַר לבן (עוד צמח מדברי), מרווה (להרגעת כאבים ועצבים), אלו־ורה (לריפוי פצעים), גרילן (קוץ שפריחתו סגולה, מעטר את צידי הדרכים וממנו מופק חומר גלם לתרופה נגד תחלואי כבד).

רפואת צמחי המרפא נירחקה במהלך המאה העשרים למדור הפולקלור. למרות שהאוכלוסיה המערבית נוטה בשנים האחרונות לחזור אל הטבע, היא עושה זאת בהתלהבות כמעט בכל תחומי החיים,

בין צהבת למלריה

בארץ קיים עושר יחסי בצמחים, סך של 2600 סוגים, לא כולם צמחי מרפא. בנסיון לשמר את הידע הקיים באוכלוסיה המחזקת בכפרים הערביים וביישובי הבדווים, יצאו שלוחי החוקרים בתחילת שנות השמונים לזהות צמחים בטבע וללקט את המידע על סגולותיהם הרפואיות מפי הרופאים העממיים.

המחקר, שנוהל בידי פרופ' פלביץ (השתתפו גם ד"ר זהרה יניב, ד"ר אמנון דפני מאוניברסיטת חיפה, פרופ' יעקב פרידמן, שפיקח על העבודה בדרום הארץ), עתיד לראות אור בספר מאוייר בזמן בלתי ידוע. ההוצאה לאור מתעכבת מסיבות טכניות. כשהספר ייצא, הוא יהיה נכס יקר ערך, מדובר באוסף מדעי של 100 מיני צמחי הארץ, ההיסטוריה של כל אחד מהם כצמח מרפא, והשימושים העממיים והמודרניים בו.

המדענים נוטים לאמץ את הצמחים שלגבי סגולות הריפוי שלהם יש מקסימום עדויות. זה אולי ההבדל בין המדען לפולקלוריסט כמו ניסים קריספיל. קריספיל סייע הרבה לעורכי הסקר, בראיון אנשים ובזיהוי צמחים. המדענים מעריכים אותו כבוטנאי טוב המתמצא גם בסיפורים העממיים סביב הצמחים. קצות החוטים שלו יכולים להיות רק תחילת הדרך לביסוס המדעי והרפואי שאותו מבקשים המדענים.

לכן, בפתח הקובץ של המינהל למחקר במהדורתו המדעית משנת 85' יש מלת אזהרה: "כל האמור לגבי השימושים בצמחים למטרות ריפוי הינו אוסף מידע ואינו מהווה המלצה לשימוש עצמי של הקורא. כל שימוש רפואי בצמחי מרפא חייב להעשות תחת השגחה רפואית קפדנית". ובכן, לסיפוק הסקרנות בלבד, מה כתוב שם על צמח אחד:

ירוקת החמור: שישה־עשר אינפורמנטים (ערבים ובדווים מהגליל ומהרי יהודה) העידו על מוהל הפרי, כתרופה נגד צהבת. מטפטפים לנחירים המבריאים. אפשר גם להריח את הפרי, או לשתות את המים שבהם הורתח.

לפי עדותו של מוסטפא איברהים אחמד מתקוע, משרת זרעים כתושים במים, מרגיעה החקפי שיגעון. אחרים סיפרו כי מהוחה פרי כתוש בשמן על המקום הנגוע, משככת כאב עצבים. אכילת הפרי גורמת לשלשול. מיץ הפרי מקצר ימיה של נזלת (יש להיזהר במינון הטיפות בנחיריים, כי המיץ חריף מאוד). פרי הצמח מרפא גם דלקות איניים, סדקים בעור הרגליים, טחורים ומחלות עור (המציצת פרי עם משרת הרדוף). בחוזן משמש הצמח כסם מוישן לריפוי מלריה וכלבת, וכן בצקת ומחלות כליה.

לפני שיוצאים לקטוף בשדה, כדאי להוועץ ברופא.

והרופאה, מה היא אומרת

ד"ר ארנה לוין למדה רפואה באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטת תל־אביב, אבל את התמחות שלה עשתה ברפואה סינית. בקליניקה שלה יש יחס של כבוד לרפואה הקונוונציונאלית כמו לרפואה האלטרנטיבית. שיטות הריפוי שלה כוללות גם אקופונקטורה וגם שימוש בתרופות המופקות מצמחי מרפא.

המקרים שהיא גאה עליהם התרחשו לחולים שהבריאו תוך שיתוף פעולה של לוין עם הרופא הפנימי, או האורתופד, או הנוירולוג. "הצלחנו להוריד רמת סטרואידים שנדרשו לטיפול בחולה מסויים, בשיתוף פעולה עם הרופא הפנימי שלו". במקרה אחר, נעלמו כאבי התופת של חולת סרטן עם גרורות בעצמות. החולה, שלא יכול היה לזוז ממצב שכיבה סטאטי, קם והחל ללכת אחרי כמה טיפולים.

"בסופו של דבר יש אמת בתרופות הסבתא", אומרת ד"ר לוין, אבל מרבה להסתייג. "אנשים צריכים לדעת שזה לא רק דבר נהדר וחסר סיכונים. דרושה תמיד אבחנה של רופא. גב תפוס אצל גבר בן 50, שנתקף במצב רוח, עלול להיות סרטן בלבלב. מתן תרופות צמחים המקובלות לטיפול בגב תפוס, עלול להיות פטאלי. יש צמחים שאסור לתת אותם ביתר לחץ דם, בהריון, כשיש בעיות כליות".

יש הרבה צמחים רעילים, לא כל צמח מתאים לכל אדם, אפשר לטעות בכמויות גם בתרופות צמחיות, ויש הרבה חובבנות בתחום הזה. גואר, למשל, ניתן במשתהד עצירות, מוריד רמת כולסטרול, מפחית רמת סוכר (לא אצל חולים שתלויים באינסולין). אבל במינון גבוה מדי הגואר עלול למנוע ספיחת של מינרלים בגוף, ויום אחד הבן־אדם מרגיש רע והשיעור משר לו והוא לא ידע למה. "הכרתי אשה שקיבלה מרופא טבעי צמחים באורח הומאופתית, כדי לסלק גידול בשד. כשהגידול התפתח הוא אמר לה שזה אופייני לטיפול, המחלה 'יוצאת החוצה'. כלומר, יש גבול. יש מקרים שבהם ברור שרק תרופות קונוונציונליות יכולות לעזור. גם אם יש תה שמשכך כאבי אפנדיציטיס, לא אתן אותו לחולה שצריך להריץ ישר לחדר ניתוח".

אחרי האזהרות בדבר שימוש לא מבוקר, ד"ר לוין מוכנה להודות שיש לה עניין רב בהכנסת התרופות הצמחיות לשימוש שיגרתי. "יש בעיה רצינית, המחיר. לקיחת מנה טיפולית אחת של קפסולות המופקות מצמחים עלולה לעלות לחולה 40־30 שקל. התרופות היעילות ביותר הן תערובת צמחים. לפעמים אני רושמת לחולה רק שני מיני צמח לתערובת התרופה, במקום שישה סוגים. אין היום אף גוף שמכסה לחולה את ההוצאות על התרופות האלה".

ד"ר לוין מחכה להצלחת הניסוי בצמחים של מכון וולקני. היא עורכת עתה ניסוי בכמה חולות היפו־סוכר (רמת סוכר נמוכה), בעזרת טיפול בצמח מרפא. "התוצאות הראשונות מעוררות תקוות, אבל צריך עדיין לבדוק היטב את הדבר".

לדבריה, אפשר למנוע או לטפל בשפעת ומחלות ויראליות אחרות בתרופות צמחיות. אפשר לקטול בינים בחומרים צמחיים. אפשר לסלק כאבי גזים אצל תינוקות בעזרת סירופ צמחי. למרוח אלו־ורה על כוויות, להרגיע כאב ראש עם ארגמן, למרוח משחת ציפורן החתול על אקזמה בעור. אז למה לא?

"הממסד הרפואי וחברות התרופות", אומרת ד"ר לוין, "לא יוכל להתעלם מהביקוש לתרופות צמחיות לאורך זמן". יש סימנים שהיא צודקת. בקורס הטכניון לרפואה אלטרנטיבית של המכללה לחקלאות, משתתפות שתי רוקחות מהמחלקת לניסוי תכשירים חדשים במשרד הבריאות.

פלגר בצמחי המרפא. שבים אל כור הכותנה הטבעי, אל הבילוי ביער, אל התבלין הטרי, אבל עדיין רחוקים, במיוחד בארה"ב, ובעל כורחנו גם בישראל, משימוש פופולרי בצמחי מרפא. בעולם השלישי מעולם לא זנחו את הרפואה הטבעית־העממית. באנגליה יש מודעות רחבה לנושא. בלונדון קיים בית־חולים הומאופאתי גדול, וצמחי הרפואה רשומים שם בספר התרופות. אבל לא באמריקה ובישראל.

"הרפואה המדעית", אומר פלביץ, "דואגת לאיכות חיים, אבל לא לאיכות חיים". אנשים וקנים עודים גוף רואב במשך שנים ארוכות בזכות הרפואה המודרנית שמוסיפה להם את השנים ההלו, אך איננה יודעת להתמודד עם מחלות הזיקנה. הרפואה המדעית עצרה באיזו נקודה, אחרי שאימצה מן הטבע כמה חומרים פעילים, כגון הקודאין, והתכחשה לעובדה שהיא נולדה רק במאה ה־19, לאמה, הרפואה הצימחית. כשמדובר ברווחים מודרניים נאים, למי איכפת שלתרופה צימחית, כניגוד לתרופה כימית, אין תופעות לוואי (מלבד תופעות אלרגיות, אצל רגישים), שהחומר הפעיל נכנס לגוף בריכוז נמוך, ומשתחרר בגוף באיטיות הנחוצה לריפוי הנכון?

כתוצאה מדרך החשיבה האנושית הזאת מצליח כאן דווקא גידול צמחי התבלין. איש לא מניח על דוכי התבלינים מעקשים ביורוקרטיים. לתבלין אין צורך באישור כלשהו. למוצר קוסמטי יש צורך באישור הוכחה שהוא בלתי מזיק. איש אינו בודק את יעילותו. לצמח מרפא דרוש אישור, המבוסס על מחקר מדעי, שהוא גם בלתי מזיק וגם מועיל. הדרך להוכחה כזו ארוכה וכרוכה במאמץ לגדל צמח שאחוז החומר הפעיל בו גבוה, באיתור רופאים שיהיו מוכנים לנסות את התרופה בחוליהם, ולבסוף, באישור משרד הבריאות.

אבל בתחום המזון, אין בעיות. אוכל – הולך תמיד. החלק הזה בעבודתו של פלביץ רץ קדימה בעידוד משרד החקלאות, החקלאים בישראל, הצרכנים בחו"ל, מי לאו בתחנת הניסוי של מכון וולקני, הנמצאת בנווה יער, ליד נהלל, עובדים חוקרי המחלקה על אימוץ צמחים ריחניים לצרכי תיבול ושמן אתרי לתעשיית הקוסמטיקה והמזון. 10 אלפי דונמים של צמחי תבלין עובדו בידי חקלאים בשנה האחרונה, הוקמו 10 מפעלים לעיבוד הצמחים מקריית־שמונה ועד הנגב, והיצוא לאוסטרליה, קנדה, ארה"ב, אירופה, הגיע ל־10 מיליון דולר. הפטרוזיליה והפפריקה עושות חיל יותר מצמחי תבלין אחרים. הן מבוקשות בשווקי העולם.

הלהיט האחרון של חקלאי ישראל הנוהרים לענף החדש הזה הוא יצוא של תבלינים טריים, קטופים בבוקר, עם הטל על עלי טרגון, עלי רפנה, טימין, ריחן, מרווה, ושולחים בערב לחו"ל. למחרת מצויות האריזות הקטנות והניחוחיות במטבחים אניני הטעם של אירופה. בחו"ל יודעים להעריך ולשלם בעבור תבלין ירוק טרי שהארומה שלו לא ברחה בתהליך ייבוש.

פרופ' פלביץ עסוק בימים אלה בטיפוח צמח הפפריקה. ענפים נושאי תרמילים ארומים לוהטים מקשטים את חדרו, ובחוות הניסוי הסמוכה עומדים להפוך שטח רחב של שיחי פפריקה עמוסי פרי לקראת העונה הבאה. הפרוייקט המרכזי במעבדה מתעמק בייצור הצבע הארום מן הפפריקה לצרכי תעשיית המזון. בתוך מבחנות מבעבע שם נוזל ארום, כשהמטרה להפיק צבע טבעי עמיד ככל האפשר.

צמחי המרפא ממתינים בינתיים, ולא נונחים. פלביץ מנסה עתה, בשיתוף עם רופאה, את השפעת פרח הצבר חסר הקוצים על חולי פרוסטטה ודרכי השתן. תהליך ניסויי אחר, שמבטיח מהפכה בתחום ריאטות ההרזייה, מתרחש באחד מצריפי המחלקה בבית־דגן. החוקרים משקים שם תולדות לכנות בתה צמחים, תוך מעקב אחר חיסול הרקמות השומניות בגופן. בחדרו של פלביץ צומח בעציץ שיח המלוח. כשמו כן הוא. עלה אחד נפה, וארוחת הצהריים מספיק מלוחה. המלוח הוא צמח מדברי ששימושיו אצל הבדווים מרובים (שתיית מישרה, למשל, מקלה על בעיות לב, מריחת מישרה על החזה מרגיעה שיעול).

היום גילו החוקרים כי עלי הצמח המיובש טובים לטיפול בסכרת. בבתי הטבע התרופה כבר נימכרת במסווה של מוצר מזון. האפקטיביות שלה במקרה כזה מוטלת בספק, מפני שאין עליה פיקוח רפואי. אין שקילה מדויקת של הצמח, אין אומדן מדויק של כמות החומר הפעיל. אישור ממשרד הבריאות יגיע רק בתום סידרת ניסויים בחולים. רופאי בתי החולים ממהרים לדרכם בסדר יום עמוס מדי, ואין להם זמן לבחון תרופות חדשות שאינן מסופקות ע"י חברות התרופות

(המשך בעמוד 44)

ראש קטן גדול

על פי "חוק יסוד: היהדות" יגוייסו כל בחורי הישיבות, מי שלא ירצה להתגייס ייחשב לעריק, חופי הרחצה יחולקו שווה בשווה בין דתיים וחילוניים ותיאסר מכירת חמץ בפסח. כך החליטה הממשלה שהתכנסה באולם הכנסת, שם יש לוח גדול וציורי ילדים, הח"כים מופיעים בטריינינגים ונעלי התעמלות ולראש הממשלה קוראים יגאל. השבוע. בשבוע הבא, יקראו לו בני או תמי או ויטל, לא בגלל הרוטציה, אלא בגלל שהתנסות בתפקידים היא חלק מהלמידה בסדנת המנהיגות בה הם נוטלים חלק, במסגרת החוגים לנוער שוחר מדע ואמנות. 12 ילדים בני 12־13, "צוות מוחות". כאן לומדים לחשוב, לנתח, לשכנע – להחליט. כאן אין שיקולים זרים של התחשבנות פוליטית או אישית ולא אומרים "תשתוק, כשתגדל – תבין".

מאת סימה קרמון
צילמה: אירית זילברמן

ממשלה יושבת ב"חית". הרוחות סוערות, אבל אין הרמות.

הצלצול הצורם מכריז על תחילתה של מסיבת העתונאים. ראש הממשלה עומד לפני שולחן המליאה, ובקול צלול קורא מהדף שבידו: "חוק יסוד היהדות. (הפסקה). יש לאפשר גם ליהודים רפורמים לעלות לארץ ולהיות אזרחיה. (שתיקה קצרה). כל אדם יוכל ללבוש מה שברצונו, אך בגבול ההגיון. (הפסקה). כל בת הטוענת שהיא יהודית – תוקם ועדת חקירה עם מומחים לברוק זאת. (שתיקה). יום השבת יהיה יום שבתון. בפסח לא יימכר חמץ בחנויות. חופי הרחצה יחולקו שווה בשווה בין חילוניים ובין דתיים. (מרים את הקול, בהדגשה): כל בחורי הישיבות יגוייסו לצבא. מי שלא ירצה להתגייס ייחשב לעריק וייענש. (שתיקה). לא יורשה לפתוח בתי עסק ביום כפור ולא תהיה תחבורה ציבורית ביום זה".

עתונאי: "אדוני ראש הממשלה, לא כל השרים השתתפו בדיון באופן פעיל. אתה לא חושב שהיית צריך לשתף אותם יותר"?

ראש הממשלה: "אני חושב שהשתתפו די הרבה. כמעט כולם דיברו".

עתונאי: "סגן ראש הממשלה לקח את התפקיד שלך".

ראש הממשלה: "הייתי עסוק בבריקת הידיעות שהגיעו בטלפרינטר ובכתיבת חוקים. הוא עזר לי".

עתונאי: "תפקידך הוא לנהל את הדיון".

לימינו של ראש הממשלה נלחשות במהירות עצות.

עתונאי: "היו נושאים לא חשובים שדנתם בהם הרבה זמן, לעומת נושאים חשובים מאד שדנתם בהם פחות".

ראש הממשלה: "אנשים רצו לדבר. ואם זה כך, כנראה שזה כן היה חשוב".

עתונאי: "נראה היה שהשרים עולים עליך ותוקפים אותך כל הזמן".

מימין נלחש משהו בתוקפנות. משמאלו של ראש הממשלה, מתפרץ סגן ראש הממשלה, פונה ללחשן וצועק בקול רם: "יש לו פה"...

סגן ראש הממשלה (מתפרץ): "גם לראש הממשלה יש סגן".

ראש הממשלה (בשקט): "אני הוא זה שהחליט".

סגן ראש הממשלה: "אפשר להתערב"?

צעקות משולחן המליאה: "לא"!!

עתונאי: "היו דברים שבכלל לא דנתם בהם, ובכל זאת הצבעתם עליהם".

ראש הממשלה: "דנו בהם. אולי לא הרבה".

עתונאי: "היה לך תור של ידיעות טלפרינטר שנצטברו. זה לא היה מספיק מהר".

ראש הממשלה: "טיפלתי כל פעם בטלפרינטר מסויים. לא יכולתי לעבור על כולם ביחד".

ראש הממשלה: "ניסיתי להשתלט עליהם".

האווירה במליאת הכנסת חמה. גידופים לא נשמעים שם, אבל הרוחות סוערות. המעמד בהחלט חגיגי, וזה לא משנה שחברי המליאה לבושים כולם בג'ינס או בטריינינגים, נועלים נעלי התעמלות, ושגילם הוא 12־13. הדרך שבה ניהלו במשך שעה את הדיון ב"חוק יסוד: היהדות" לא היתה מביישת אף חבר כנסת קשיש ומעומלן.

אולם הכנסת עטור בציורי ילדים, לוח גדול ושולחנות חומים מעץ, מסודרים ב"חית" גדולה. 12 ילדים בגילאי חטיבות הביניים השתתפו בשעה

(המשך בעמוד 17)

ראש קטן־גדול

בני (מימין) ויגאל. "הוא רק עזר לי בנושים הקשים"

(המשך מעמוד 15)

האחרונה בסדנת מנהיגות, שמהווה הדמייה של התמודדות ממשלה עם בעיות המדינה. הסדנה הזו היא חלק מקורס שנקרא "צוות מוחות", במסגרת "המכון לקידום נוער שוחר אומנות ומדע", בבית הספר להנדסאים ברמת אביב. הנושאים שאיתם מתמודדים הילדים במסגרת הקורס הם ניסוח מגילת העצמאות, טפול בקליטת עליה המונית, אירגון המשק לתיפקוד בזמן מלחמה, ניסוח הצעות חוק וטפול בבעיות כלכלה.

"הסדנה הזו", אומר אהוד פלג, משפטן ואיש חינוך שמעביר את הסדנה, "היא המשך לקורס המנהיגות, שבה הנושא הוא היכולת של הפרט להשפיע על המסגרת שבה הוא חי ופועל. מהכתה, בית הספר, המדינה ועד תרגילים בקנה מידה בינלאומי". פיתוח מנהיגות כבר מגיל זה, סבור פלג, מעניק כלים חשיבתיים, שנדירים אצל הפוליטיקאים. "בפוליטיקה שלנו יש יותר מדי שיקולים זרים. שיקולים מפלגתיים, שיקולים של קידום אישי ואינטרסים כלכליים שעוזרים לבעיות לא להפתר. כשילדים פותרים בעיה, הם עושים זאת בעזרת שכל ישר ושיקולים ענייניים. אולי זה סטרילי במציאות שלנו, אבל ההדגשה היא שבעיה יכולה תיתה למצוא את פתרונה אם היו נשקלים רק השיקולים העניניים. וזו חשיבה שתוכל ללוות אותם בהמשך הדרך, גם אם יתפתחו אצלם שיקולים אחרים".

המטרה של סדנות המנהיגות, אומרת ד"ר אריקה לנראו, שהקימה לפני 19 שנים את המכון, היא להעמיד דור של מנהיגים. "אנחנו חיים בעולם של מנהיגים ממוצעים, אם לנקוט בלשון המעטה. אין סיבה שמהילדים המוכשרים האלה לא יצאו גם מנהיגים. בשנים האחרונות יש תשומת לב רבה למודעות החברתית. כשאני שואלת ילד אם הוא מנהיג בחברה שלו, קופצים ההורים ואומרים: 'אנחנו לא סולה'. כי למנהיג יש דימוי של אדם קשוח שמאחוריו עומדים גדודים של אנשים. אבל דוגמא אישית זו גם מנהיגות. הילדים לא מודעים לזה. הם אומרים 'אני לא מספיק חזק', כי לדעתם רק מי שחזק פיסית יכול להיות מנהיג. ויש ילדים שאומרים: בשביל מה אני צריך להיות אחראי?

"על ידי חוגים של מנהיגות", אומרת ד"ר לנראו, "של חשיבה משפטית, של מדע השכנוע, אנחנו מנסים להכין את המנהיגים העתידיים. זה לא מספיק שיש לך רעיון, אתה צריך גם לדעת איך לשכנע. ובסדנה של 'צוות מוחות', שהיא הסדנה הגבוהה ביותר בקורס המנהיגות, אנחנו מנסים להעמיד בפני הילדים בעיות, לתת להם כלים ולפתח בהם את המודעות והבטחון שהם מסוגלים להיות מנהיגים. לעורר בהם את הרצון להיות מנהיגים".

פעם בשבוע, בדיוק בשעה חמש ושלושים אחר־הצהריים, מתכנסים 12 ילדים בכתה שבבית־הספר להנדסאים. בני מצביע ביד מתוחה ובהתרגשות רבה, אבל אהוד פלג ממנה דווקא את את יגאל, בן 13 וחצי, לתפקיד ראש הממשלה בשעור זה: זין יהיה העתונאי. מכאן ואילך, ועד לסופו של השעור, לא יאמר יותר פלג מילה. את הסדנה כולה ינהלו הילדים.

צפצוף של פתיחת מהדורת חדשות. מהרדיו־טייפ הגדול המונח על השולחן נשמע קול הקריין. "כאן קול ישראל מירושלים. השעה שעה טובה. ממשלת ישראל החליטה להגיש לכנסת את הצעת חוק יסוד היהדות. דובר הממשלה מסר לפני זמן קצר את ההודעה הבאה: בישראל פועלים אגודות וארגונים רבים המנהלים את המערכה על צביונה היהודי של המדינה מזה – ועל חופש הפרט לקיים אורח חיים חילוני, ללא כפיה רתית מזה. המצב בין המחנות הינו מתוח ולעתים קרובות מתפתח לעימותים חריפים. ממשלת ישראל מבקשת למצוא דרך לקרוב לבבות ועמדות בין הזרמים השונים, באופן שיאפשר את קיומנו בארץ כעם אחד. לפיכך מכירה הממשלה בצורך להגדיר במדוייק את מהות אופיה היהודי של מדינת ישראל ואת מקומם של הדת היהודית והעם היהודי בחיי המדינה. הממשלה מתכנסת ברגעים אלה כדי לנסח את הצעת החוק שמפניה חששו כל ממשלות ישראל הקודמות".

פלג לוחץ על הכפתור וסוגר את הרשמקול. ההודעה שהועברה נשמעה פעם אחת ובקצב מהיר, והילדים הגיעו לשעור ללא ידיעה מוקדמת על נושא הדיון, אבל ראש הממשלה מנסח בבהירות את המשימה. "בגלל שיש במדינה הרבה תנועות וארגונים שרבים ביניהם, אנחנו צריכים לנסח את חוק יסוד היהדות, שעל פיו יקבעו הכללים במדינה". בני, שבשלב זה של הדיון לא נקבע לו שום תפקיד ובמהלך הדיון יטול על עצמו יוזמות ותפקידים שרשמית לא נתבקש להם, אומר: "אני חושב שכדאי להודיע לציבור שאנחנו פועלים בענין ולהרגיע את המצב. אנחנו צריכים לנסח חוק כזה, שישמור את אפיה היהודי של המדינה מבלי לפגוע בזרמים הרפורמים ומבלי לפגוע ברתיים. לנסח אפשרות כזו של חצי־חצי, ששני הצדדים ירגעו".

עוז, בן 12 "וקצת", מציע: "אולי לפני שאנחנו מתחילים בהחלטות נבהיר לעצמנו מה צריכים לקבוע. נגדיר את הבעיה שיש לנו".

ראש הממשלה: "יש לך הצעות"?

צלצול חד של פעמון. פלג מעביר פתק לעוז, היושב בחלק החיצוני של ה"חית". במהירות עובר הפתק לידיו של ראש הממשלה. הוא קורא. בפתק יש הצעה לשנות את יום השבת, ולהעביר את השבתון מיום שבת ליום ראשון ובכך לדמות לשאר מדינות העולם, מה שיקל על קשרי המסחר הבינלאומיים.

ויטל: "צריך להיות רגיש לנושא של הפיכת דרכי חיים יהודיות לדרכי חיים נוצריות. זה יגרום לסערת רוחות בקרב קבוצות מסויימות בצבור ויסבך את הענין. או אולי מבחינה מסוימת זה יהיה טוב, אבל זה יהיה רע מבחינות אחרות".

בני: "בשום אופן אסור להגיע למצב כזה שיום ראשון יהיה יום חופשה ולא יום שבת. זה יפגע ברגשות הדתיים. הם יגידו שהמדינה מאבדת את צביונה היהודי".

עדי: "אני חושב שזה דווקא כן חיובי. צריך

(המשך בעמוד 19)

"אנחנו מנסים להכין את המנהיגים העתידיים. זה לא מספיק שיש לך רעיון, אתה צריך גם לדעת איך לשכנע, ובסדנה של 'צוות מוחות', מנסים להעמיד בפני הילדים בעיות, לתת להם כלים ולפתח בהם את המודעות והבטחון שהם מסוגלים להיות מנהיגים, לעורר בהם את הרצון להיות כאלה".

(המשך מעמוד 17)

להתאים את עצמנו לשאר מדינות העולם. צריכים להגיע למקסימום נחות ומקסימום שיוויון".

בני: "יש גם דתיים במדינה שאתה צריך להתאים עצמך אליהם. ולהם זה משנה. אנחנו מדינה של יהודים".

רוחות מתלהטות, אבל אף אחד לא מדבר בלי להרים קודם יד, בלי לקבל את רשות הדיבור מראש הממשלה. צלצול חד של פעמון. פתק נוסף מועבר מידו של פלג לידו של עוז, דרך ידיים נוספות עד לידו של יגאל. ראש הממשלה מעביר את הפתק בעניין יום השבתון לידיהם של אסף ואופיר, שיהיו במהלך השעה הקרובה הוועדה לנושא החלפת יום השבתון. בסיום הדיון יעבירו את המלצותיהם לראש הממשלה, ובהליך דמוקרטי של הצבעה יקבעו חברי המליאה אם המלצותיהם מתקבלות. יגאל קורא מהפתק השני: "חבר הכנסת שאקי מציע לאסור מכירת חמץ בפסח. איגוד בעלי המלון טוען שזה יפגע בנוצרים הפוקדים את ישראל ערב חג הפסח".

בני: "יש אפשרות למכור חמץ בפסח. כל אחד יכול לנהוג בדרך שבה הוא רוצה לנהוג". צלצול חד של פעמון. פתק נוסף עובר. תוך שניות מתארגנים חברי המליאה לוועדות. זוגות־זוגות הם מקבלים את הפתקים המנוזרמים בתדירות של שניות, נבדקים בידי ראש הממשלה ומועברים דרכו לוועדה המתאימה לבדיקת הנושא. תוך 40 דקות הם יצטרכו לנסח הצעת חוק שתתייחס לבעיות המועלות בפתקים. ראש הממשלה עובר בין הוועדות ומסביר להם במהירות את המשימה המוטלת עליהם.

"אני שר שמטפל בכל", מסביר לי בני, בן 13 וחצי, שלקח על עצמו, ובטבעיות רבה, גם את תפקיד חבר ראש הממשלה. "אנחנו מקבלים את הבעיות בטלפרינטרים (הפתקים), מחלקים אותם לוועדות, אחר־כך מקבצים את ההמלצות וכל הממשלה תקבל החלטות בהצבעה וננסח את החוק. הטלפרינטרים", הוא מסביר, "זה כמו הבעיות שיש בחיים. הן ממשיכות לזרום, הן אף פעם לא מפסיקות. לחלק מאיתנו", הוא מספק לי אינפורמציה בנדיבות, "זה היסוד לעתיד. אני, למשל, רוצה להיות עורך דין או שופט. כן, הדעות שאני מביע כאן הן דעות שלי. יוצא, במקרה זה, שהן דומות לדעות שיש אצלי בבית. אבל אלה הן קודם כל הדעות שלי. לא משנה לי מה החבר הכי טוב שלי חושב. אני לא מוכרח לחשוב כמוהו. לרוב", הוא לוחש לי, "יש כאן דעות יותר שמאלניות".

אף אחד מהילדים אינו חובש כפה. גם לא בטוח ששמעו פה על אינטגרציה. זיו, העתונאי, מסתובב בין הוועדות ומקשה עליהן בשאלות. אופיר ואסף ניסחו כבר את המלצותיהם בעניין יום השבתון ועוסקים עכשיו במשימה חדשה הרשומה ב"טלפרינטר": "בני העדה החרדית הודיעו כי יסרבו להתגייס לצה"ל אף במחיר הליכה לכלא בהמוניהם. בני עדה זו החייבים בגיוס מונים כמה אלפים". העתונאי מבקש לדעת מה הוועדה החליטה בעניין גיוס בני הישיבות. אופיר: "החלטנו שיש לגייס בחורי ישיבות לשרות קצר מהרגיל". זיו, בתקיפות: "אבל הם לא מסכימים". אופיר: "אז נתייחס אליהם כמו אל עריקים. פשוט כמו אל עריקים".

ראש הממשלה מוסר בידיהם דף טלפרינטר נוסף: "יהדות ארצות־הברית דורשת להיות שותפה להחלטות המתקבלות בישראל והנוגעות לאופי היהודי של המדינה, לאור היותה של מדינת ישראל מדינתו של העם היהודי כולו". תוך שניות מנסח אופיר את המלצתו וכותבו "מכיוון שאין ליהדות ארצות הברית יצוג בכנסת, הם אינם יכולים להשתתף בהחלטות".

תמי ועוז מתחבטים בבעיה די אקטואלית: "המפלגות הדתיות לוחצות על הממשלה לתקן בתוך חוק השבות את ההגדרה "יהודי" כך שתתייחס רק ליהודי שהתגייר לפי ההלכה (גיור אורתודוכסי) להבדיל מגיור רפורמי, לדוגמא. שינוי ההגדרה לא יאפשר ליהודים שעברו גיור רפורמי לקבל אזרחות ישראלית, גם אם יעלו לארץ. לטענת המפלגות הדתיות יכולה להיות רק צורה אחת להתגייר וזהו הגיור שנקרא "כהלכה"". תמי ועוז מנסחים משהו מעורפל קצת. "אנו צריכים לפשר בין סוגי הגיור של הדת היהודית, להקל את תהליך הגיור ולגרום שיתגיירו יותר אנשים". ובסוף הם מוסיפים: "כהלכה". מה שבטוח בטוח.

על הלוח רושם אהוד פלג את השעה. נותרו עשר דקות להצבעה ולניסוח חוק יסוד היהדות. ראש הממשלה קורא לסדר. עוז קם ומבקש להציע הצעה לסדר היום: ראש הממשלה יקרא את המסקנות של כל ועדה, ולמי שתהיה התנגדות שירים את היד. ראש הממשלה קורא: "מיליון היהודים הרפורמים החיים בארצות הברית מזהירים מפני הוצאתם מקהילת ישראל אם יועבר התיקון לחוק השבות ותוקפים את המפלגות הדתיות על פילוג העם".

מישהו צועק: "צודקים הרפורמים. הולכים להוציא מאיתנו מיליון יהודים. אנחנו צריכים אר הכוח הזה בארצות הברית. אי אפשר לוותר עליו".

ויטל, (מתנסח תמיד בזהירות, באיטיות, בציניות מפתיעה קצת בהתחשב בגילו): "שמעתי שכשלקחו יהודים למחנות השמדה לא שאלו אותם קודם אם הם רפורמים או אורתודוכסים. רק אם הם יהודים. ועכשיו הם לא יכולים לממש את הזכות שלהם להיחשב יהודים".

עוז: "אני חושב שהוא צודק. עם ישראל הוא עם אחר. לפני שהיתה מדינת ישראל זה לא היה משנה איפה אתה חי, רק אם אתה יהודי. יהודי בכל מקום שהוא חי הוא יהודי".

בני: "יש להם בעיה. אם הם כל כך יהודים ואוהבים את ארץ ישראל, שיבואו לארץ ויתגיירו בתהליכים שהם צריכים".

עוז: "איך אתה היית מרגיש בתור יהודי שצריך להתגייר"?

בשלב זה מרגיש ויטל שמשהו קצת לא בסדר. רגע, הוא צועק בקול חלש שנבלע בהתלהבות הכללית, לא היהודים הם אלה שצריכים להתגייר. עוז רץ מהקצה של ה"חית" להסביר לו משהו. ראש הממשלה שואל: "מי בעד להוציא את החוק ולאפשר להם להיות יהודים"? הרוב מצביע. שקט משתרר סביב שולחן הממשלה.

ראש הממשלה קורא: "כל אשה תלבש מה שתרצה, ולא מה שיגידו לה. היא תלבש מיני, סטרץ', וכל מה שבראש שלה. אשה דתיה תלבש חצאית כרצונה. במקומות ציבוריים לא צריך להגזים בלבוש, אבל כל אחד יתלבש כרצונו". הסכמה כללית.

ראש הממשלה קורא: "כת הליצ'י ביפן, המונה 80 אלף מאמינים, הכריזה על עצמה כצאצאי עשרת השבטים והחליטה לעלות לישראל. נודע כי הכת התרשמה עמוקות ממבצע 'משה', שבו עלו לארץ בחשאי אלפים מיהודי אתיופיה". הוועדה ממליצה להקים ועדת חקירה שתבדוק אם אכן ההורים שלהם היו יהודים". כל הממשלה בעד ועדת חקירה.

הבעיה הבאה היא הוגי דעות אמריקנים שיצאו בהצהרה שלמעשה הנוצרים כולם הם יהודים, שכן ישו היה יהודי, ומשום כך מבקשים כמה אמריקנים נוצרים להנות מחוק השבות ולקבל אזרחות ישראלית.

ניסן: "שיבואו להשתקע בארץ לזמן מסויים כדי לקבל אזרחות".

מישהו: "גם אם הם לא יהודים"?

ניסן: "אין קשר בין אזרחות ישראלית לבין יהדות".

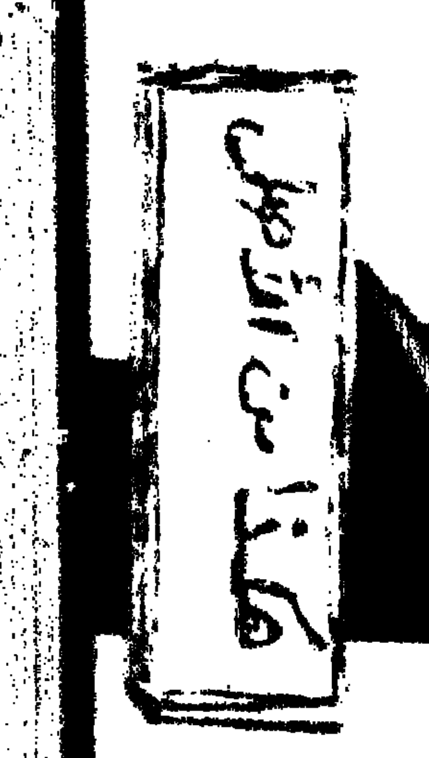
(המשך בעמוד הבא)

מימין לשמאל: תמי, עוז והמדריך אהוד פלג. המעלות, משחקי תפקידים, סימולציה.

אהוד פלג: ""כמעט" זה לא. אין כמעט. אין הצעת חוק שלימה. יש שורה של החלטות ללא התוצר הסופי. ואם אין תוצאה – משהו לא היה בסדר"

"לילדים האלה שמשתתפים בסדנאות יש מחשבה יותר מעמיקה ויכולת הפשטה יותר גבוהה. אבל בסך־הכל אלה ילדים שאתה צריך לסקרן אותם כל הזמן, ליצור בהם גירויים ולהעביר להם את התכנים בדרך שבה הם אוהבים לקבל אותם".

(המשך מהעמוד הקודם)

ויטל: "כנוצרים לא צריך לאפשר להם זכויות יתר".

התחבטות קשה ישנה בסוגיית שינוי ההמנון היהודי. עצומה שנשלחה על ידי קבוצה המכנה עצמה "העם-הישראלי", מבקשת לשנות את ההמנון הלאומי "התקווה", בטענה שהוא מתאים יותר להיות המנונו של העם היהודי ולא של מדינת ישראל. "כולנו בני אנוש", אומר ערי, "ואם יש אזרח או קבוצת אזרחים ישראלים שהם לא יהודים, וזה פוגע בהם, צריך לשנות את ההמנון".

ערו: "ההמנון הוא סמל. הוא מלווה אותנו כל השנים".

בני: "חוץ מזה שאנחנו הרוב במדינה. ואנחנו רוצים להיקרא מדינה של יהודים".

הם גם לא מסכימים שיום השבת יהיה יום בחירה. ערו מתנגד בתוקף שיפתחו את החנויות בשבת, אבל הוא בעד שישדרו טלוויזיה. ויטל מצדיק אותו, כי בתנ"ך כתוב רק: "לא תבעיר לך אש", שאז זו היתה עבודה קשה לאסוף עצים ואבנים וכל זה, אבל בטח לא דובר על טלוויזיה. חגית מבקשת שלא יפתחו בתי עסק כדי שיהיה לנו ייחוד מסויים, אבל אופיר חושב שזכותו של כל אדם לעשות מה שהוא רוצה אם הוא לא פוגע באדם אחר. נכון, אומרת תמי, אבל צריך להתחשב גם באמונות של אחרים. ובני, שלוקח קצת בכוח את רשות הדבור, מסכם: "המדינה הזו היא מדינה יהודית, ויש כמה דברים מינימלים שנדרשים כדי שתהיה יהודית". ששה מצביעים נגד שבת כיום בחירה, חמישה בעד.

תוך כדי הצבעה מגיע מסר טלפרינטר נוסף. בני פותח אותו. צעקות: "ראש הממשלה צריך לפתוח את זה".

בני: "טעיתי, תחנקו אותי".

כולם: "ברצון".

לאחר שמנסח ראש הממשלה את חוק יסוד היהדות, ועובר את מסיבת העתונאים הצולבת של העתונאי, מגיע שלב הניתוח העצמי.

בסדר מופתי, ללא התערבות של המדריך, מתנהל ניתוח נוקב ומלא ביקורת עצמית. יגאל, ראש הממשלה: "אני חושב שתיפקדנו די בסדר. לא הספקנו להעביר את כל ההחלטות. זה היה בלתי אפשרי".

ויטל: "אני חושב שהיו בדיון כמה נקודות שיגאל היה חייב להגדיר. נקודה שעליה יתמקד הנושא. הוא לא עשה את זה, וזה הביא לבלבול. בסך־הכל הוא עמד במשימה בסדר, וענה לעתונאי די בסדר. הוא לא צריך היה להשתמש במלים 'לא יכולתי'. זה מראה על חולשה מצידו".

בני: "הודעות הטלפרינטר זה כמו הבעיות שיש בחיים. הן ממשיכות לזרום, אף פעם לא מפסיקות. לחלק מאיתנו זה היסוד לעתיד. אני רוצה להיות עו"ד או שופט"

ניסן: "בני, שישב לידו, מינה עצמו לסגן, ודיבר יותר מראש הממשלה. ראש הממשלה נדחק לצד, ולא יכול היה להיות פעיל". כולם תמימי דעים שבני היה פעיל מדי. שהוא הגיע במטרה להיות ראש ממשלה וכך גם תיפקד. שיגאל לא היה סמכותי מספיק, שמידי פעם היה צריך להעיר אותו. שחלוקת הזמן לא היתה מספיק טובה, יותר מדי זמן הוקדש לבעיות מסויימות ומעט מדי לאחרות. שהיו הצבעות שלא היה כל־כך ברור על מה מצביעים. שהגיעו הודעות טלפרינטרים שהיה כתוב עליהן "בהול" וזהו צריך לעצור ולדווח עליהם.

בני מבקש את רשות הדבור. "נכון שחשבתי שאני אהיה היום ראש ממשלה. אז החלטתי בהתחלה שאני אעבוד איתו (מצביע על יגאל). נוצר מצב כזה שיגאל לא יכול היה להשתלט על כמה דברים. גם לראש הממשלה יש סגן ויועצים, וכשהוא לא יכול לעשות משהו, הם עוזרים לו. זה מקדם את הענין ולטובת כולם. אמרתי גם לעתונאי (זיו) וגם לעתונאית (מצביע עלי) שאני לא התכוונתי להחליף אותו. בסך הכל ניסיתי לעזור לו".

ויטל: "מה שאנחנו רוצים פה זה לא שאתה תהיה יועץ שלו, אלא שהוא עצמו יפעיל את הראש שלו, ולא שאתה תפעיל את הראש שלך ותפתור לו את הבעיות".

יגאל: "אני לא חושב שהוא כל־כך השתלט. הוא רק עזר לי ברגעים קשים".

ויטל: "אלה בדיוק הרגעים שאתה היית צריך להשתלט. אלה הרגעים שמוכיחים אם אתה טוב או לא".

לראשונה מתחילת השעור מתערב אהוד פלג. "יגאל", הוא פונה לראש הממשלה, "האם המשימה התבצעה בשלמותה"? יגאל אומר שכמעט. פלג: "'כמעט' זה לא. אין כמעט. אין הצעת חוק שלימה. אין מבוא להצעה, אין כותרת, אין הכרזה. יש סעיפים. שורה של החלטות ללא התוצר הסופי. ואם אין תוצאה – משהו לא היה בסדר. והמשהו הזה הוא תכנון וזמנים. החלוקה לצוותים היתה בסדר, כנוס הצוותים להחלטות במליאה היה בסדר. הטעות שלך היתה, שבשלב הסיכום היית צריך להיות עם עין על השעון. להעריך את הזמן. לא נתת הנחיית עבודה, לא פרטת את הגדרת המשימה למושגים של עבודה. מה הצוות צריך לעשות. הצטברו הודעות טלפרינטרים שלא טופלו. אתה חייב להיות בתמונה כל הזמן. כזמן אמיתי. לחלק מהוועדות שקבלו הודעות טלפרינטרים לא ניתנו הודעות המשך, והיתה להם תמונה חלקית. צריך לעדכן את הצוות בתמונה הכללית, אחרת הם מקבלים החלטות צרות בלי לראות את תמונת השיקולים הרחבה יותר".

אחת המסקנות של ועדת אגרנט, מסביר פלג לנוכחים שעוד לא נולדו אז, היתה שהממשלה צריכה להחזיק מנגנון בקרה מנותק מצה"ל כדי למנוע קבלת חוות דעת מוטעות. "אם היית מפתח מנגנון בקרה כזה, של רישום קבלת הידיעות ומעקב אחריהם, לא היה קורה מצב שבו היתה לך חוות דעת מוטעית". בסעיף אחד של החוקה המוצעת מומלץ להקים ועדת חקירה. "כשלא יודעים מה לעשות עם בעיה", אומר פלג, "מקימים ועדה. אבל כשמנסחים הצעת חוק, כשנקבעות הכרעות עקרוניות, לא יכולים להקים ועדה". אסור להגיד, מסביר פלג, 'לא יכולתי', או 'זה בלתי אפשרי'. "מי שזוכר מקורס המנהיגות – אין כמעט דבר שהוא בלתי אפשרי. ביחוד אם אלו בעיות שקשורות בבני אדם. אתה יכול לומר: היה קשה, אבל לא להגיד בלתי אפשרי".

פלג דווקא מוצא שיגאל ניהל את הדיון בסמכותיות שקטה. ושזה יאמר לזכותו. "הרגישו שהוא מנהל את הדיון בלי שיאלץ להשתמש בביטויי מנהיגות חותכים, שהיו אולי משיגים שקט לזמן קצר אבל מעוררים התנגדות. זהו סגנון טוב לעבודה בקבוצה. ובני", הוא אומר, "פעיל מאוד, מעורב ומרגיש אחריות. וזה טוב. אבל כמו שלאדם יש ראש אחד, כך גם לצוות. הנסיון שלו לעזור ליגאל הוא מבורך, אך בגבולות שיגאל מגדיר, על פי סגנון העבודה של יגאל, ולא להכתיב לו סגנון עבודה שלא מתאים לו".

לא, אומר פלג עם סיום הסדנה. הם אינם מה שנקרא פעם ילדים מחוננים. "היום מכירים בעובדה שיכול להיות אדם שמחונן בתחום אחד, ובאחר נורמלי ופחות מזה. וזה פותח פתח רחב לקדם את הילדים". אהוד פלג הוא בעל משרד "אתגרים", שמשרת את מערכת החינוך הפורמלית והלא־פורמלית בהעברת תכניות של משחקי הדמייה לבתי ספר, והנחיית מחנכים בהעברת תכניות חינוכיות שפיתח בתחום של מנהיגות, חינוך ערכי וטפול בנושאים אקטואליים. "נראה לי", הוא אומר, "שלילדים האלה שמשתתפים בסדנות יש מחשבה יותר מעמיקה ויכולת הפשטה יותר גבוהה. אבל בסך־הכל אלה ילדים שאתה צריך לסקרן אותם כל הזמן. ליצור בהם גירויים ולהעביר להם את התכנים בדרך שבה הם אוהבים לקבל אותם. הפעלות, משחקי תפקידים, משחקי סימולציה. לגרום להם לחוות את הנושאים בצורה בלתי אמצעית".

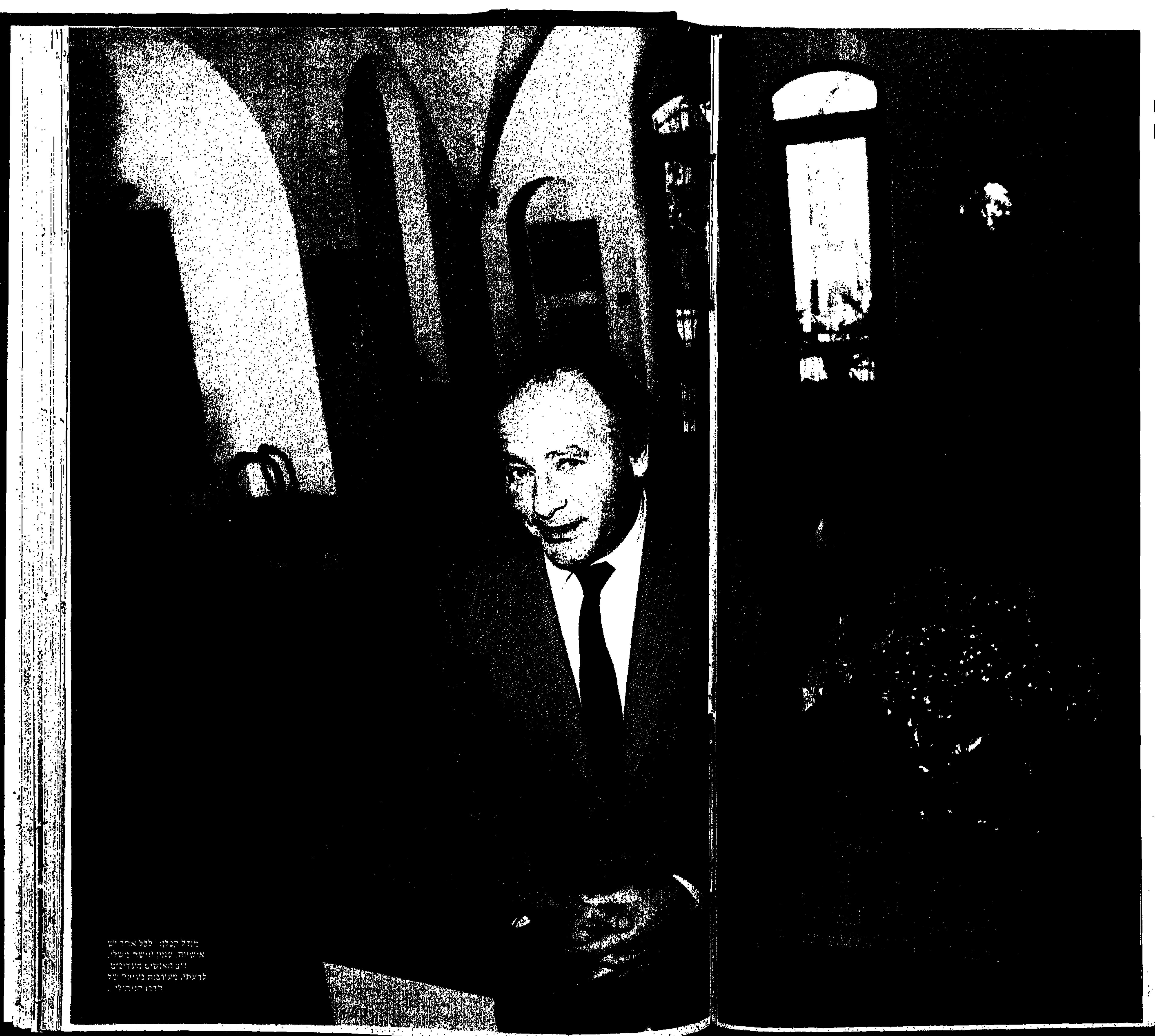
"הדעות שאני מביע כאן הן דעות שלי. לא משנה לי מה החבר הכי טוב שלי חושב. אני לא מוכרח לחשוב כמוהו"

הם רק ילדים, אבל הם זכאים להתייחסות רצינית. "כשהילד מהספור 'בגדי המלך החדשים' אמר: 'אבל המלך הוא עירום', בטח עמד לידו איזה מבוגר שאמר לו: 'תשתוק טמבל. כשתגדל תבין'. וזהו רגע מסוכן מאוד שחוזר לעתים קרובות אצל הנוער, שמביא לתוצאות שאנחנו בוכים עליהן. כי הילד חושב שהמציאות של המבוגר שונה מהמציאות שלו, והוא מחפש הגנה. ואז יש לו כמה אפשריות: הוא יכול להגיד תעזבו, אני ראש קטן, אני לא מבין כלום. וזה מוליך ראש קטן ואדישות. הדרך השניה היא של הציניות – אם זו המציאות שלכם, אז אני מלגלג עליה. כן לה. הדרך השלישית היא של בריחה. וזו מובילה להתאבדויות. וישנה דרך רביעית שלא קיימת לאושרנו אצלנו, הדרך של הפאנקיסטים, שאומרים: אנחנו מחפשים עולם אחר, טוב יותר, אבל קודם נהרוס את העולם שלכם".

הגישה הזו, של 'תשתוק, טמבל, כשתגדל תבין', מרחיקה, לדעת פלג את הנוער מהתמודדות עם בעיות אקטואליות. וההפסד, הוא אומר, כולו שלנו. זהו הפסד של מנהיגים טובים, שבמקום ללכת להנהגה הולכים לעסקים פרטיים, ומשאירים את המדינה לאנשים הלא מתאימים.

סימה קדמון

אופיר (בשחור) ואסף. "מותר לומר קשה, לא בלתי אפשרי".

מנדל קפלן: "לכל אחד יש
אישיות, סגנון ויושר משלו.
רוב האנשים מעדיפים
לדעתי, מעורבות בעיקר של
[illegible]

הגביר

מאחורי לבוש משלומפר וחזות סחבקית משדר מנדל קפלן, התעשיין העשיר מדרום אפריקה, הרבה כוח. יו"ר חבר הנאמנים של הסוכנות אולי לא אוהב את המושג איש חזק, אבל מבקריו אומרים שבעצם הוא היו"ר הפעיל של הסוכנות, ועל פיו יישק דבר. הם גם טוענים שהמאזן הסופי שלו הוא רק במושגים של רווח והפסד. שהוא אינו תופס את מהות הסוכנות כגוף ציוני, מתייחס אליה כאל מפעל ואינו מבין שהשאלה איפה לסלול כביש היא שאלה של השקפת עולם, לא רק כדאיות כלכלית. קפלן, לעומתם, רואה את הדברים רק כעניין של סגנון אישי. בכלל, הגביר של הסוכנות מעדיף להתבשם בטיול ירושלמי עם הרבה בינגו'עשינו, ולא להתלכלך בפוליטיקה.

מאת אורית הראל
צילומים: שמואל רחמני

זה שהוא מתראיין, זה לא אומר שהוא בהכרח גם עונה על השאלות. מנדל קפלן, האיש שקיבל את מפתח הסוכנות כתור קישוט לקיר והפך אותו במקום זאת לכלי עבודה יומיומי, לא גדל אולי להיות המהנדס שאביו רצה שיהיה, אבל את השיחה איתו הוא מהנדס בדיוק לאן שמתאים לו. ויש אומרים שזה בדיוק מה שהוא עושה בסוכנות, ככר שנה שלמה.

הוא שועט בסערה לתוך החדר המסוגנן שער אותו רגע התמזג בשלווה פסטורלית עם הנוף של ימין משה הנשקף מהחלונות. בחצי דקה הוא מספיק להלחיץ את המזכירה הנאמנה, לדבר בטלפון, לשאול מה יש בתכילה הגדולה שמונחת בצד, לספר איך חתם השר צור על המסמך להעברת הטיפול בעולים לידי הממשלה, ולהציע, בשביל להכיר אותו "באמת", לצאת לסיור ב"ירושלים שלו". אין כמעט ספק שבשלושה ימים שהוא עושה כאן פעם בחודשיים, הוא דוחס לפחות שבוע.

מאחורי ההופעה המשלומפרת, העיניים התכולות־תמימות וחזות הכוס הסחבק, הוא משדר כוח. הרבה כוח. גם אם כל משפט שלישי מעוטר באיזה "פלאדי" עסיסי, גם אם הוא מקפיד כל הזמן לתקן

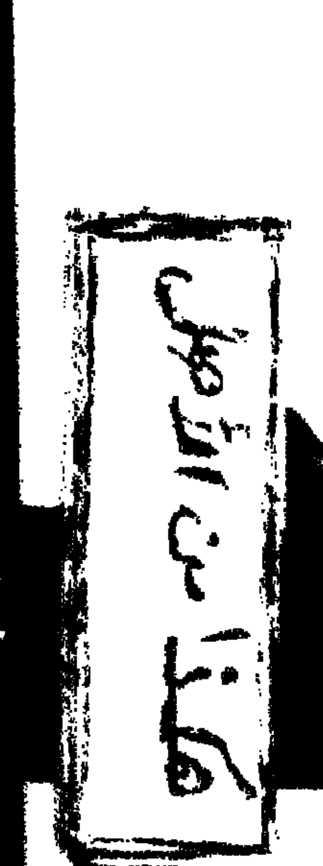
(המשך בעמוד 26)

בוקר טוב כל היום עם ברנפלקס תלמה.

בוקר טוב! תלמה מגישה לך ארוחת בוקר חדשה,
ברנפלקס תלמה.
ברנפלקס תלמה – פתיתי חיטה מלאה וסובין –
מוצר עתיר סיבים תזונתיים הידועים
בחשיבותם הרבה למערכת העיכול.
ברנפלקס תלמה מועשר גם ב־6 ויטמינים ובברזל.
ברנפלקס תלמה – אין כמותו להתחיל בוקר מלא
טעם ובריאות, בוקר טוב כל היום.

חדש
תלמה ברנפלקס
500 גרם
עתיר סיבים תזונתיים

תלמה

ה ג ב י ר

(המשך מעמוד 22)

ולהרגיש "אנחנו" ולא "אני". הוא אולי יחייך אל העובד הנחמד שאחראי על נייר הטואלט בשירותים של הסוכנות כשישאל אותו למה אין בנמצא נייר כזה, אבל מאותו רגע העובד הנחמד הזה ייכנס להיסטריה שקטה קבועה, ויסתובב כל היום עם נייר טואלט ביד. בערך.

האיש שהרבה אנשים בסוכנות חוששים מפניו היום נולד בקייפטאון שבדרום אפריקה, לאבא תעשיין פלדה עשיר ויהודי־ציוני חם. עם תואר במשפטים ותואר במינהל עסקים, הרחיב ופיתח את העסקים המשפחתיים, אבל נשאר בתחום הפלדה. היום הוא שייך לקבוצה מאוד מסויימת של תעשיינים בינלאומיים, בעלי מפעלים במקומות שונים בעולם. למנדל קפלן יש אפילו כמה מפעלים בישראל. כשהוא חושב רגע, הוא שם לב לכך שבעצם המשפחה שלו כבר 65 שנים בעסקי הפלדה ותוצרי הפלדה. "אני אוהב את התעשיה. את המכונות, את היצירה", הוא מסביר. "המכונות בעיני מקבלות תכונות אנושיות. זה תחום אדיר להפעלת קידמה חשובה ויוזמה".

12 מנהלים יש לו בעסקיו שבדרום אפריקה, וזה, ללא ספק, מקל עליו את ניהול האימפריה המסועפת שלא רק לה הוא מקדיש את זמנו ותשומת ליבו. כערך מחצית מהזמן קפלן נמצא בכלל בישראל, מגשים ציונות על פי המושגים שלו.

מנדל קפלן בביתו הירושלמי: "אכזבת חיי היא שלא נהייתי שחקן ראגבי כי לא הייתי מספיק טוב. שיחקתי 20 שנה ולא הגעתי להישגים".

בשנה של קפלן כיו"ר חבר הנאמנים שלה, השתנו פני הסוכנות. ולא מדובר רק בשטיח החדש שהורבק במסדרונות המשרדים או באריחי הקרמיקה שהוחלפו בשירותים. מדובר בשינוי יעדי פעילות מרכזיים – כמו למשל ההחלטה לצאת ממרכזי הקליטה ולהעביר את הטיפול בעולים לממשלה. מדובר בברורים־מזרימי־כסף שנסגרו, בשינויים פרסונאליים, בשינויים בצורת העבודה והדיווח. מדובר באווירה. אפשר כמעט לחלק את ימי הסוכנות לעידן של לפני ואחרי קפלן. כל יושבי־ראש חבר הנאמנים לפניו היו בעצם דמויות רשמיות. יהודים טובים ותמים כולם, הם נהגו להגיע ארצה בתכיפות של שלוש פעמים בשנה בערך, לימים ספורים, לכינוסי חבר הנאמנים – וזהו. קפלן, דרום־אפריקני ראשון שמונה למישרה הרמה, בעיקר בגלל שהגוש האמריקני בסוכנות לא הצליח להסכים על מועמד אחד משלו, ראה את הדברים אחרת. הוא לקח את הגוף הגדול והמסורבל הזה והפך אותו להצגה של איש אחד.

כשקפלן נכנס לתפקיד היתה הסוכנות בשפל הן מבחינת מצבה הכלכלי והתיפקודי והן מבחינת תדמיתה בציבור. היו רבים שאמרו שהמוסר פשט את הרגל מהבחינה הרעיונית והגיעה השעה לפרקו. קפלן, רוח חדשה מכיוון בלתי־צפוי, חשב אחרת – ועשה אחרת. מתנגדיו אומרים שהוא אינו תופס את מהותה של הסוכנות, שגישתו עסקית מדי. שהוא מתייחס לסוכנות כמו אל מפעל, במושגים של רווח והפסד. במקום שהוא מאתר גרעונות – הוא מקצץ. הוא לא מבין שהסוכנות היא תנועה, שהשאלה איפה לסלול כביש היא שאלה של השקפת עולם, לא רק של כדאיות כלכלית. ובגלל שהוא אישיות חזקה מאוד, הוא נהפך מיו"ד חבר הנאמנים ל"גביר" היו"ר בפועל של הסוכנות.

"מנדל קפלן", כפי שמגדיר עוזי נרקיס, ראש מחלקת ההסברה בסוכנות, "לא תמיד שם לב מה ההבדל בין תפקיד ביצועי של יו"ר ההנהלה לבין תפקיד יו"ר חבר הנאמנים, שהוא תפקיד פיקוחי יותר, של התווית דרך. בגלל תפיסתו את תפקידו, בגלל שיש לו זמן פנוי – הוא עשיר, נחמד, ציוני גדול, הוא גר פה מספר חודשים בשנה – כשהוא עובר במסדרון ורואה בלטה מתנועעת, איכפת לו והוא מיד פונה ומטפל. אבל הוא לא מסתפק בזה. הוא מנסה להביא לתיקון הרבה דברים שהוא חושב שאינם בסדר, אבל לא ייתכן עירוב תחומים בין רשות מבצעת למחוקקת. זה לא עניין של קונפליקט בין אישים, אלא של תפיסה".

במובן מסויים, קפלן היה אולי מסכים עם ההגדרה הזו. בעיניו הכל בעצם שאלה של סגנון אישי. במקום שבעיני מבקריו הקווים אצלו מיטשטשים – והוא חורג לתחומים לא לו – הקווים של קפלן לפי קפלן ברורים מאוד. הם רק משורטטים במקומות אחרים. קפלן אינו מבחין בין יו"ר ההנהלה לבין יו"ד חבר הנאמנים. אצלו היחידה היא "שמחה דיניץ ואני". הגוף הזה, הוא קובע, הצליח בשנה האחרונה יותר ממה שציפה. "הבאנו לניהול יותר מרכזי של הסוכנות, הגברנו יעילות והכנסנו תיקונים. כל המחלקות כפופות עכשיו בעצם לגוף מנהל מרכזי אחד. הסוכנות כולה", הוא אומר בסיפוק, "מנוהלת כגוף אחד. מינויים חדשים נעשים אך ורק לפי כישורים, בלא תלות פוליטית, ואי אפשר להעסיק עובד חדש בלא חתימה של דיניץ או שלי". אותו דבר נכון גם לגבי פיטורים.

האם זו לא התערבות, עוד יותר ממעורבות, בכל תחומי הפעילות של הסוכנות?

"לכל אחד יש אישיות משלו, סגנון משלו, גישה משלו. שיטת עבודה כזו מתאימה לסגנון ולאישיות שלי. ורוב האנשים", הוא מוסיף, "מעדיפים, לדעתי, מעורבות פעילה של הדרג הניהולי".

"אנשים באים אליו בטענות, אומרים שלא ייתכן שהוא יהיה הרס"ר של הסוכנות", אומר עוזי נרקיס. "יש לו כוונות טובות, הוא איש מתעניין מאוד. אבל עלינו להיזהר שלא יהיה גם יו"ר ההנהלה". על רקע המחלוקות המחריפות בתוך הסוכנות עצמה, בעיקר בין הגוש מחו"ל לבין הגוש הישראלי, הן לגבי יעדי הפעולה והן לגבי שיטות העבודה, בולט במיוחד סגנונו הנחוש של קפלן. הוא מחליט – ומבצע, מחלק את הבעיות לשחור ולבן ומוחק בשיטתיות את האפור.

קפלן, יש מי שאומר, הרס את הקליטה בארץ – המרכזים מתמוטטים, עולים נופלים בין הכסאות, והכל בגלל שיקולים כספיים טהורים. הוא הביא לקיצוצים בתקציב, אבל המשבר הכספי רק גדל, ההכנסות הולכות ומתמעטות, וההתמרמרות גדלה. למה, שואלים מבקרים, צריך הנהלה גדולה ולמה צריך לשפץ את בניין הסוכנות כשאין כסף לקליטת עולים, למשל? איך אפשר לחנוק פעולות שונות בגלל המצב הכספי ובאותה עת לערוך שיפוצים?

(המשך בעמוד 32)

מיהו יהודי, לפי מנדל קפלן

מנדל קפלן מגדיר עצמו כאדם דתי, אם כי לא אורתודוכסי במובן המקובל של המלה. לא תתפוס אותו בקסקט או בשטריימל, אפילו זקן אין לו והכיפה נשלפת רק לפי הצורך. הוא מדבר על כיבוד כל אדם באמונתו־הוא. שיתנו לו להימנע מעבודה בשבת, הוא ייתן לאחרים לטוס בשבת אפילו לירח.

הוא למשל היה מעורב מאוד – גם במימון – בחפירות עיר דוד. המחלוקת על עצם החפירות, הסערה שחוללו הדתיים, לא היתה לרוחו. "הם טענו ששישה ג'י היה בית קברות יהודי עתיק. ד"ר יגאל שילה ז"ל, שניהל את החפירות, הכחיש זאת. הבאנו צוות מיוחד של הרבנות הצבאית שבדק וחקר ומצא שבית הקברות אינו שם. כיהודי, עמדתי היתה ותמיד תהיה שיש לנהוג על פי ההלכה. אבל את העובדות צריך לקבוע בית משפט. כי זו מדינת חוק. אם בית המשפט היה פוסק שאכן הראיות מצביעות על כך שזה היה בית קברות עתיק – היה מקום לנהוג לפי ההלכה. אבל על העובדות צריכה להחליט סמכות משפטית של המדינה".

קפלן מבין את הקו הדק שמפריד בין הדברים בארץ, מבין את האיזון העדין. הסטאטוס־קוו הוא בעיניו יצירה מבריקה של הקיום בארץ, דבר שחשוב מאוד להשאיר על כנו ולא להפר. "העם היהודי בעולם ובישראל הוא עולם בפני עצמו, גוף שלם, משולב, שלא ניתן לפירוק ובתוכו יש מי שנושא באחריות מלאה – הישראלים, ויש מי שנושא באחריות חלקית – יהודי הגולה, ואלה קשורים באלה", הוא מסביר. "יהדות", זה המושג שמתאים לו בהקשר הזה.

"שאלת 'מי יהודי', אם יעבור התיקון, תהרוס את אחדות העם היהודי. ישראל היא המרכז, היא שאיחדה את יהודי הגולה. ואם יעבור התיקון הזה תיווצר חומת אחדות ותנתק והחוט המקשר. ואין לכך כל סיבה הילכתית.

"'מי יהודי' זה דבר שהובא מברוקלין. אין לו שום סיבה לקיום בישראל. יש בארץ 15% מפלגות דתיות וגם הן אינן מאוחדות בדרישה הזו. אנחנו, אנשי הסוכנות, נציגי יהדות הגולה, מנסים לשכנע את הפוליטיקאים להוריד את הנושא מסדר היום הקואליציוני, ובכל מקרה – להתנגד לו. ואני מבטיח שגם אם חס וחלילה התיקון יאושר – לא נרפה, וכל שבוע יהיה פה לובי ולחץ עד שהדבר ישונה בחזרה".

מאת נילי פרידלנדר

88. לדרך שווייץ מעל הכנרת

בימים הבהירים שבהם רואים רחוק ורואים כחול, הלב מושך אותי לכנרת.

כמה שקט, כמה כחול וירוק. אנוסט המזיע והמוני בית ישראל והעגלים עברו למקום אחר. שם הרי גר... ק וכל עמק הירדן והכנרת פתוחים לפנינו. להיכנס לחצר של דגניה א' ולגן ...ל, להשתטח על קברות אבותינו, הציונים האמיתיים שבנו בית וחרשו שדה בעמק הירדן. וגם קבר רחל המשוררת האהובה, של כצנלסון ואהובתו, האחות ...שמתה מקדחת שחורה ולידם קבר אשתו. והכנרת כחולה כחולה ברגעים האלה והירוק – ירוק. חורשות התמרים, הבוגנוויליות הצבעוניות והאסון שבנוי מאבני בזלת שחורות נשענת מרת, והמבט מלמעלה דרך ... יבנאל והחזרה בדרך חדשה ויפה במיוחד שסללו עובדי הקק"ל בצפון הארץ. דרך חדשה מעל הכנרת, שהיא ... כביש עוקף טבריה. כביש ממשיך מהאכסניה היפה של פוריה – מקום טוב לסופשבוע – לאורך ההר. והדרך נגמרת ליד מגרש הכדורגל של טבריה, בפינת הכביש המחבר את טבריה עם צומת ... והתבור.

רק 136 קילומטר מתל אביב. יופי שור... האמיתי של הארץ וההתיישבות הציונית שלה נפתח בפנינו עד שנגיע אל המצפורים החדשים ביער שווייץ, גבוה מעל הכנרת.

ואם עוד נשאר זמן – אפשר להמשיך אל כפר חיטים וארבל.

מסלול ישן עם דברים חדשים בדרך. חורף ואביב בגדה המערבית של הכנרת. את הדרך מצומת גלני ומעפולה לכנרת ... הכי יפה לפנות אחרי כפר תבור לכיוון יבנאל, לעבור ליד הכפר הצ'רקסי כפר כמא ולרדת בבקעה הירוקה אל המושבה כנרת.

● **קבר רחל המשוררת**

כאן פונים ימינה וחונים. להיזהר בחצי... ית הכביש. מלנו על התל, בית הקברות של ראשוני עמק הירדן. עולי רוסיה ... שבאו לחיות בעמק מ־1909. ו־1911, קברה של המשוררת רחל. שום ... או אגדה שיעמידו כאן לראי... לא יהיו יפים ומרגשים כמו ה... האמיתי הזה, שמזכיר לנו את אנשי ... הראשונית של היישוב היהודי בארץ ישראל.

מכאן ממשיכים לנסוע מעט דרומה וחוצים את הירדן שיוצא מהכנרת ונכנסים לחצר של דגניה א'.

● **דגניה א'**

סתם כבה לשוטט פה בלי תוכניות, לראות את החצר והבניינים הישנים מראשית המאה. הבית בן שתי הקומות שבו גרו הראשונים, והיום הוא מזכירות הקבוץ ובית התרבות לידו והשער הישן לחצר בה התחילה בדגניה (אחרי אום ג'וני), הגזעים והצמרות.

● **כנרת, פוריה**

מכאן נוסעים לאט־לאט צפונה, אל המושבה כנרת, והבתים היפים שלה ואל המשתלה בכניסה, כדי לחזור הביתה עם צמח יפה מעמק הירדן. אחר כך נוסעים ישר צפונה לכיוון טבריה. שלושה קילומטר אחרי המושבה כנרת יש פניה שמאלה לכיוון פוריה. עולים בכביש המתפתל, עם הגישרונים של אבני הבזלת, ועוצרים פה ושם מעל חורשות הזיתים. עצי זית מעל האגם הכחול.

ממשיכים לנסוע עד הפניה ימינה לכיוון האכסניה ויער שווייץ. יש שלטים גדולים של הקרן קיימת לישראל.

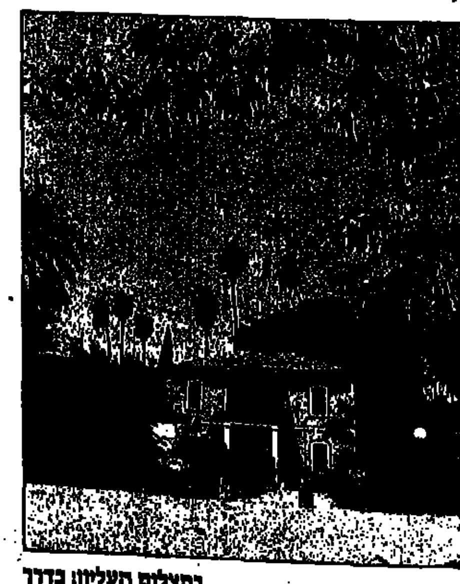
האכסניה יושבת במקום יפהפה והיא נתמדת, זולה ונעימה לסופי שבוע בחורף. פרטים בטלפון 06750050. לא פונים לכיוון האכסניה, אלא ממשיכים בדרך סלולה מעליה. כביש חדש ומפעל יחיד במינו של הקרן קיימת לישראל. כביש שהוא גם שוליים של תעלות שמובילות את מי הגשמים שירדו מההר, כאשר יהיה שוב שבר ענן מעל טבריה. מפעל הנדסי מיוחד ודרך נהדרת לטיול.

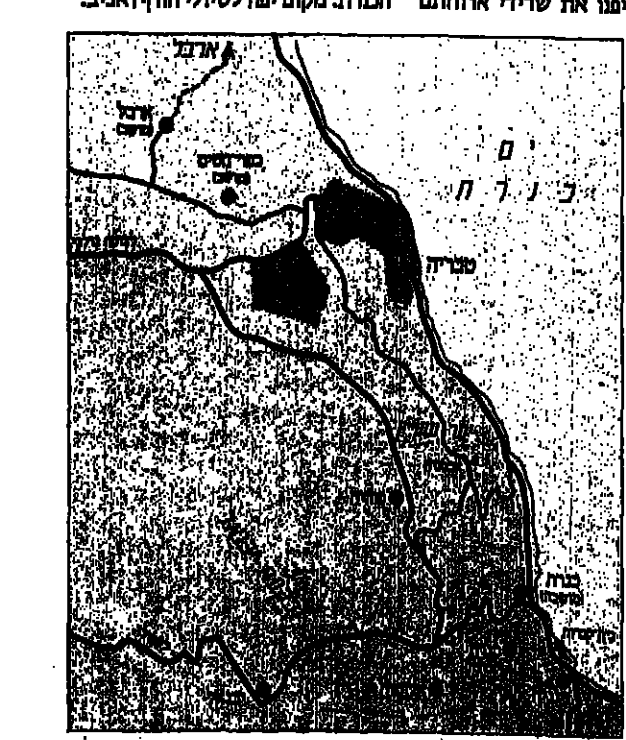
זוהי הדרך החדשה של יער שווייץ, שאת הכסף לבנייתה תרמו אחינו היהודים בגולה. יש משהו שווייצרי בנוף הזה. הכביש המתפתל על קצה הר, המבט מלמעלה אל האגם הכחול בתוך הרי הגולן והגליל. טבריה ממעוף הציפור. נוסעים ישר עד שמגיעים למיצפורים היפים. בכוונה אין פה פחי אשפה, כדי שהמטיילים יפנו את שרידי ארוחתם בשקיות ניילון במכונית. מקום טוב לפתות צידניות. מכאן ממשיכים לנסוע ישר, לאורך חוטים עם ריבועים אדומים מתנופפים באוויר, שמסמנים את תחום השבת של טבריה.

מגיעים לדרך עפר עבירה לכל רכב ולוקחים בפניה את הדרך שיורדת למטה, לכל אורכה סימון אדום על האבנים משמאל לכיוון הנסיעה. וכך נוסעים ישר עד שמגיעים לשכונת וילות מעל טבריה ומגרש הכדורגל. כאן אומרים יפה תודה לעובדי הקק"ל שעשו לנו דרך כל כך יפה לטיול ומתחברים לכביש טבריה – צומת גולני. פונים שמאלה, לכיוון מרכז הארץ.

● **המשך לארבל**

למי שרוצה לפנות למצוקי הארבל, אחרי העיקול יש פניה ימינה – לפי השילוט הכתום – לכפר חיטים ולמושב ארבל . אחרי שנכנסים למושב יש דרך עפר, שפונה ימינה, לכיוון המצוק מעל הכנרת. מקום יפה לטיולי חורף ואביב.

בתצלום העליון: בדרך שוויץ – הכנרת בחורף (צילמה נילי פרידלנדר). למטה: בית ראשונים בדגניה א' – שורשים (צילם שמואל רחמני)

בעקבות תעלומת יורדי־הסירה

[illegible]
[illegible] בפרשה אפופת המסתורין של יורדי הסירה שיצאו ב־1941 לחבל במתקני הזיקוק בטריפולי — ונעלמו. מי היה הלוחם ה־24? מדוע הוחלט על ביצוע הפעולה ומי באמת נתן את ההוראה? מדוע לא חקרו הבריטים את הפרשה כראוי ומדוע נשלח מכתב ניחומים? ושאלת השאלות — לאן הם נעלמו? כתב מעריב יצא יחד עם ההסטוריון שלמה בן־אלקנה, במירדף אחרי רוחות הרפאים, שהחוטים הפעם הובילו אליהן במקום אחר לגמרי. פרסום ראשון, כתבה ראשונה.

מאת אלכס דורון

"ארי הים", בה הפליגו 24 הלוחמים בדרכם לפעולה בטריפולי.

קראו לה "ארי הים" אך היא היתה רק "לאנץ'", סירת מנוע קטנה, שעזבה עם שחר את מעגן חברת החשמל בנמל חיפה כשחרטומה פונה צפונה, אל חוף לבנון. על סיפונה היו עשרים וארבעה לוחמים שנבחרו בקפידה רבה למבצע נועז בשטח אויב. אבל הלוחמים לא הגיעו ליעדם. המשימה לא בוצעה. מאז ועד היום, כמעט חמישים שנה, נותר כל מה שנוגע לפרשה זו אפוף תעלומה.

בימים אלה שוקד ההסטוריון ד"ר שלמה בן־אלקנה על כתיבת ספר העוסק בפרשה הידועה בתולדות הארץ כ"פרשת כ"ג יורדי־הסירה". הוא הקדיש לחקירה הזו 22 שנה לסירוגין, כמהלכן חשף בחיטוט עקשני בארכיונים מאובקים ובהתכתבות פרטית מסמכים, עובדות ומכתבים שרובם טרם נודעו עד כה.

בן־אלקנה: "מדובר באחד המבצעים הנועזים בתולדות הישוב, אבל אם להתייחס בפרופורציה הנכונה, מבצעים אחרים מסוג זה, נועזים לא פחות, הוצאו לפועל בידי יחידות מודיעין וקומנדו במלחמת העולם ה־2. עם כל חשיבותו בעינינו — לא היתה למבצע הזה חשיבות גדולה במיוחד בעיני המודיעין הבריטי, שבשירותו יצאו יורדי־הסירה — מה עוד שהמשימה לא בוצעה. מכאן, בין היתר, הבעייתיות והמורכבות שבחקירת הפרשה".

לפני כחודש התעורר אצל בן־אלקנה, לרגע, זיק־תקווה שהנה עלה בידו לתת מענה, גם אם חלקי, לאחת השאלות המרכזיות בפרשה המיסתורית: מה עלה בגורל יורדי־הסירה שעקבותיהם אבדו. אלא שכהצלבת נתונים ותוך־כדי חשיפת פרשה אחרת, התברר לו שהערכתו לא היתה נכונה. יתר על כן: רק עתה נתגלה שמסמך רשמי העוסק בפרשת הכ"ג ושנכתב סמוך להתרחשותה, נגוע בטעות.

כתבה זו, וכתבת־המשך שתפורסם בשבוע הבא, עוסקת בעובדות החדשות שנתגלו באחרונה בפרשה, ובעיקר ברורך המיוחדת במינה של חקירת התעלומה, המתוארת כאן לראשונה.

פרשת כ"ג יורדי־הסירה העסיקה את הישוב בא"י תקופה ארוכה, והיא שכה ועולה מעת לעת מחדש. ברבות השנים נוסף לה גם נופך של אגדה. השם כ"ג יורדי־הסירה ניתן לרחובות רבים וגם לבית־הספר לקציני ים בעכו.

"אבל כבר בשם, 'כ"ג יורדי־הסירה', יש טעות", קובע בן־אלקנה. "הם היו כ"ד, 24 לוחמים — לא 23. עשרים ושלושה היו יהודים, חברי ההגנה, וה־24, מפקדם, היה אנגלי, מייג'ור סר אנתוני פאלמר. גם בעניין הפיקוד על הסירה שהפליגה מחיפה ב־18 במאי 1941 כשמגמת פניה טריפולי שבצפון הלבנון, כדי לחבל שם במיתקני הזיקוק — יש שתי גירסות, שחובה ליישב ביניהן. האחת — של 'ההגנה', והאחרת — כפי שהיא עולה משני מסמכים באנגלית הנוגעים לעניין".

גירסת "ההגנה" (מופיעה בספרו של דוד הכהן "עת לספר" ובמאמרי יצחק שדה, מפקד הפלמ"ח, בספר "מגן בסתר"): צבי ספקטור היה מפקד הצוות, ומייג'ור פאלמר רק משקיף. בן־אלקנה: "משני מסמכים באנגלית הנמצאים בתיק הכ"ג שבמחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, עולה שמפקד הפעולה היה פאלמר. 'הכ"ג יצאו בפיקודו של מייג'ור פאלמר', נאמר במפורש במכתב של לורד כריסטופר גלנקונור, ראש MO־4 במצרים, מ־19 באוקטובר 1942, המופנה אל משה שרתוק (שרת), ראש המחלקה המדינית, שריכז את החקירה בגורל יורדי־הסירה. כך גם נאמר במכתבו של טרי קולק, איש המחלקה המדינית, מ־7 ביוני 1945, אל קפטן דונויל מ־MO–4... את הסתירות ניתן ליישב רק כשנכיר בעובדה שמפקדם של היהודים היה אכן ספקטור, אך מפקד הפעולה היה פאלמר — ובעקבות מימצא זה, חובה לדעתי לשקול אם אין מקום לשנות לפחות את שמות הרחובות..."

שאלה חשובה נוספת: מי יזם את המבצע הנועז ומה היתה מטרתו? מי תיכנן, מי העמיד את הנשק, הסירה? מי מימן? מי שלח את הכ"ד למשימתם?

גם בעניין זה יש לבן־אלקנה כמה תשובות חדשות: "על־פי המקורות (דוד הכהן, יצחק שדה ואחרים), נשלחו הכ"ד בידי פיקוד המודיעין הבריטי במצרים. יחידת המודיעין הזו נקראה אז SOE (SPECIAL OPERATION EXECUTIVE) — מינהל למבצעים מיוחדים — אך ב־1942 שונה השם ל־MO–4 (MILITARY OPERATION 4).

"מפקד הא־ס.או.אי. במאי 1941 לא שלח אותם. גיליתי זאת בהתכתבות פרטית שניהלתי עמו בשנתיים האחרונות. רציתי, תחילה, לברר מי היה מפקד הא־ס.או.אי. ששלחם למבצע בטריפולי. פניתי לארכיון הא־ס.או.אי. באנגליה, ונענתי שהמפקד ב־1941 היה לויטננט־קולונל סר ג'ורג' פולוק. פניתי אליו בינואר '87 והצגתי לו כמה שאלות בעניין שיגור הכ"ד. תשובתו היתה: 'מייג'ור פאלמר ואנשי 'ההגנה' לא נשלחו על־ידי SOE קהיר. למיטב ידיעתי, SOE לא אישר שיגורם, לא ידע על המשימה, לבד מפאלמר — וגם לא דווח לי אי פעם על מגעי פאלמר עם 'ההגנה'.

"הוא (פאלמר) הגיע מאנגליה למזרח התיכון זמן קצר בלבד לפני כן, ולא ידע על הבעיות המיוחדות של האיזור. אילו ידעתי על מגעיו עם 'ההגנה' בעניין מסוג זה, הייתי דוחה אותם בכל החומרה. SOE לא נשאל אי פעם בעניין המבצע, לא נתבקש להמציא נשק, תחמושת וחומרי נפץ. פשיטה כזו מחייבת תיכנון מאוד זהיר ומדוייק ולמיטב ידיעתי, תיכנון כזה לא נעשה ב־SOE, שלא אירגן העברת אנשים או ציוד, בים או ביבשה, לצורך המבצע, ולא אסף מידע מוקדם על בתי הזיקוק לצורך מבצע החבלה. לא ידעתי, כותב פולוק, על קיומה של סירה בשם 'ארי הים'".

> "לבנון" ציין ש"ממשפחת אחד הבחורים בסירה, סיפרו ששמעו ברדיו גרמני על תפיסת סירה עם יהודים וקצין אנגלי בידי איטלקים".

מי שלח איפוא את הכ"ד ללבנון? מי נתן את ההוראה?

בן־אלקנה: "ממכתב נוסף שקיבלתי מפולוק ומחומר חדש שהשגתי בארכיון ה־SOE, הסקתי שקצין בריטי אחר, סקוודרון־לידר (מפקד טייסת) מייג'ור ויליאם ג'ורג' פרקינס, הוא שיזם את הפעולה ושלחם ללבנון — בהסכמת 'ההגנה'".

על־פי מקורות 'ההגנה' היה פרקינס רק איש קשר של ה־SOE עם המחלקה המדינית של הסוכנות. אך ממסמך מארכיון ה־SOE עולה שהיה בעצם מספר 1 של SOE בארץ ישראל. בן־אלקנה: "להערכתי, מעמדו היקנה לו סמכות פעולה רחבה ביותר. פרקינס עזב תפקידו בספטמבר 1941, כארבעה חודשים אחר כשלון המבצע. דווח לי שנפטר בסוף שנות ה־70'. מסקנתי: פרקינס שלח את הכ"ד ויחד עם פאלמר יזם את המבצע, כשל להיטות שניהם לשרת את כנות הברית".

עניין זה מעלה שלוש תהיות נוספות. בן־אלקנה: "על־פי הספרות ההסטורית שלנו, נשלחו הכ"ד לחבל בבתי הזיקוק בטריפולי כדי למנוע אספקת דלק למטוסי גרמניה הנאצית, שנחתו במאי '41 בסוריה ובלבנון בדרכם לסייע למרד ראשיד עאלי אל־כילאני, בעיראק. אך דו"ח שמצאתי לפני כחמש שנים בגנזך הבריטי ודו"ח גרמני שראיתי אחר־כך בארכיון הצבא בפרייבורג, קובעים שמיתקן הזיקוק בטריפולי היה כליכך פרימיטיבי, שאי אפשר היה לייצר בו דלק למטוסים. מידע זה כנראה לא הגיע לפרקינס, וגם לא ברור אם SOE מצריים ידע כל כך.

"שיגור הכ"ד בידי פרקינס חושף היעדר תיאום בינו לבין מיפקדת חיל האוויר הבריטי במצרים (למרות שהיה קצין ברא"פ) — זאת משום שמטוסים

(המשך בעמוד הבא)

AVIS DE RECHERCHE
En mai 1941, le bateau du Major Lord Anthony Palmer, officier anglais et ses 23 marins a été arraisonné par les forces de Vichy entre Tripoli et Saïda. Toute personne au courant de cette affaire est priée de nous contacter au numéro 328304
Récompense assurée

Le travail pour les jeunes sourds-muets a déjà

استقصاء معلومات
في شهر ايار سنة ١٩٤١ تم اعتقال سفينة الضابط البريطاني اللورد انطوني بالمر وبحارتها البالغ عددهم ٢٣ بحارا من قبل قوات [illegible] بين طرابلس وصيدا. كل من له علم بهذه القضية يرجى منه الاتصال بنا على رقم الهاتف ٣٢٨٣٠٤ وله مكافأة.

המודעות שפרסם בן־אלקנה בעתוני לבנון: למעלה — בעתון בשפה הצרפתית "ל'אוריין" ; למטה — ב"אל־אנור" בערבית.

פאלמר. מייג'ור, סר

אתר התנצחה לכ"ג יורדי־הסירה מצוי על הר הרצל בירושלים – ואילו מפקדם האנגלי, סר אנתוני פרדריק מארק פאלמר, מונצח באתר־זכרון צבאי מטופח מאוד, בברוקווד, איזור כפרי במחוז אסקס באנגליה, כשעת נסיעה ברכבת מהירה מלונדון.

סמוך לכניסה לאתר זה הוקם מבנה בטון עגול לזכר אנשי צבא בריטים, נעדרים. על אחד העמודים במבנה, ברשימת שמות צפופה, מופיע גם השם פאלמר. הפרטים עליו מצויים בספר הנופלים הפתוח לכל מבקר. את הספר שולפים מתוך גומחה שבקיר, ליד "בית קנדה", בניין המשרדים של אתר הזכרון. נאמר שם שאנתוני מארק פאלמר, מייג'ור של חיל התותחנים המלכותי, סר, מת בגיל 26, ב־18 במאי 1941. לא נאמר היכן ובאילו נסיבות. אבל מצויין שהוא בנם של פרדריק צ'ארלס ומייבל פרנסיס פאלמר (משפחה של ברונים) ואשתו היא הלידי הנרייט פאלמר (כיום אייבל־סמית). עוד נאמר שהיה תלמיד לימודים קלאסיים (יוון ורומי) בטריניטי קולג' באוקספורד, וקאדט בקולג' הצבאי המלכותי רב היוקרה סנדהרסט.

NOBLE R.
PALMER SIR A.F.M.
4 TH BARONET

כתובת שמו של סר פאלמר, על מצבתו.

בן־אלקנה: "לפני כמה שנים כשאספתי חומר על פאלמר, הגעתי גם לאתר זה. ביקשתי מידיד שיפעל לצרף את שמות כ"ג היהודים לרשימת הנעדרים שמונצחת שם – שהרי הפעולה היתה תחת פיקוד בריטי. ידידי לא נענה".

בחודש שעבר ביקר שם מחבר רשימה זו. נהג המונית שהביאני לברוקווד גילה במהלך הנסיעה הארוכה עניין רב בסיפור. הסיבה נתגלתה אחר כך: אביו של הנהג – גם הוא נעדר... נעלם במלחמת קוריאה. "הוא יצא בהליקופטר לחלץ טייסים אמריקנים – ועקבותיו אבדו... אני יודע איפוא מניסיון אישי ביותר את ההרגשה האיומה של משפחת נעדר", העיר נהג המונית בעיניים דומעות, כשנפרדנו.

(המשך מהעמוד הקודם)

בריטיים הפציצו ימים מעטים בלבד לפני שיגור הסירה לטריפולי את שדה התעופה תדמור (פלמירה), את דמשק ומקומות אחרים באיזור. על־פי מקור אחר אף הפציץ חיל האוויר הבריטי בליל 18 במאי 1941 – כלומר בלילה שקדם ליציאת הכ"ד למשימתם – את העיר טריפולי ונמלה. ההפצצה הכניסה את האיזור לכוננות־על. אי התיאום מגלה היעדר קשר בין פרקינס למיפקדת חיל האוויר הבריטי, וכן מגלה שהמודיעין הבריטי בקהיר כלל לא ידע על פשיטת הכ"ד.

"ותהיה נוספת: על־פי מקורותינו, נתבקשו אנשי 'ההגנה' מה־אס.או.אי. לבצע את הפשיטה משום שלא היה אז מצב מלחמה בין אנגליה לצרפת הוישית ששלטה בלבנון ובסוריה. על־פי אותם מקורות, נתבקשה 'ההגנה' להמציא לא רק את האנשים, אלא גם

> "העובדה שניתן שם צופן למבצע, 'מבצע רב מלחים', עוררה מחשבה שמא בכל זאת יש באיזה ארכיון אנגלי מסמכים נוספים על הפרשה".

את הנשק. אני מוצא כאן תמיהה: אם הבריטים הפציצו את שדות התעופה הצרפתיים בלבנון ובסוריה, מה מנע מהם להפציץ גם את מיתקני הזיקוק בטריפולי – פעולה יעילה ובטוחה בהרבה משיגור יחידת קומנדו?"

בהמשך התכתבותו עם פולוק ציין בן־אלקנה שתמוה בעיניו מדוע מצא לנכון לורד כריסטופר גלנקונור, ראש 4־MO, לשלוח באוקטובר '42 – 17 חודש אחר שסירת הכ"ד נעלמה – מכתב ניחומים לשרת שנשא את החותמת "סודי ביותר" וביקשו להודיע למשפחות שיקיריהם נחשבים נעדרים.

"שאלתי את פולוק מדוע דיווח שרת ל־SOE על החקירה בהיעלמות הסירה והאנשים? מדוע צריך היה גלנקונור לשגר לשרת מכתב ניחומים, אם SOE לא היה מעורב במבצע? העברתי לפולוק צילום ממכתבו של גלנקונור, וכשראה את החותמת שעליו, מיהר להשיב שהבין שיש לי גישה למסמכים סודיים וביקש העתק מדו"ח שרת ל־אס.או.אי. על המבצע שעליו, לדבריו, לא ידע. פולוק גם ביקש לדעת מי תיכנן את הפעולה, מי המציא את הנשק ללוחמים והאם משפחות הנעדרים קיבלו פיצויים. השבתי לו, שמחקירתי עולה שהבריטים תיכננו את הפשיטה שהנשק הושאל בידי ההגנה, וכשאבד – העביר פרקינס כסף ל'הגנה' לרכישת נשק חלופי. ציינתי שהכ"ד יצאו בסירת מנוע

קטנה של המשטרה המנדטורית, שהועמדה לרשותם בידי הבריטים, מאחר של'הגנה' לא היתה סירה מתאימה. הדגשתי שמשפחות הנעדרים קיבלו פיצויים, באמצעות המזכיר הראשי של ממשלת המנדט".

על מכתב זה, ממארס '87, לא ענה פולוק, למרות שקיבל תזכורת במארס השנה. "מריווח שקיבלתי עתה עולה שעזב את הכתובת שהיתה בידי וכנראה עבר לבית אבות, בדרום אנגליה".

מדוע לא ערכו הבריטים חקירה אינטנסיבית בפרשה? – גם על כך יש לבן־אלקנה מענה. החרדה לגורל הסירה והאנשים שנעלמו התעוררה למחרת יציאתם, משלא שבו. בהוראות המבצע נקבעה דממת אלחוט, והשידור האחרון מהם היה בהיותם בים מול ראש הנקרה ולפני שנכנסו לשטח שמול חוף לבנון. משה דיין כותב ב"ספר הפלמ"ח" כי צופים מצויידים במשקפות נשלחו לשבת על גגות הבתים בחיפה כדי לעקוב אחר כל תנועת בים...

ב־16 בספטמבר '41 כתב ראובן זסלני (שילוח) למשה שרת כי מייג'ור פרקינס מסר לו שנתגלו אי אלו תוטים חרשים בדבר פאלמר. לפי הידיעות, נורה קצין בריטי בשם פאלמר ליד ג'וניה שבלבנון ואחר־כך נשבה באי ארואד (מצפון מערב לטריפולי), נלקח משם ללאטאקיה ומשם למקום בלתי ידוע". בדו"ח ציין זסלני: "הסיפור כולו מדבר על איש בודד, והנחתי היא שפאלמר נמלט באחת הסירות הקטנות שהיו קשורות ל'ארי הים' ונתפס אחר כך. לרגל הידיעות (בעניין זה) נעצרו אנשים אחדים בביירות ובטריפולי".

בן־אלקנה: "ממידע זה ניתן להסיק שפאלמר הוצא להורג, אולי ללא משפט צבאי – כי מאז לא שמעו ממנו. פרקינס עזב תפקידו לפני כתיבת המכתב הזה, ושום גורם בריטי אחר לא המשיך לטפל באיסוף מידע על גורל הנעדרים".

ממסמך אחר עולה שפרקינס נתבקש בידי שרת לתחקר את הגנרל הצרפתי הנרי דנץ – הנציב העליון האחרון של וישי בלבנון וסוריה, שנפל בשבי הבריטי והובא לירושלים. אלא שמפקד הכוחות הבריטיים בא"י, מייטלנד ווילסון, התנגד לעכב את דנץ, אחרי שהבטיח לו להחזירו במהרה לצרפת בעיסקה של החלפת שבויים. ווילסון תבע לקבל הוראה מפורשת מקהיר על חקירת דנץ – והוראה כזו לא הגיעה. ביוני '45 ביקש שדי קולק, במכתב לקפטן פ. דונויל מ־MO-4, ליזום את חקירת דנץ ואנשיו על היעלמם של יורדי־הסירה – אלא שגם על כך לא בא מענה".

בן־אלקנה: "מדוע אני עוסק בזה? למה החלטתי להקדיש זמן ומאמצים כה רבים לחקירת הפרשה? – לבד מסקרנות היסטורית יש לי כאן גם מידה מסויימת של מחוייבות אישית: אחד הנעדרים, גרשון קופלר, היה גרעין עלי ועל בני גילי באותם ימים, שכן הגשים בדרכו את הציונות כפי שחונכנו בתנועת הנוער. את ההחלטה לעסוק בחקירת הפרשה קיבלתי ב־1966, בטקס האזכרה ליורדי־הסירה, על הר הרצל בירושלים, במלאת 25 שנה להיעלמם. כשהתחלתי לחטט בתיקי המחלקה המדינית, מצאתי מסמכים רבים שאיפשרו להעלות השערות שונות על גורלם – וזו בעצם עיקר התעלומה שטרם נפתרה".

בתיק הפרשה נמצאים דו"חותיו של יוסף פיין, אביו של מפקד חיל האוויר לשעבר, האלוף מוטי הוד – שעליו ועל טוביה ארזי הטילה המחלקה המדינית לחקור את גורל יורדי־הסירה. בדו"ח מ־24 ביוני '41, החתום בידי "לבנון" – אחד מכינויי פיין ב"הגנה" – נאמר, שלפי מקור סורי (איש שהיה קשור עם ה"סורטה ג'נרל", השב"כ של מימשל וישי), הרי שלפני פלישת הבריטים לסוריה ולבנון, תפסו שומרי המכס (משמרות החוף) שלוש סירות. בשתיים היו אנגלים שנלקחו לביירות, ו"באחת, שנתפסה זמן מה לפני כן, היו כ־20 בחורים יהודים ואנגלי אחד, והיא נלקחה בידי איטלקים שהשתתפו בתפיסתה למקום בלתי ידוע".

מידע זה, מדגיש "לבנון" בדיווחו, יש לראות כרציני. בדו"ח נאמר גם ש"לבנון" חקר את "שומע הרדיו מיגור" הטוען כי "לפני שבועיים־שלושה, שמע ברדיו הגרמני כי סירה ובה כ־20 יהודים וקצין אנגלי אחד, נתפסה בידי צוללת איטלקית".

בן־אלקנה: "'שומע הרדיו' היה רויטשר, הספר הייקה של יגור. בעת שסיפר את חברי הקיבוץ נהג להאזין לשידורי רדיו בגרמנית שנקלטו בארץ מתחנה בבארי, איטליה. השידורים היו חלק מהלוחמה הפסיכולוגית שניהלו הנאצים מעל גלי האתר". "לבנון" ציין בדו"חותיו ש"ממשפחת אחד הבחורים שהיו על הסירה, סיפרו לי ששמעו אף הם ידיעה ברדיו גרמני בדבר תפיסת סירה עם יהודים וקצין אנגלי על ידי איטלקים".

זאת ועוד: במכתב החתום בידי שרת, שהופנה ב־28 ביולי '41 אל "פ" – הוא מייג'ור פרקינס – מסוכם דו"ח חקירה של פיין בלבנון על גורל הנעדרים. נאמר בו שפיין שוחח עם רופא פתולוג מבית החולים הצבאי הצרפתי בטריפולי, שאמר כי נשלח בידי הקומנדנט סולאג', מפקד בית החולים, לבדוק גופות אחדות שנפלטו מהים אל לחוף טריפולי. הוא בדק, לדבריו, ארבע גופות במקום בו מצאן. שלוש היו יחד, והרביעית – בקירבתן. על הגופה הבודדת היו מכנסי חאקי ארוכים, פלג הגוף העליון היה פגוע ב־8 כדורי מיקלע. שלוש הגופות האחרות היו מרוסקות מחומר נפץ. עקב מצב הגופות נתן הרופא הוראה לקברן בו במקום. פיין ראה במשטרה הצבאית בטריפולי את המימצאים שנאספו מהגופות, וביניהם מכנסיים, שבחלק הפנימי של החגורה שלהם היה רקום בעברית 'אריה ג'. (אריה ג, הוא אריה גלברד איש חולתא, מיורדי־הסירה).

בדו"ח אחר של פיין, מ־11 באוגוסט '41 שסוכם ב־15 בו בידי זסלני (שילוח), נאמר שאחד מאנשי הקשר של פיין, בשארה מארון, נפגש ב־4 באוגוסט עם היועץ המשפטי בטריפולי, הרוזן הצרפתי רוקלאם דה־פאטי (נכדו של התובע במשפט דרייפוס) וזה סיפר לבשארה ש"אמנם קרה דבר לסירה עם אנשים ליד טריפולי – חלק מהם התרסק וחלק ניצל והועבר לתאלב, ומחאלב לצרפת הבלתי כבושה, ב־22 במאי".

בן־אלקנה: "מדיווחי פיין ניתן להסיק שיורדי־הסירה נלכדו בידי משמרות החוף הצרפתים, בעזרת צוללת איטלקית ששייטה באיזור (עקב הסכם שביתת הנשק שבין צרפת לאיטליה, אחרי שצרפת נכבשה בידי הגרמנים והאיטלקים).

"ניתוח כל הנתונים שבתיק, הביאני לחשוב שמא יורדי־הסירה שנישבו הוצאו להורג בלבנון או בסוריה.

החסטוריון שלמה בן־אלקנה. צילום: ראובן קסטרו.

כ"ג (כ"ד) יורדי הסירה

צבי ספקטור · כתריאל יפה · יצחק הקר · שמעון אוציטל · אריה ברזולי איון · יעקב גורדון
אריה גלברד · אפרים וימן · חיים וייסמן · שמואל סמי חנוביץ · אריה טמס · ברוך יעקובסון
מוטקה (מרדכי) כהן · דוד נפחא · ישראל נורדין נורד · אברהם נוריאל · נריאל נרי מגלין · מרדכי פלונציק
יהודה ודי צ'רנר · גרשון קופלר · מנחם קורקין · זאב רוטמן · עמירם שוחט · מג'ור סיר אנתוני פאלמר

24 הלוחמים שעלו על סיפונה של "ארי הים"

אנשים צעירים

"עוד אחתור ובידי אחדוף זה הגל ומצחי וראשי אנעץ תוך זרם מימיו הגועשים" – כתב צבי ספקטור בשיר שנותר בעזבונו. ספקטור נולד בירושלים, היה ב"נודדת", מפקד ומדריך בפו"ש, מלווה ספינות מעפילים. בן 26 בצאתו למשימה, הניח אשה וילד.

כתריאל יפה, בן 32 בצאתו, רב החובל של "ארי הים", נולד ביפו. הניח אשה ושני ילדים. יצחק הקר בן 25, נולד בקרים. שמעון אוצ'יטל, בן 30, נולד ברוסיה למשפחת חקלאים. אריה איון־ברזולי, בן 20, נולד בפולין. יעקב גורדון, בן 23, יליד הארץ. נתפס ב־39' עם מ"ג חברי ההגנה ונכלא בעכו. אריה גלברד, נולד בגרמניה. בן דודו של הרשל גרינשפן שירה במזכיר שגרירות גרמניה הנאצית בפאריס (הירייה ששימשה תואנה לאירועי ליל הבדולח). אפרים וימן, בן 19, נולד בפולין. חיים וייסמן, בן 25, בנו של סופר סת"ם מצפת. שמואל (סמי) חנוביץ', נולד בטקסס, היה בן 21. אריאל טמס, בן 21, נולד בירושלים. ברוך יעקובסון, בן 25, נולד בריגה. הניח אשה וילד.

מרדכי כהן, בן 38, נולד בפולין, היה בצבא בודיוני במלחמת האזרחים ברוסיה. דוד נפחא, בן 20, נולד בחיפה. ישראל נורדין (נורד), נולד באמסטרדם. בן 29 בצאתו, הניח ילדה. אברהם נוריאל, בן 25 נולד בבגדד. נריאל (נרי) מגלין, היה בן 21. מרדכי פלונצ'יק, בן 27, בן למשפחת רבנים מווילנה. יהודה (ודי) צ'רנר, נולד בגרמניה, היה בן 19. גרשון קופלר, בן 35, התחנך בווינה. מנחם קורקין, נולד ביבנאל, היה בן 19. זאב רוטמן, נולד בגרמניה, היה בן 21. עמירם שוחט, נולד בת"א, היה בן 26.

אנתוני פאלמר, מייג'ור. בן למשפחת אצילים אנגלית. בן 26 בצאתו.

כדי לבדוק השערה זאת ביקשתי מהגורמים המוסמכים לאפשר לי לפגוש את קצין המודיעין של הפלנגות, הוא אמנם הטיל על אנשיו לחקור בצפון לבנון. בדו"ח מקירה זו נאמר שאותר עובד לשעבר של חברת הנפט העירקית בטריפולי, הטוען כי ראה את הירי על הסירה ואת הסירה מתפוצצת ובוערת. ככל הנראה זהו המידע היחיד של עד ראייה על הפרשה".

במלחמת לבנון התנדב בן־אלקנה למודיעין צה"ל ועקב הרגתו (סא"ל) ותפקידו, נהנה מחופש פעולה רב. בעזרת ראש המודיעין של מיליציית כאמיל שמעון נפגש עם אישים שונים ויחד עמם בירר בכל בתי הקברות שבחוף לבנון האם הכ"ג אכן נקברו שם. כן נבדקו בתי קברות יהודיים בביירות ובצידון, ושליחים יצאו לבדוק גם בטריפולי. "בחקירה זו לא נתגלו נתונים שיצביעו על כך שיורדי־הסירה הוצאו להורג בלבנון. כשניסיתי לאתר את הלבנונים ששיתפו פעולה עם פיין בחקירתו ב־41', התברר שכולם נפטרו...

"ברשות הרמטכ"ל דאז, רב־אלוף רפאל איתן, פירסמתי באוקטובר '82 מודעות בעתונים לבנוניים בצרפתית ובערבית, וציינתי בהן מספר טלפון אליו ניתן להתקשר שהועמד לרשותי בידי איש המודיעין הלבנוני, למעשה היה זה אחד ממשרדי המיליציה של כאמיל שמעון. הגיעו שבע פניות – ארבע מעתונאים לבנוניים, והאחרות – מז'נדרים לבנוניים בפנסיה; משתנאי האנגלי רוברט פיסק, כתב 'טיימס' במזרח התיכון, ומהשוויצרי־צרפתי ד"ר אלכסנדר ארנו, פקיד בכיר בסוכנות או"ם לשיקום לבנון.

"עם העתונאים הלבנוניים לא היה לי עניין להיפגש. עם האחרים נפגשתי. מדברי הז'נדרם, מאיזור צרפנד מדרום לצידון, למדתי שתפס קצין בריטי, אלא שזה נשלח לחבל בקווי טלפון צרפתיים ערב פלישת הבריטים ללבנון. לא היה לו איפוא קשר לכ"ד.

"מהשיחה עם פיסק התברר שבעקבות המודעה שפירסמתי, הופעלה מערכת 'טיימס' בלונדון. אחד מאנשי 'טיימס' פגש את ליידי אייבל־סמית, אלמנת פאלמר, והיא מסרה על ההתכתבות שניהלתי עמה ב־77־78'. בידי פיסק היה חומר רב. בין השאר גילה לי שתוכנית המגירה הבריטית לפיצוץ בתי הזיקוק – שאת מסמכיה ראיתי מאוחר יותר במו עיני בגנזך בלונדון – מכונה בשם הצופן 'מבצע רב מלחים'. הצעתי לפיסק שאמסור לו חומר על הכ"ד לכתבותיו ב'טיימס', ובתמורה יתן לי העתק מהמסמכים שבידיו. העובדה שניתן שם צופן למבצע עוררה אצלי מחשבה שמא בכל זאת יש באיזה ארכיון אנגלי מסמכים נוספים על הפרשה.

"ד"ר ארנו סיפר כי ידוע לו, עוד מ־41', שיורדי־הסירה הוסגרו בידי שלטונות וישי לגרמנים, והוטסו במטוסים גרמניים מסוריה לגרמניה. מטוסים גרמנים אכן טסו אז מסוריה לאתונה ולרודוס, ומשם לגרמניה – אבל אני התייחסתי למידע זה כהשערה שחובה לבדקה. חששתי שארנו מעוניין להוריד מכיוון חקירתי על חיסול הכ"ד בידי הצרפתים, ולכן היפנה אותי לכיוון הגרמני".

קצין המודיעין של מיליציית כאמיל שמעון הפגיש את בן־אלקנה גם עם שני לבנונים שהיו ב־41' הבכירים ביותר בשב"כ של וישי בארץ הארזים, אך לדבריהם לא שמעו על הפרשה. "אם כך, נראה שהוחזקה בסוד כמוס גם מבכירי הסגל. גם יוסף פיין כותב שבעת שחקר במשטרה הצבאית בטריפולי מה אירע ליתר יורדי־הסירה, השיבו לו: 'פנה לחלונות הגבוהים'. אחד הפקידים אמר בארבע עיניים לעוזרו הלבנוני של פיין: 'עזוב את הנושא. הצרפתים לא רוצים שיבחשו בזה'..."

בן־אלקנה: "כל פעולותי בלבנון, שנמשכו ב־82' כשישה חודשים לסירוגין, לא סיפקו שום נתון ממנו ניתן להסיק שיורדי־הסירה הוצאו להורג בארץ הארזים. נותרו איפוא, באותו שלב, שלוש אפשרויות: האחת – שהם הוטסו מסוריה לגרמניה; השניה – שהועברו לצרפת, והשלישית – שצוללת איטלקית הביאה אותם למחנה שבויים באיטליה ואחרי־כן הם נפלו בידי הנאצים כשאיטליה נכבשה בידי הוורמאכט. הערכתי, שתשובות לשאלות אלו אמצא, אולי, רק בחיטוט מקיף בארכיונים שונים באירופה". חיטוט כזה לא נעשה קודם לכן.

ואמנם בספטמבר '83 יצא בן־אלקנה לאנגליה, צרפת וגרמניה. בגנזך הבריטי בלונדון מצא בין השאר מידע רב על המודיעין של וישי בלבנון וסוריה – בכלל זה שמות קצינים ובעלי תפקידים בגופים אחרים

> "שיגור הכ"ד חושף היעדר תיאום עם מיפקדת חיל האוויר הבריטי במצרים, וכן שהמודיעין הבריטי בקהיר כלל לא ידע על פשיטת הכ"ד".

שאמורים היו, להערכתו, לדעת משהו על התעלומה. בארכיון הצבא הצרפתי בפאריס נתקל ביחס עויין וכחוסר רצון לסייע – "מה שרק הגביר את חשדי שמא מסתירים ממני מסמכים שאולי יש בהם לתת מענה לשאלותי". בארכיוני הצבא ומשרד החוץ הגרמני, בפרייבורג ובבון, נתנו לו לעיין בכל תיקי המודיעין (אבווהר) ובדו"חות אחרים העוסקים בפעולות גרמניה בלבנון ובסוריה בשנת 1941.

בן־אלקנה: "בשום מקום לא מצאתי שום נתון שיעיד על הסגרת יורדי־הסירה לגרמנים, ואף לא איזכור שלהם. קציני אבווהר לשעבר, עימם נפגשתי בביקורי, לא ידעו דבר על הפרשה. גם לא מצאתי תימוכין לטענת ד"ר ארנו – וכך התחזק אצלי הרושם שאמר מה שאמר רק כדי להרחיקני מן החשד שיורדי־הסירה הוצאו להורג בידי הצרפתים, בלבנון או בסוריה".

נוכח תוצאות מסע זה עלתה אצל בן־אלקנה הערכה שהפרשה לא היתה ידועה לאבווהר, משום שיורדי־הסירה הוסגרו, אולי, לגרמנים בסוריה, והועברו לידי הגסטאפו. "המחשבה עלתה כאסוציאציה לעובדה, שאנצו סרני, שנישבה בסתיו 44' מיד אחר שצנח באיטליה, הועבר לדאכאו ושם מצא מותו. פניתי למשרד הצלב האדום בארולסן, צפון גרמניה, שם נשמרות רשימות ובהן שמות האנשים שהיו במחנות הריכוז וההשמדה הנאציים, ואחרי־כן גם לועדת הצלב האדום בז'נווה שעוסקת באיסוף נתונים על שבויי מלחמה. משתיהן הגיעו רק תשובות שליליות".

החיטוט הממושך בארכיונים העלתה עובדה אחרת: מסמכים רבים הנוגעים לתקופה ההיא, הושמדו. "האנגלים השמידו מסמכי מודיעין במצרים עוד ב־42' נוכח התקדמות רומל במדבר המערבי, עד שנבלם באל־עלמיין... תיקים רבים סגורים בלונדון לקהל, למאה שנה – וגם כך לא ברור אם יש בהם מידע כלשהו על פרשת הכ"ד (מנהל ארכיון ה־SOE בלונדון כתב לי שבדק ולא מצא דבר) ...השמדת מסמכים היתה נהוגה גם אצל האבווהר".

– במצב זה, מה נותר לך לבדוק?

בן־אלקנה: "את ההשערה המובססת על מסמך שכתב שרת, ועל דו"ח מהשידור ברדיו הגרמני, שיורדי־הסירה נישבו בחוף טריפולי והועברו למחנה שבויים באיטליה, אולי בצוללת איטלקית".

ועל כך ברשימה הבאה. ■

הגביר

(המשך מעמוד 26)

"מצב הבניין הוא השתקפות של גישה", פוסק קפלן נחרצות. "שירותים מלוכלכים הם השתקפות של גישת המוסד והעובדים. כדי לממש גישה של התחדשות צריך לחרוש. וחזות הבניין היא בשבילי אמירה חשובה מאוד. לכל אחד יש זכות למסדרון נעים במקום שבו הוא מבלה שמונה שעות ביום".

ומה בעניין מצבם של מרכזי הקליטה, כמו זה בעתלית למשל?

"על עתלית אין לי פרטים ולכן איני יכול להגיב ספציפית. כללית, החלטנו לצאת ממרכזי הקליטה ולתת לממשלה לטפל בנושא כי לא יכולנו לספק לעולים את הדבר החשוב ביותר, שרק הממשלה מעניקה להם – דיור. אבל אנחנו עדיין מעורבים בקליטה שניונית – באמצעות מתנדבים וארגוני עולים. החלטנו גם על הקמת גוף חינוך יהודי אחד בחו"ל, שישים דגש גם על עליה. בכלל, שינוי התפיסה שלנו הביא לרציונליזציה של הפעילויות, לאיחוד משרדים".

זו לא גישה עסקית טהורה, שאינה מביאה בחשבון את הרעיון שמאחורי הסוכנות?

"הסוכנות", הוא אומר במהוקצעות, "היא כלי לבניין המדינה, לא ביזנס במובן של מעורבות בחיי המדינה. היא כלי לגרימת שינוי איכותי בחיים בארץ, אידיאולוגיה שמביעה ציונות בפעולה. אבל במישור המעשי צריך לנהל אותה כעסק. וככך הצלחנו בשנה הזו מעל למשוער".

שוב "הצלחנו" במובן של "דיניץ ואני". דיניץ, שעל פי המבקרים אמנם הביא לשיפור גדול בתרומית הסוכנות מעבר לים, אבל איפשר ומאפשר לקפלן לנגוס בסמכויותיו. דיניץ, שעל פי אותן ההגדרות, נהפך בעצם לשר החוץ של הסוכנות – וזהו. דיניץ, שקפלן רואה בו פרטנר חשוב. דיניץ, שקדמו בתפקיד, אריה דולצ'ין, מסרב להגיד עליו – או על קפלן, או על הסוכנות – אפילו מלה אחת ("הבטחתי לעצמי שאתן להם שנה לפני שאדבר". אבל עברה שנה, מר דולצין. "אז עוד קצת"). דיניץ, שהיה בחו"ל כזה או אחר בזמן הכנת כתבה זו ולכן לא ניתן היה להשיג ממנו תגובה ישירה.

"קפלן", אומר עוזי נרקיס, "מביא לידי ביטוי עז את הרצון לנהל את הסוכנות כביזנס. לדעתי זה לא יילך, כי בהתיישבות, בקליטה, אין הכנסות. יש רק הוצאות". הכל יתפוצץ, התבטא אחר ביתר חדות, כי זה לא מפעל פרטי והוא מנסה להפוך את המפעל הזה למשהו בנוסח מושבות חברון.

האיש שבידו הופקדו ביוני מפתחות הקופה־רושמת של הסוכנות, מאיר שיטרית, חולק על נבואות הזעם האלה. "אני לא מרגיש שהוא מעקר את תפקידי", הוא אומר. "אינני חש התערבות אישית גדולה מדי מצידו. זכותו לדעת פרטים. אסור לשכוח שהוא בא לסוכנות על רקע מצב מאוד שלילי מבחינת דימוי המוסד, אחרי עידן דולצ'ין ולווינסקי. היתה אז ביקורת חריפה מאוד ורצון עז לשנות דברים. במצב כזה, קל היה להיכנס למעורבות גדולה, ועד שמתגבשים – זה תהליך.

"מנדל לוקח את התפקיד מאוד ברצינות, משקיע הרבה מזמנו הפרטי, עובד הרבה, אוהב לרדת לפרטי פרטים. כוונותיו חיוביות ביותר והמוסד זקוק לגישה חדשה, לניהול חדש. יש אולי מי שנפגעים מדרך פעולתו, אבל המוסד זקוק לניהול יותר אפקטיווי, לא לאידיאולוגיה. זו כבר קיימת. הסוכנות היא גוף אדיר עם תקציב אדיר של 400 מיליון דולר בשנה – יותר מתקציבי משרדים ממשלתיים רבים – וזה תקציב גמיש שאפשר לעשות בו, בתחומים רבים, ממש מהפכה חברתית. לקפלן יש נכונות לבדוק דברים, להתייחס לשינויים. ובסופו של דבר הוא לא יכול לעשות כל מה שהוא רוצה".

בעידן של קפלן בודקים הכל ואין פרות קדושות בסוכנות. לא רק מקצצים במוסד השליחים וסוגרים מרכזי קליטה, גם מוכרים נכסים ומשנים תפיסה. וטביעת האצבע של קפלן מורגשת בכל מקום.

אתה איש חזק, בעל כוח?

הוא לא אוהב את השאלה. "לא, אני לא כזה כי אני אוהב לעבוד עם אנשים וכוח מרמז על עליונות".

איזה מין אדם אתה?

"אני לא יכול להגיד. אף אחד לא יכול להגדיר את עצמו. אנשים אחרים יכולים להגדיר אדם, אבל האדם עצמו תמיד סובייקטיווי לגבי עצמו". לו הדבר היה בידיו, היה קפלן וראי מוחק את ענף הפסיכולוגיה מרשימת המקצועות הנחוצים. בזבוז, מבחינתו. בהמשך יגיד, במאמץ גדול לשמור על סבלנותו נוכח נסיונות חוזרים לפשפש באישיותו, ש"בשביל להיות מעורב בחיים אתה צריך לחיות בשלום עם עצמך – חיצונית ופנימית – ואז אפשר לטפל בסביבה. הערכה ובחינה עצמית ביקורתית היא בונה וחשובה במיוחד כשצריך לחאציל סמכויות". בתרגום חופשי – האיש הזה לא סובל מחוסר בטחון עצמי, ובדרך כלל הוא די מבסוט מעצמו.

חוץ מעניין הצילומים כמובן, שבנושא הזה הוא לפתע מודאג בכל האדם, כי הוא "תמיד יוצא נורא בתמונות". הוא צוחק צחוק קצת נבוך כשמעירים לו שהנהההנה, גילינו בקע בהרמוניה הפנימית המופלאה שלו.

אבל קפלן בעצם מעדיף לאהוב את ירושלים בקול גדול מאשר לדבר על ענייני הסוכנות, או חס וחלילה פוליטיקה ("לא מתערב בזה". גם לא בקשר לדרום אפריקה, שהדבר הקרוב ביותר להצהרה פוליטית שהוא מוכן לשחרר ביחס אליה הוא ש"אני מתעב גזענות מכל סוג שהוא, אבל בעיות דרום אפריקה ייפתרו רק על ידי דרום אפריקה"). בתוך סבך של הוראות לדוד הנהג, הוא מוביל את המטייל־מכורח־המציאות שאין לו מושג מאיפה זה בא לו, מאתר לאתר בעיר הקודש, ובכל מקום אפשר למצוא את הנקודה הקפלנית.

בגן שבשולי ימין משה יש לוח – "הלוח היחיד שבו אשתי ואני כתבנו את שמותינו, אנחנו נמנעים מזה בדרך כלל" – בו מצויין כי הגן הוקם על ידי בני הזוג קפלן לזכר חבר שלהם. ממול, באברטור, הוא מצביע בסיפוק על בניין הולך ונבנה של דירות, "דירות לכל הילדים שלי ולשני בני דודים". ארבעה ילדים יש למנדל וג'יל קפלן. הבכורה, שרון, בת 24, מגוררת בבית שבימין משה. "כנינו, לא קנינו", הוא מתקן אותי ביחס לבית. שנים לקח להם לבנות את הבית שמבחוץ נראה כל כך ערבי מקורי. מכוך קטן הם חפרו למטה קומה, בעזרת חמורים, ולמעלה קמה.

בענייני הבית, הוא אומר, הוא לא מתערב בכלל. "הבית זה עסק של אשתי. אני רק בא ואוכל. אפילו לא מחליט על סרט". כבר 26 שנים זה ככה, על פי עדותו. "אשתי היא אם נהדרת. אומרים שלאשה צריכה להיות קריירה – הקריירה שלה היא הילדים, והיא הצליחה בה בצורה נהדרת".

הנישואים, בכלל, הם מוסד נפלא בעיני קפלן. "אדם מושפע מדוגמאות ושנינו באנו מבתים מאושרים. הנישואים הם ההחלטה היחידה החשובה בחיי אדם, החלטה עם משמעות ל־40־50 שנה. אדם אינו מחליט מתי ייולד וגם לא קובע את מותו. רק לגבי חיי הנישואים שלו הוא קובע". בשפה של מנדל קפלן, זה הדבר הכי קרוב להצהרה רומנטית שהוא ישחרר.

מנדל קפלן: "הנישואים הם ההחלטה היחידה החשובה בחיי אדם".

"הסוכנות היא כלי לגרימת שינוי איכותי בחיים בארץ, אבל במישור המעשי צריך לנהל אותה כעסק".

איפרופו דוגמאות והשפעות, קפלן מונה שלושה אנשים שהיו דמויות מרכזיות בחייו ועיצבו לא מעט את אישיותו: סבתא שלו, אמא שלו ואבא שלו, יצחק קפלן ז"ל, לזכרו – וזה גם מצויין בלוח נאה – הקים את מוזיאון חצר הישוב הישן בעיר העתיקה. הוא, מהכיס בשלפת כיפה סרוגה לצורך הטיסה במחילות המוזיאון. מימינו, משמאלו, בליל של שמות ותקופות היסטוריות. ארכיאולוג חובב.

אבא שלו, הוא מסביר, החדיר בו את השורשים היהודים – "אני אדם דתי" הוא אומר, ואחר כך מתקן ל"שומר מסורת" – את הציונות, את החינוך לשותפות וחלוקה ואחריות לקהילה. בתרגום מעשי, זו היום קרן מיוחדת שמשרדיה בירושלים, והיא מעורבת ומשקיעה בכל מיני פרוייקטים שנראים הולמים בעיניה. נכון לעכשיו – מיפוי חומות העיר. קודם היו תפירות עיר דוד והגן הבוטאני של ירושלים.

"אני קודם כל יהודי", הוא אומר. "אני שומר מצוות, שומר שבת וחגים, אבל לא אדוק כמו אחרים. אני לא עובד בסופי־שבוע ובערבים ובין ראש השנה וסוכות אני תמיד בדרום אפריקה". אין לו פיצול אישיות וגם לא תחושה של צוענֵי נודד. העולם, הוא מסביר, בהפך כבר מזמן לכפר די קטן – במיוחד למי שנע במטוס שעומד כל העת לרשותו, כמו שעושה מנדל קפלן. מי שיש לו עסקים בינלאומיים, חייב, מטבע הדברים לנוע בעולם, ורק טבעי שהוא מבלה חלק מהשנה כאן וחלק שם. ירושלים היא בשבילו השיבה הביתה, לשורשים. "אינטנסיביות החיים בירושלים גדולה יותר כי כולם כאן יהודים, סגנון החיים שונה".

מה אתה הכי שונא בארץ?

"את חוסר ההחלטה. מה יוצר כאן כוח כל אחד שנמצא בעמדה של מקבל החלטות – פקיד בבנק, מוכס או פוליטיקאי. בכל מקום שיש מי שצריך להחליט החלטה שתשפיע על אחר – זה מוקד כוח. וכל זמן שהוא אינו מקבל החלטה – הכוח בידו. זו חברה עם הרבה ביורוקרטיה, לא חברה שבה הרווח הוא הקובע. בשביל לקבל היתר בנייה צריך לבזבז ארבע שנים. הדרך להתמודד עם התיסכול הזה היא בנסיון לשכנע אנשים לקבל החלטות. וזה מעייף". הוא לא נראה עייף.

מה האכזבה הכי גדולה שלך?

"שלא נהייתי שחקן ראגבי כי לא הייתי מספיק טוב. שיחקתי 20 שנה ולא הגעתי להישגים. זו בהחלט אכזבת חיי".

והוא מבסוט מהתשובה ומעצמו. ולמה לא? עם כל הרחש מתחת לפני השטח בסוכנות, השורה התחתונה היא בחתימתו של קפלן. וקפלן, אינו חותם על מה שלא מוצא חן בעיניו. ואם באחד הימים כל זה יימאס עליו, או שהוא יימאס עליהם סופית, הוא תמיד יכול להיות טרי קולק עם מבטא דרום־אפריקני. "בניגוד־עשינו־הקמנו", הוא כבר מרקלם בלהט תוך נסנוף ידיים של מדריך תיירים מנוסה אל הנוף. אז הוא שותף.

אורית הראל

ג'ומס

חיים אורון (ג'ומס) מקיבוץ להב הוא השני בשלושת חברי הכנסת של מפ"ם. הוא יודע שבעצם תל־אביב הביאה למפלגתו את השיבה העצמאית לכנסת, ובמיוחד יושבי קבוצת כאבים במשולש עירוני קטן, נציגי תת־זרם תרבותי של in ו־out. זה לא מפריע לו. הוא אינו רואה סתירה מהותית בין התל־אביביות הצפופה לערכי החברה הקיבוצית, והוא, בכנסת, לא ישבור קירות כדי להגיע לסיפוק אישי. תמיד יעצור קצת לפני הקיר.

מאת אביבה לורי   צילם: בני גלזר

כדי לחשב את מימדי ההצלחה האישית לא נזקק ג'ומס, שאת שמו האמיתי (חיים אורון), כותבים תמיד בסוגריים, למחשב מתוחכם במיוחד. מתוך שלושה חברי כנסת ברשימת מפ"ם הוא השני. את זה הוא ידע כבר בליל הבחירות. לכאורה, בסיכום ביניים של אמצע החיים, זה נכון. חיים אורון יישב ארבע שנים בכנסת גם אם שבועת האמונים שלו היתה מגומגמת. כדי לעמוד על הלוך הרוחות הפנימי ועל שינויים אפשריים מתחת לקליפה אצל מי שזו הפעם הראשונה שלו, היה צורך ביותר מפגישה אחת, ועדיין לגמרי לא ברור אם הוא ירד איתי לסוף דעתו שלו.

מי אתה, ג'ומס?

"קיבוצניק בנשמה, בלי בושה".

ג'ומס מוכר היטב במגזר הקיבוצי. למעשה הוא היה המנדט הכי בטוח של מפ"ם בבחירות האלה, אחרי ארבע שנים בהן שימש בתפקיד מזכיר הקיבוץ הארצי, קדנציה שניה. זה העוגן. מכאן הכוח. אלא שזה לבד לא יספיק כדי להצעיד אותו לתודעת הציבור. מחוץ למחנה שלו הוא די אנונימי, וזו הסיבה העיקרית לכך שהוא הסכים לסוג מסויים של חשיפה. "מי אמר ששיווק תדמיות זו חשיפה אמיתית?", הוא אומר בידיעה ברורה שמעתה יצטרך לוותר על חלק מהפינוק של חיים בחממה. "אני יודע שהחלק הזה של החשיפה אינו מיותר, אחרת זה לשחק בכללי משחק לא קיימים. אבל גם בתוך זה אפשר לשמור קצת על פרטיות".

את הפגישה הראשונה קיימנו בלהב, הבית של ג'ומס, קיבוץ להב שוכן בין גבעות, כעשרים קילומטרים צפונית לבאר־שבע. את סוף הדרך עושים על כביש חוצה לכיש סמוך לנחלת שמעון. למרות הבטחון הודאי שווהי נחלת אבות, מי שמופקד על הדרכים השאיר את הכביש צר, משובש, מעורר רחמים. פחות מקילומטר משם עובר הקו הירוק שמעבר לו ישובים על גב הר הבדואים של ממלכת ירדן לשעבר. עובדה שולית זו אינה מצמררת את חברי להב ודביר השכן ואינה מעוררת חרדה נוסח חמש דקות מכפר־סבא. האיזור שקט.

שבוע אחרי הבחירות ג'ומס מסתובב בחדרו הקטן בלהב כמי שכבר לא כל־כך שייך – קצת תלוש מפה ועוד לא נטוע שם. בינתיים, עד שהעניינים יתבהרו, הוא עדיין מוגן בין כתבי ברל, חיים באר, טבנקין, עוז ועגנון, מקשיב למוסיקה קלאסית ולחרשות ברדיו, לסירוגין.

הטלפונים בחדר לא מפסיקים לצלצל. ג'ומס אומר עם אלמוני בצד השני את הסיכויים להרכבת ממשלה. באותו יום, כדברי הרב פרץ, עוד הכל היה פתוח. הוא הבטיח לאיש שיחו שמפ"ם תיתן לשמעון את כל התבל שבעולם, רק שיגמור כבר. אחר־כך, מחוץ לטווח השמיעה של האפרכסת, יאמר ג'ומס שהוא פסימי. אבל על רקע להב כל זה נשמע כלקוח מעולם אחר. קשה לדמיין את ג'ומס עם הג'ינס והסנדלים משחק בכנסת – מגרש לא ביתי – עם השועלים הוותיקים, בכללי משחק לא מלוטשים. הוא מאמין שיהיה בסדר. לי היתה הרגשה, כשמש של חורש נוכמבר וריח הזבל החקלאי, שזה לא יהיה פייר לשלוח אותו למשחק מכור מראש.

את תחושת החמימות הביתית בה מוקף ג'ומס בלהב שמרחיקה אותו עוד יותר מהרחוב, אפשר היה למשש בחדר האוכל. החברים המבוגרים בירכו אותו ואיחלו לו "יישר כוח" באידיש. חברה אחת גם מצאה לנכון להתנצל לפניו על פירסום רשימה לא כל־כך אוהדת בעתון "דבר", ערב הבחירות. ג'ומס מחייך ומסביר לגברת שהיא לא צריכה לקחת על עצמה אחריות על מה שנכתב בעתון, אבל החברה לא מוותרת: "זה העיתון שלי ואני לא מסכימה איתם. זה לא יפה שכותבים ככה".

יש דיבורים בקיבוץ על חברים ש"מבלים" יותר מדי זמן בשליחויות בחוץ מאשר בבית? יש צרות עין?

"לא רק שאין צרות עין, אלא שאני חש שיש לי הרבה תמיכה וגיבוי. אחד המבחנים של חבר קיבוץ שהוא פעיל ונושא בתפקידים מרכזיים הוא בקיום קשר ומעורבות עם הבית שלו. אני לפחות מקדיש לזה הרבה מאמץ וזה לא פשוט. אני רואה בזה את אחד המבחנים שלי".

חיים אורון נולד בתל־אביב וגדל ברמת־גן. "ילד רגיל, בית פולני־פועלי רגיל, אבא שלי עבד כל השנים ב'קשת', שום דבר מיוחד", הוא אומר. כמו הרבה בני פועלים של אז למד ג'ומס בתיכון חדש. למי שלא מכיר את התקופה, נאמר שזה אומר תפיסת עולם ברורה, תובענית, טוטאלית. הילדים של מנהלת תיכון חדש, טוני, באו ממעמד בינוני פלוס, אבל מבחינה אידאולוגית הזדהו עם רעבי כל העולם. הצניעות היתה ערך אוטנתי. תלבושת אחידה לא היתה, חולצה כחולה עם שרוך אדום או לבן לכבוד שבת היתה לשיא הגינדור. ג'ומס לא מאפיין את עצמו כמנהיג מלידה אבל מודה שכבר אז לא היה רמות שולית מן ההיבט החברתי. הוא היה יו"ר מועצת התלמידים בתיכון ופעיל בקן השומר הצעיר ברמת־גן.

מה זה "ג'ומס"?

"זה דבק בי בילדות ועבר תיקון קל. במקור זה היה ג'מוס (תאו). בכיתה ד' או ה' באחד ממשחקי השכונה נתנו לכל ילד שם של בעל חיים. היה גמל ועוד שמות, ולי הצמידו את הג'מוס. אחר־כך בתנועה החבר'ה החליטו שג'מוס זה לא נאה וכך הפכתי לג'ומס, שהוא פרי עץ השיקמה".

אחרי התיכון היה המסלול שלו די צפוי. היאחזות, נחל מוצנע, קיבוץ. מאז הוא כאן, עשרים ושמונה שנים חבר בלהב.

ג'ומס מדבר בנועם, מותיר תחושה של ישירות, לא ספונטניות. על שאלות מביכות הוא עונה בחיוך מבוייש של מי שטרם הספיק להכין שיעורי בית ואינו יכול לשלוף תשובות מוכנות. בן 48, גבוה מאוד, עם משקפיים ושיער שיבה שופע. נשוי לנילי, אהבת נעוריו. את נילי אנחנו פוגשים לרגע בחדר האוכל: "אהלן, מה נשמע", וזהו. איש ואשה מצטלבים בקיבוץ באמצע היום. את הילדים הם יראו אחר הצהריים. ארבעה ילדים. בת גדולה (26) בן אחד (21) בצבא ושני בנים צעירים. והיה יניב, שנהרג בתאונה כשהיה בן ארבע וחצי. בשבול הפרטי

(המשך בעמוד הבא)

חיים אורון (ג'ומס): "אני מספיק נאיבי כדי להאמין ומספיק מפוכח כדי לדעת שהכנסת היא מרכז עשייה חשוב".

בבית, בקיבוץ להב: "זה לא נכון שאני חי בחממה".

(המשך מהעמוד הקודם)

ג'ומס מבקש לא לגעת: "אני חושב שכולם יודעים, אבל זה לא משהו שאני רוצה לספר עליו", הוא אומר ונוגע בקצות האצבעות בשתי עיניו.

אתה הרי יודע שעצם החלטה ללכת לפוליטיקה מצמצמת את הפרטיות. בשביל מה היית צריך את זה? כל העולם שלך נמצא פה בקיבוץ.

"אני לא רוצה להשמע כמו הנאנס התורן ולהגיד 'בעצם לא רציתי בזה'. הפעילות שלי בקיבוץ הארצי יצרה סוג של מחוייבות. אבל אני מודע היטב לאמביוולנטיות שבי. יותר מדי אנשים בירכו אותי לאחרונה ב'אל תשתנה, תישאר אתה'. אם תרצי, זה היה דין התנועה. וגם אם יש באמירה הזאת איזו פוזה, אני מעריך את התרבות הזאת על פני ההתמודדות היצרית הישירה. אני הולך עם תששות למעמד ההוא. צריך לעכל את העובדה שאני בפנים. עכשיו, לפתות בקדנציה הזאת, זה רציני וסופי. זה אינו איזה צעצוע או משחק שאני יכול לשחק בו כשאני רוצה, ולהפסיק כשלא. התוכנית המקורית היתה, כשסיימתי ביוני את התפקיד, שארכז את הבחירות בקיבוץ הארצי ואחר־כך אלך הביתה. בינתיים נוצרה דינמיקה פנימית חדשה. היו הרבה לחצים ושיחות עם חברים שביקשו ממני ללכת לתפקיד".

בגיל שנחשב צעיר מאוד לכך, 23, קיבל ג'ומס על עצמו את התפקיד הבכיר בקיבוץ – מזכיר המשק. אחר־כך היה מזכיר ההנהגה הראשית, ובגיל 28 שלחו אותו בפעם הראשונה לעיר, לתפקיד מזכיר הקיבוץ הארצי. בתום קדנציה אחת חזר ללהב ולא עזב את הקיבוץ במשך 12 שנה: "היה לי חשוב, אחרי כל תקופת פעילות בחוץ, לחזור לזמן־מה הביתה". בבית עסק במיגוון רחב של פעילויות: ניהל את מפעל הפלסטיק "דולב", עסק בחינוך, ריכז את נושא ההשקייה במשק והיה פעיל בסניף הירושלמי של "שלום עכשיו". בחודשים האחרונים לפני הבחירות היה התפקיד שלו להפעיל את הקיבוץ הארצי למען מפ"ם: גיוס חברים לפעולות ארגון והסברה, שיחות עם חיילים, עימותים בוידאו במעגל סגור, פגישות בקיבוצים ובחוגי בית בעיר.

ג'ומס יודע שהעיר בעצם הביאה לו את הנצחון. בהזמה מסוגננת של משולש קטן: זליג, טאבו והסביבה. בפגישה השניה שנערכה במשולש הזה הוא הורה בתחושת השניות שקיימת אצלו כלפי תל־אביב: "אני חי את חיי מתוך בחירה. רואה יתרונות בתל־אביב ובכל זאת מעדיף את הקיבוץ. אני ער לכך שהקיבוץ על ערכיו מבטא מהלך הפונה נגד הזרם המרכזי בחברה הישראלית היום. הזרם הזה הוא נגד שיתוף, אחריות הדדית, סולידריות, ערכים זרים לחברה המודרנית. אני אישית משוכנע שהם יותר רלוונטיים אפילו בסופה של המאה העשרים".

איזה יתרונות אתה רואה בתל־אביב?

"פה מתרחשים חיי התרבות והרוח. פה החיים תוססים. כשהחלטתי לחיות בקיבוץ, ידעתי שאצטרך לוותר בתחומים מסויימים. אני לא רואה בחיי העיר איזו תופעה של עבודה זרה כפי שרואה את זה אדם דתי. לפעמים היא חסרה לי. היו ימים שהיינו מגיעים, אשתי ואני, לתל־אביב ומתנפלים על כמה הצגות וסרטים בבת אחת. אבל אחרי ששבענו – חזרנו ללהב, וברצון. אני לא שותף לחוויה הקולקטיבית של חיי הלילה התל־אביביים. לא מכיר את זה ולא מבין את זה. הרי כל אחד מפיק מעצמו סיפוקים אחרים. אני חושב שהדפיקה הכי גדולה שאלוהים דפק את הסוציאליזם היא בכך שברא את האנשים לא שווים מבחינת היכולת שלהם למצות את החיים. אחד הדברים בהם התברכתי היא היכולת למצות את החיים בראיה אופטימית. לא להיות אומלל כשאני עובר על־יד לוח המודעות עם ההצגות והסרטים".

חלק לא מבוטל מתומכיים שלך, יושבי הסאבים בתל־אביב, הם אנטי תזה מוחלטת לכל מה שאתה מייצג. אם היית נכנס לשם ביום חמישי בלילה, הזו מזהים אותך?

"לא היו מזהים. זאת עובדה. האמת היא שלא עשיתי מאמצים מיוחדים להיכנס לשם. אני יודע שזאת היתה מין אופנה, להיות חלק מתת־זרם תרבותי מסויים שהצביע מפ"ם. מפ"ם היום היא in. היא הכיוון של אוכלוסייה מסויימת בתל־אביב בעלת מאפיינים סוציולוגים מאוד ברורים. וכמו בכל תרבות של in ו־out יש בה הרבה קצף. הרבה תרמיות שונות. זו אוכלוסיה כאילו משוחררת ממוסכמות ובו זמנית ממוסגרת היטב בתוך עצמה. איפה אני בתוך הסיפור הזה? לא יכול להגיד שאני מעורב".

> "אני חי את חיי מתוך בחירה. רואה יתרונות בעיר ובכל זאת מעדיף את הקיבוץ, על אף שאני ער לכך שהקיבוץ על ערכיו מבטא מהלך הפונה נגד הזרם המרכזי בחברה הישראלית היום".

האם במצב אחר כן היית יכול להיות מעורב?

ג'ומס אינו מאמין שאפשר להתגלגל למצבים במקרה. החיבור שלו עם השומר הצעיר, להב ומפ"ם אינו מקרי אפילו אם יביא בחשבון את מקדם האירוליזציה לגבי מה שהתרחש בעברו. הוא חושב שיש הגיון בשגעון הזה. שיש איזה דחף פנימי שמוליך את האנשים לעבר מצבים מסויימים: "האנרגיה הכי גדולה שאני יכול להשקיע בעצמי זה לא להתגלגל לשום מקום במקרה אלא לכוון את המהלכים".

ספקות, הוא אומר, מעולם לא היו לו. היו לבטים אבל לא בשאלה האם קיבוץ כן או לא – אלא איך. "כשהיו עזיבות בלהב היתה לי לא פעם שאלה מי ישאר בסוף. באופן אישי לא היו לי מעולם שאלות לגבי דרכי בקיבוץ. זה נותן לי את הכוח. אני מאמין ששינוי האווירה בארץ הכרחי כדי שתתקיים צורת חיים כמו קיבוץ או מושב בחברה הישראלית. מצד שני לא הייתי רוצה להפוך את המדינה לאין־סוף קיבוצים. מי שמשווה את ההתיישבות העוכרת לבולשביקיות אינו מבין מה זה בולשביזם".

על עושר אישי אין מה לדבר בקיבוצי השומר הצעיר. לאבא של ג'ומס יש דירה בעיר. הוא יודע שבבוא היום חלקו בדירה יבלע בקופת הקיבוץ. זה נשמע לו הגיוני לגמרי, כמו שנשמעת לו הגיונית האמירה המופשטת: "כל הקיבוץ שלי. ראית איזה קיבוץ יפה?"

לא מפריע לך שאין לך כסף משלך?

"כן מפריע לי שאין לי כסף משלי. אבל שוב, זאת הבחירה שלי. אני מודע למחיר".

בחירה נוחה. אתה גומר סיבוב בעיר וחוזר הביתה לבועה. לא חי את היומיום באינטנסיביות מטורפת. אין לך אוברדפט בבנק.

"זה לא נכון שאני חי בחממה. אני חי באינטנסיביות את הקשיים הכלכליים של הקיבוץ ושל כל התנועה. היכולת להגיע להזדהות מרחיקת לכת עושה משהו מעבר לצורך האישי".

מה היית רוצה שיהיה לך ואין לך?

"משתגע לנסוע לחו"ל. אם היו אומרים לי מחר שהגיע תורי לנסוע, הייתי עושה טיול רציני בארה"ב. פעם אחרונה הייתי עם נילי בטיול בחו"ל לפני חמש עשרה שנה. גם היא משתגעת לצאת לטייל. בלהב אין אפשרות לנסוע מכסף פרטי. כל כסף שיש לחברים עובר לקופת הקיבוץ, לכן גם אם מישהו יתן לי מתנה לא אוכל לעשות עם זה כלום".

השכלה פורמלית מעבר לתעודת בגרות אין לו, "ואל תחשבי שזה לא מפריע לי. זה עוד דבר שהייתי רוצה לעשות, לשבת שנתיים־שלוש וללמוד. רק ללמוד. לא כדי לנהל יותר טוב. כישורים ניהוליים יש לי, גם ניסיון מוכח בשטח. אבל לו הייתי הולך ללמוד באוניברסיטה לא הייתי לומד כלכלה או מינהל, אלא היסטוריה או פילוסופיה. אני מנסה להגיע לכך כבר שנים, אבל איכשהו זה מתפספס. תמיד יש משהו יותר חשוב לעשות. אני משתדל, לפחות, שתמיד יהיו ספרים ליד המיטה. משהו בתחום ההגות והספרות היפה". עכשיו יש שם "עת הזמיר".

מה אומרים הילדים שלך על זה שאבא הולך לכנסת, יהיה מפורסם?

"זה עושה להם בעיה. הילדים והאשה מוכנים כבר מזמן לשמוע שאני מוותר על זה. הם מעדיפים אותי בבית. כך הם אומרים. אני לא הייתי מצטער אם לא הייתי עובר את אחוז החסימה. במערכת השיקולים שלי האם לרוץ או לא, שקל העניין האישי הכי פחות. הרבה פחות ממה שאנשים מתארים לעצמם. בשום שלב לא התלבטתי אם ללכת או לא ללכת לפוליטיקה בגלל הצד האישי. אם היינו נכשלים, אצלי זה היה מאוד שולי".

אתה מאמין שמהמרחק שבין להב לירושלים תוכל להשפיע?

"אם לא היתה בי המידה המאוד צנועה של אמונה/ אשליה/ תמימות/ רצון, תבחרי מה שנראה לך, אז באמת מה כל הסיפור? בשביל להיכנס לכורסה נוחה? אני מספיק נאיבי על מנת להאמין ומספיק מפוכח כדי לדעת שהכנסת היא מרכז עשייה חשוב. החיים האמיתיים מתקיימים במקומות אחרים ומשתקפים שם. אני לרגע לא חושב שבכנסת מתרחשים החיים האמיתיים".

הדברים שמרגיזים את ג'ומס אינם בתחום הפרט. הרוגז אצלו, כמו הממון, בא לביטוי במעגלים הגדולים: "הרגיז אותי שהמפלגות הגדולות ניהלו את המערכה ליד המטרות. הרגיז אותי שזו מערכת בחירות שלישית או רביעית שמחביאים בהן את תנועת העבודה ואת ההסתדרות. לא יתכן שנשמע על 'חברת העובדים' רק בתשדירים שליליים של הליכוד. הרגיז אותי שהציגו את הדברים מזוויות אישיות במקום ענייניות".

שאלתי את ג'ומס במה אפשר לפגוע בו. מה גבול השלווה. האם היא חיצונית. הוא אמר שהשלווה לא חיצונית. שיש לו היכולת להגיע להשלמה פנימית שמשליכה על העולם החיצוני. שאין בו יצריות וסערות נפש של הליכה על חבל דק עד הסוף. לפחות לא בתחום האישי. "אפשר לפגוע בי. אני יכול להעלב אם מנסים לערער על טוהר המידות שלי, על הכנות, אבל לא אשבור קירות כדי להגיע לסיפוק אישי. תמיד אעצר קצת לפני הקיר". ■

לאכול בחוץ

מן ה"קצח" של פעם ל"ריקוד אווזי הבר"

המבוגרים שבין קוראי מדור זה אולי זוכרים את הלחם החצי־שחור מלפני שנות דור, פחות או יותר. כן, הלחמים הטובים של פעם, מתנורי הלבנים האדומות. על הלחם החצי־שחור – כך כינו אותו – היו טוקים במאפיות, קודם הכנסתו לתנור, גרגרים שחורים שהיו מעניקים לו לווית־ניחות נהדרת ומעשירים את טעמו. אבל כמו הרבה דברים טובים אחרים, נעלמו מן המדף במרוצת השנים גם הלחמים ההם עם אותו תבלין גרגירי שחור וריחני, וקוטלגו במחלקת הכרונות והגעגועים.

ופתאום, צהריים אחד, לגמרי במפתיע, הם חזרו אלינו, אותם גרגירים שחורים, ומהווים חלק ממערך זכרונות הילדות של ארץ־ישראל של פעם. מצאנו אותם לא על לחם "חצי־שחור" אלא על גב לחמניות קטנות ועגולות שהוגשו לנו ב"בוגרשוב" – מסעדה קלת עיצוב שקט ומאופק, שמטבחה מגוון, בין היתר, מאכלות לא שגרתיים.

שאלנו מהיכן השחורים הללו ואמרו לנו הטבח שלנו, חנוך בר־שלום, מביא אותם מחנות כלשהי בדרום תל־אביב. שאלנו את חנוך איך ומהיכן, הוא אמר שאת הכתובת קיבל מהוריו והתבלין הזה, שהם קוראים לו "קצח", הוא בבחינת פק"ל במטבחם.

"בוגרשוב" (רחוב בוגרשוב 39, ת"א) היא אחת המסעדות הנחשבות כיום "אין" בקרב שוחרי המקומות הטובים המיוחדים. מלבד המטבח המשתדל והבלתי־שיגרתי תורמת לכך, אולי, גם העובדה כי ה"שפית", צעירה כבת 23 (רעייתו של אחד משני השותפים), היא בלעת של ספרי בישול, וכי האשה השניה שמצויה שם היא רעייתו של כוכב "השופטים" המפורסם בקרב בליני הכדך.

המסעדה אינה מן הזולות בעיר, אך הארוחה העיסקית בצהריים בהחלט ראויה להמלצה. תמורת 22 שקל אתה מקבל מנה ראשונה, מנה עיקרית, קפה, יין, או בירה – כבחירתך. ביום ביקורנו מצאנו כי למנה ראשונה במסגרת הארוחה העיסקית ניתן לבחור בין פוק עגבניות לסלט ירוק עם נתחי צוואר כתמציץ; כבד עוף ברוטב יין ולימונה או חזה עוף עטוף בבייקון וסלט בגבינת פטה – כמנה עיקרית; מוס שוקולד, או קציפת לימון, או קפה/תה – כקינוח. יש שם בתפריט ארוחה נוספת והיא כוללת את הצעות היום. שם מצאנו חסילונים ברוטב רימונים, רוסטביף ברוטב ריחן וכן קטעין – אותן פרוסות בשר פילה דקות, המוגשות נא (כתמציץ, כמובן). שולחננו הגדול והרעב הזמין מכל הבא לעין. המלצה חמה ראשונה: מרק העגבניות, שמלבד עגבניות כיהנו בו שמנת, ירקות שורש, שמן זית, ציפורן, עלי דפנה, ציר עצמות ויין אדום. התוצאה – חגיגה לחובבי מרקים. המשכנו ב"טרין קלאו" ובפטה כבדי ברווז בליקר וענבי שועל. טעמנו גם כזית ממוח עגל ברוטב יין פורט. את המחמאות הגדולות ביותר אנו מעניקים דווקא ל"טרין", שהוא, מטבע בריאתו, גס יותר מהפטה, אבל היה עשוי לעילאי־עילאי – מתערובת של בשרים ששהו בתחמיץ עם עשבי תיבול ובראנדי, נטחנו ונעטפו בדפי שומן.

המנות העיקריות שהובאו לשולחננו – "ריקוד אווזי הבר", שהוא פרוסות של חזה מולארד ברוטב קרמל פירות (או שזיפים אדומים), רוזמרין, ציר בשר ויין; "אומצת פילה ברוטב סוחרי היין"; פורל בתפוזים וליקר קורסאו. שלושתן טובות, לא רגילות, כונסות בתוכן לא מעט המצאות מקומיות שלא תמצא כמותן באף ספר בישול. רגש מיוחד שמים ב"בוגרשוב" על חזות הצלחת וסדירת המאכלים עליה. הצלחת גדולה מאוד. המנה, ככל שהיא גדולה, מצטנעת על גבית בחן אסטטי, מקושטת בירק כלשהו. חלק מהתבלינים והירק – לטעם וקישוט – גדלים בחצר האחורית של המסעדה.

חגיגה בפני עצמה הן המנות האחרונות. למשל: אגס בפיונג וברוטב שוקולד, ליקר ושמנת. למשל: פרפה שוקולד עדין ומתניף לחיך, עד שאינך עומד בפני היצר ומזמין מנה נוספת.

"בוגרשוב" פתוח צהריים וערב, פרט לליל שבת. מכבדים שם את מרבית כרטיסי האשראי. קיים הסדר חנייה עם התניון הסמוך שבבית "כלל".

לחם־דבש ודג ברוזמרין

מקום מעניין "ארומה": שלושת בעליו הם חבר'ה צעירים, קציני מילואים ביחידות קרביות, אחד מהם מג"ד. יש שם, בין היתר, עוגות מצויינות. חלקן מגיע מסדנת האפייה של טייס צעיר שסיים את שרותו ועשה הסבה ממנועים לתנורים. מלבד זאת "ארומה" הוא מה שקוראים "קפה־מסעדה", שאם תרצה הוא מקום לפת־שחרית, אם תרצה מקום ללגימה קלה, ואם תרצה – מקום לסעוד בו, בתנאי שאינך מבקש ארוחה בשרית.

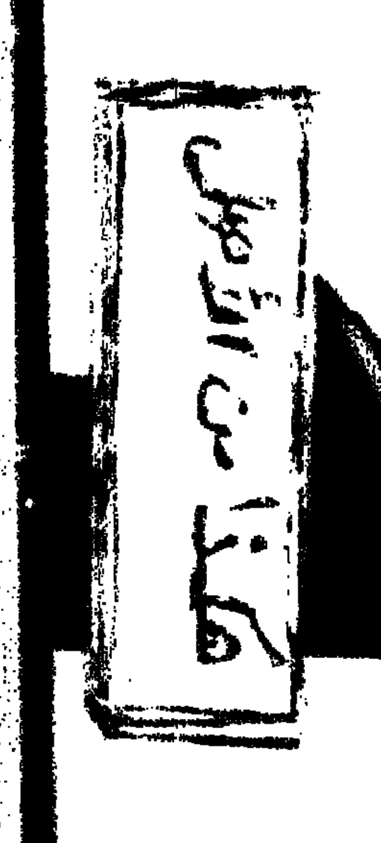
ומלבד כל אלה "ארומה", מקום חד־שיחוסית בנוף בתי הלעיסה והשתייה של העיר, הוא ביתו־עד לאנשי צווארון לבן מאיזור העסקים של לב תל־אביב השנה־מתחדשת. מקום רחב ידיים, בעל שני מיפלסים, אחת מעבודותיו האחרונות של האדריכל המנוח רסקין.

המקום שוכן כבור במיבנה חדש ברחוב מונטיפיורי 31, פינת יבנה, ת"א. ה"שף" של "ארומה", ששמו רן, הוא מה שקוראים שבה־יצירתי. בין היתר הוא אופה במטבחו את הלחם והלחמניות וכן חלק מן העוגות שאינן באות מתנורו של הטייס. הלחם הסטנדרטי של המקום הוא לחם דבש מחיטה מלאה עם גרגירי חמניות. לכריכים משתמשים בלחם שבבצקו עירבבו עשבי תיבול. ויש לחמניות כאלה ואחרות.

בצהריים אתה יכול להזמין ארוחות עיסקיות בשלוש רמות מחיר – מ־13 ועד 27 שקל, כשהאחרונה כוללת דג פורל וכוס יין. התפריט הרגיל מגוון ביותר: סוגים שונים של מרקים, גבינות על שיפור, מאכלי פסטה, פשטידות ומבחר דגים. טעמנו מכאן ומכאן. נסו את ה"קיש" העשוי מירק הפראסה עם צ'ופר של צנובר; את הניוקי ברוטב שמנת וצנובר; את נתחי נסיכת הנילוס המעושנים עם ניחוח רוזמרין. ללקקנים הבזים לקלוריות יש שם כמה מנות אחרונות על רמה רצינית – החל ממוסים, דרך חביתיות שוקולד ועד פרפה שוקולד. מי שמשתגע על פרוסות הענק של ה"שווארצוואלד" – גם יש. אבל אנחנו ממליצים על פרוסה צנועה מאחת העוגות המתוחכמות יותר. התייעצו על כך עם ה"בוס".

המקום פתוח מבוקר עד לילה, למעט שבת בצהריים. מכבדים כרטיסי אשראי של דיינרס, ויזה וישראכרט.

מתלבשים על הילדים

מאת יהודית חנוך

צילם: אלדד מאסטרו

ב שבוע הבא הם יככבו במסיבות חנוכה, ירוצו אותנו לחנויות לבד כן את דמי החנוכה, יגררו אותנו להצגות, לפסטיגלים ופסטיוואלים. אנחנו נהיה עסוקים בלשעשע אותם – את הצאצאים, הנסיכים והנסיכות בשושלת הפרטית שלנו, שבחברה תמורדנית הפכו למרכז העולם. אבא'אמא וכל היתר נמצאים שם בכדי לספק את כל מבוקשם, וכמו למלכים, יש להם הרבה זכויות ומעט מאוד חובות.

קשה להאמין שתופעה הזו היא רק בת כמה עשרות שנים ושלפני זה, החברה המערבית הסתכלה על ילד כעל מיניאטורה של אדם מבוגר. האנגלים אמרו ש"ילדים צריכים להיראות אבל לא להישמע". תבעו מהם משמעת, צייתנות ונימוסים טובים, אבל לא העניקו להם כל זכויות, רק חובות.

עכשיו הכל הפוך. לילדים מותר כמעט הכל. הם צרכנים עם משאבים כלכליים אדירים שחברות פרסום ואמצעי התקשורת מתחרים ביניהם, על מה יוציאו את כספם. הם המחליטים לא רק איזה ממתקים יקנו, גם בוחרים תקליטים, בגדים, נעלים ואפילו מחשבים. כוכבי השביט הקטנים שסביבם נעים המבוגרים.

רק בקטע של הבגדים חזרו ילדים למה שהיה בתחילת המאה. האופנה לגדולים ולקטנים, שווה. אחרי סיבוב של מאה שנים, ילדים שוב נראים כמיניאטורות של הוריהם, לא רק בבגדים, גם בנעליים, במשקפיים, באביזרים. יש כבר סדרות של תכשירי טיפוח ואפילו בושם מיוחד לילדים.

ח צוגת האופנה הכי גדולה לילדים תתקיים בשבוע חנוכה. עשרות הילדים המשתתפים בהצגות ובפסטיוואלים, ילבשו מאות פריטי לבוש צבעוניים שיחשפו לאלפי הילדים ההורים והקף שילכו למופעים וגם אל מול פני העם, בטלוויזיה. ברוב המופעים, הבגדים שלובשים השחקנים, ילדים וגדולים, הם לא תלבושות אלא בגדי רחוב, אולי מפני שהאופנה העכשווית הצבעונית עוברת טוב גם מבמה לאולם, כבר לא צריך תלבושות מיוחדות, זה גם מסייע לילדים להזדהות עם הזמרים והשחקנים, שנראים כמו אחד מהם.

מי שהתחיל במגמה הזו, היו הווידאו־קליפס של מוסיקת הפופ, שמוקרנים בעיקר בערוץ השני. בחירת הבגדים באלה היא הרבה יותר מתוחכמת ממה שנראה לעין, ומעצבים משקיעים הרבה ביצירת האימפקט הנכון. הווידאו־קליפס הם מקדמי מכירות מצוינים למוסיקה, וגם לבגדים, והם משמשים כשבעי אופנה. בגד שלובש זמר פופ, הופך מבוקש לאחר מכן גם בחנויות.

ב גדי ילדים לחורף 89', הם עדיין הרבה פוטרים, אימוניות ומיזעים, בצבעי ניאון חזקים – ורוד וסגול וצהוב וירוק, אפור ושחור, שפעם נחשבו לצבעים של זקנים, הם הצבעים החדשים לקטנים, מחניפים יותר לעור פנים ורדרד מאשר לגדולים. הבגדים מקושטים בתוויות עם ציורי קומיקס אמריקניים וכתובות שאפשר ללמוד בעזרתן גיאוגרפיה ואנגלית. ג'ינס מכובס בכביסת אבנים או כביסת זהב, עם טלאים של מטפחות בנדנות צבעוניות, באדום וצהוב וכחול. עירן ה"יוניסקס" עוד לא נסתיים, אבל ילדות שוב לובשות חצאיות מיני שנראות הכי טוב על בנות שש ושמונה. אפילו המחירים כמעט זהים למחירי הבגדים לגדולים.

מימין: משחקים במשבצות דמקה שחור־לבן ("דן קסידי"); סרבל סגול – גם לבנים ("סאבי"); תוא והיא בשילובים של צבעים ורחניים ("טופר").

במרכז: מיני מג'ינס, עם חולצת בנדנה אדומה ("טופר"); בנים במיזעים ומכנסי באגי ("סאבי"); אפודה עם כתובת שמותאמת למכנסיים ("הוניגמן").

משמאל: כמו גדולה, עם כובע ומכנסיים שמטפסים למעלה ("דן קסידי"); אפודה שהיא גם מיני ("הוניגמן"); ג'ינס שחור במקום הכחול, שילוב של מכנסים ומקטורן ("דן קסידי"); שחור־לבן מחניף יותר לילדים מאשר לגדולים ("הוניגמן").

דוגמנים צעירים: בן, לי, אמילי, רוני, עדי וסליה.

נעליים: "גלי".

שיפודים

משהו:

מי שמת בגיל צעיר, מפסיד את כל החלק המשעמם של החיים.

איך לדבר יפה ומחונך על...

תמונה ממקומות לא ידועים

ירושלים יפה באופן גובר והולך. עד להפרזה נאיביסטיקונית. עבדכם, הקטן באלפי ישראל, מהלך לו עסוק ברחובותיה, ופתאום הוא עובר ליד בית הכנסת הגדול, היכל שלמה, שלתותיו פתוחות וקבוצה של תיירים עומדת לפתחו, שומעת את הסבר המדריך וזוממת להיכנס פנימה.

עבדכם מגחך כאשר אילפו אותו, וממשיך דרכו, ופתאום עוצר וטופח על מצחו.

רגע אחד, אומר עבדכם לעצמו, הרי אתה נכנס לכל כנסיה, קתדרלה, מסגד ומקדש הנקרים בדרכך, למה לא תיכנס פעם להיכל שלמה?

זה מה שעשיתי. כתייר בין תיירים נכנסתי לבית הכנסת הגדול.

לא יודע מי הארכיטקט, אבל בית קולנוע הייתי מזמין אצלו על עיוור.

מצד שני, נכון שארכיטקטורה של בית כנסת מציבה כמה בעיות חסרות פתרון לחלוטין, כגון עזרת נשים שרואים ושומעים ממנה הכל, אבל לא רואים או שומעים את היושבות בה, ושהן מספיק קרובות כדי לזרוק סוכריות אבל רחוקות מכדי להחליף מבטים.

וכמו כן – בעיית הבעיות: איפה מרכז בית הכנסת? הבמה או ארון הקודש? ואיך זה מושיבים אדם עם הגב אל הבמה או עם הגב אל ארון הקודש או לא זה ולא זה ובכל זאת בתוך בית הכנסת.

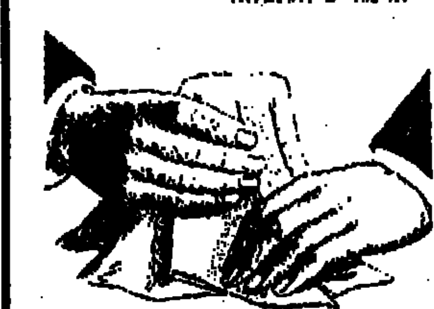
בעיות, כיאה לדתנו שבאה להוכיח שהעולם איננו מקום שבאנו אליו כדי ליהנות בו.

אבל בל אחטא בשפתי, אומר גם מלה טובה: הארון והפרוכת היו יפים. ואומר גם עוד דבר: נכון שחשוב מאוד להיות ב"זיגל" ולהוציא לאנשים את העיניים, אבל טוב שנכנסתי והייתי פעם גם ב"היכל שלמה".

הימורים מסוכנים אפילו יותר

כל כך הרבה סופרים, המטופטפים בשלוש ארבע וחמש יחידות בחומר הלימורים, מתאמצים לשכנע כמה נבון ונכון לשחק ברולטה רוסית. בכל ראיון הם משררים: קחו סיכון, תהיו גברים, אל תפחדו, נסו, מה כבר יכול לקרות?

אז מה יש להתפלא?

להתחיל מבראשית

לא מאמין. שמעתי בחדשות שמדברים על העברת המפעלים הכושלים מישראל להונגריה.

מה? אחרי כל העבודה והמאמץ יחזירו את הקיבוצים, את משק העובדים, את קופת חולים, האוניברסיטאות וחצי מהמשק הפרטי בחזרה למזרח אירופה?

ניתוח תוצאות הבחירות

אחת מסיסמאות הבחירות היתה: שמאלה זה רק לים. תוצאות הבחירות מראות כי רוב הבוחרים החליטו שהם לא רוצים להיות קולות צפים.

מאיר עוזיאל

פנטהאוז

יגאל לב

פגישה עם הגורל

לפעמים רומה לאורי כי אריאל מולר, המנהל חברה כלכלית גדולה, הוא ילד קטן המגלה עדיין את פלאי המעלית המטפסת במהירות מעלה מעלה. ילד התוהה על פלאי הטכניקה.

כל אימת שהוא עולה אל הפנטהאוז שבבית המי שותף, יש לאורי הרגשה שאריאל היה שמח לחזור, לרדת ולעלות שוב, אלמלא התבייש מחמת כבודו כאדם מבוגר.

מאמין בגורל. הצירוף של גבר נבון, שהגיע להישגיו בזכות כשרונו ושכלו הישר, יחד עם אמונות טפלות, נראה לאורי מגוחך.

שייך לגזע בני הקיבוץ, שניהלו מפעלים, הפכו לאנשי עסקים בצווארון פתוח, ואחר־כך, בקפיצה אחת, זינקו אל עולם העסקים הפרטיים. ושם, כל הכישורים שהביאו איתם הפכו מנוף להיותם מנהלים מצליחים, מבוקשים, המסוגלים להפשיל שרוולים ולעבוד יחד עם הפועלים ליד המכונות, ובאותה טבעיות לנהל מו"מ, ליזום, ולפתוח שווקים חדשים למוצריהם.

אורי הכיר את אריאל מהשרות הצבאי. כבר אז אפפה אותו הילה של מפקד מבריק, נועז. אורי ראה לעצמו כבוד להיות ידידו. השנים לא העיבו על זוהרו. כבר מזמן גילה אורי כי הישגים שאתה משיג כאדם צעיר בזכות אומץ לב, גבורה או תושיה, במסגרת הצבאית, אינם עומדים במבחן השנים. במרוצת הזמן אתה חייב לפתח בעצמך כישורים אחרים כדי להצליח. כמו הספורטאי המצטיין של בית־הספר, המושך תשומת לב, משמש מקור הערצה, אבל לימים הופך לקוריוז מגוחך, אם אין בו היכולת לגלות בתוכו כישורים אחרים שאינם ניזונים דווקא מכושר ספורטיווי אלא דווקא מכשרון אינטלקטואלי.

אריאל חזר אל הקיבוץ לאחר השרות הצבאי. הפך למרכז משק, הקים מפעל משגשג. שנים רבות ראו בו את אחד מעמודי התווך שעליו נשען הקיבוץ. איש חזק, בטוח בעצמו. שיכולתו נשענת על אומץ לב, בטחון אישי והצלחה המאירה לו פנים.

כאשר התארחו אורי וגליה בקיבוצו, למדו עד כמה הגבר דק הגו, הנמרץ, שקומתו מתנשאת למטר שמונים, מקובל ונערץ על חברי המשק. מקרין סמכות. מדי פעם ניגש מישהו, טופח על שכמו, מחליף איתו כמה מלים אבל לא הדברים שנאמרו אלא הקול השקט והסמכותי שלו הוא המעיד על אריאל כעל סמכות בלתי מעורערת.

אחת לשבועיים היה עולה במעלית אל הקומה הי"ב, אל הפנטהאוז בבית המשותף, כדי "לתפוס ערב שליו על המרפסת", כפי שכינה זאת. עסקיו כמנהל המפעל הביאו אותו תדיר לתל־אביב ומדי פעם היה נועץ באורי בבעיות משפטיות מזדמנות.

כך למד אורי על עולמו של בן קיבוץ שראה את התלם של חייו נמתח ישר־ישר עד האופק. בלי סטיות. בלי שאלות. בבטחון. באותה שלווה של אדם השלם עם עצמו וחש כי השלמות הזו זוכה למעגל הדוק ותמים של חברי המשק המעריכים את עבודתו. המפעל המשגשג חילץ את הקיבוץ ממלכודת המשברים הכלכליים והחשבונות החסומים בבנק שהעיבו על כמה משקים. כבר בתחילת דרכו מצא שווקים למפעל בארצות המזרח הרחוק, עד שלא פעם כינו את הקיבוץ "מפעל לפלסטיקה של אריאל שיש לו גם קיבוץ".

קיימת בו תמימות נוגעת ללב שאורי התפעל ממנה. בטוח בדרכו. דומה שאין לו אפילו ספקות עד שבא הסכסוך עם הקיבוץ על דרך ניהול המפעל והעמיד אותו בפעם הראשונה מול הצלחתו. מול חברים המקנאים בסמכותו הגדלה והולכת. בפעם הראשונה גילה כי העובדה שאדם מצליח, כמעט לבדו, לטלטל קיבוץ שלם ולקרוע לפניו אופקים כלכלים חדשים, איננה הופכת אותו אוטומטית לאדם נערץ אלא משמשת לא פעם מקור קנאה, קנטרנות, רכילות. כמו ילד תמים תמה על כך שלא כולם שותפים לשמחתו, והעובדה שהוא מצליח, גורמת לכמה חברים לאולקוס או לפחות לעורף חומציות בקיבה.

"כשיחות על המרפסת", כפי שאריאל כינה זאת, למד אורי משהו על הקיבוץ. לא על החזית הזוהרת שלו אלא דווקא על לבטים של דור הביניים, בני המשק על סף גיל 50 שנשאו על כתפיהם מפעלים גדולים ולפתע הם ניצבים בפני השאלה מה הלאה.

עצם העובדה שאריאל נשאר כל ימיו במשק ולא העלה אפילו הרהור של עזיבה פירושה שהוא בחר בדרך החיים הזו. אולי לכן, דווקא משום שבחר בדרך, יכול היה להרשות לעצמו, בערבים על המרפסת, לתקוף את החברה בה הוא חי מזווית שאריאל אפילו לא העלה על דעתו שהיא קיימת.

"אנחנו חברה שניסתה לחצוב זמן פנוי לאדם כדי לשחרר אותו לעיסוקים אינטלקטואליים, אבל הפנאי הזה ינק... קטנוניות". אריאל לגם את מכוס הקפה שלו, כאילו נועץ בה. זה מכבר הוא נושא בתוכו אי נוחות שלא ירד לסופה. עם אורי הוא מדבר כדרך שאדם מדבר עם פרקליט. חשוף. בלי להסתיר דבר. "כשאדם לא צריך לחשוב מניין תבוא ארוחת הערב שלו, כאשר הוא מסיים את העבודה בשעת אחר הצהריים, יש לו בעצם אין סוף פנאי לקרוא, ללמוד, לעסוק בחינוך. הצרה שאצלנו ממלאים לא פעם את הפנאי בצרות עין; מה השיג השכן? איך הוא הצליח לנסוע לחוץ לארץ? מאיפה יש לו מערכת וידיאו ומערכת סטריאו"? התבונן באורי בחיוך, "אבל אתה לא תבין את זה".

היו גם שיחות אחרות. לעתים היה עולה קצר רוח, סוער. ניגש למקרר לוגם שני בקבוקי בירה בזה אחר זה, פושט את רגליו הארוכות על מסד הכסא שממול, משתרע ומדבר כאילו אורי מצוי בתוך ההרהור ויודע את הקשר הפתלתל של האסוציאציות. "אתה עובד כמו חמור, סוחב מפעל גדול על הכתפיים. קם בשש בבוקר וחוזר בשמונה או תשע בערב וזאת בחברה שבה הרבה אנשים גומרים את העבודה בשלוש והולכים להשתזף בבריכה יחד עם המתנדבות. משהו דפוק בעסק הזה".

ואז יום אחד הודיע: "נתתי את המפתחות של המפעל עכשיו, סידרו אותי לשנה בתורנות בחדר האוכל. נתפוס ראש על הדשא משתיים אחר הצהריים. חיים משוגעים".

אורי התבונן באריאל. למרות שהוא נאחז בשלווה הממתינה לו, הרי הוא עדיין סוער, קצר רוח וחש שדברים רבים עדיין ממתינים לו. אולי לכן קבע פגישה עם ידיד בתל־אביב, באחד מבתי הקומות שאיכלסו חברות כלכליות גדולות.

"לא תאמין. באתי לפואיה ופתאום נזכרתי ששכחתי בכלל באיזה משרד נקבעה הפגישה. עליתי במעלית. לחצתי על קומה עשר. כך סתם. הדלת נפתחה. אצל הכניסה עמד גבר רחב כתפיים שהסביר לי בעדינות כי טעיתי בקומה ואי אפשר להכנס. אתה יודע שאני אחד כזה שלא דוחים אותו. שאלתי: מה קרה? אמרו: זו הקומה של בעל העסקים ד. ביקשתי לפגוש את אחד המנהלים שהיה ידידי. סיפרתי לו שחזרתי את המפתחות של המפעל ואני מתחיל לדחוף עגלות בחדר האוכל. הוא שאל בפשטות, "אתה מוכן לייצג אותנו בארצות־הברית?"

לפגישה הבאה בא אריאל להיפרד. הוא נוסע לניו־יורק. "זה עסק ענק. מרתק. ביקשתי מהמשק שיאפשרו לי להישאר חבר ואני אכניס את הכסף לקיבוץ אבל הם עוד רוצים לשקול; אסיפה כללית וכל זה. אז החלטנו לעזוב. בגיל 48. בלי פרוטה עזבנו אשתי ואני. רק עכשיו אני חש רווחה. כאילו כל הזמן חיכיתי לזה. תמיד הייתי על הסף, אבל לא העזתי. לא מסרתי לעצמי דין וחשבון. כאשר עלה הדבר לאסיפה הכללית התנגדו חברים רבים. אבל אשתי אמרה לי אותו לילה: "אנחנו לא הולכים נגד המזל. אם לחצת במקרה על קומה עשר מי אנחנו שנתנגד"?

עומד לטוס לארצות־הברית. לוחץ ידיים. יש לו יראת כבוד בפני מעליות ומזל. רק לפני שנבלע במעלית בדרך אל ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות, אמר בחיוך לאורי: "אתה יודע, כעבור יומיים חזרתי אל הבית רב הקומות, לחצתי בטעות על הכפתור של הקומה השביעית אבל, מעשה שטן, המעלית הביאה אותי הישר אל הקומה העשירית. כאשר שאלתי את מעסיקי החדש את סוד שגעון המעלית הוא אמר בחיוך: 'כבר שבוע המעלית הזו יצאה מדעתה. לא חשוב מה תלחץ היא תביא אותך הישר לקומה העשירית...'"

חיים ואוהבים

תיבת דואר / הבה נשתלט

שלום רב,

נהנינו מאוד מהכתבות שלך במדור זה, ובמיוחד מהכתבה "התחילו את המאה העשרים בלעדי". בטרם תרכשי עוד מפלצת אלקטרונית כגון מיקרו־גל, הבה נשתלט על המיקרו־מחשב (P.C.) שלך.

יורשה לנו להשיא לך עצה – אנו נחנוך אותך במעבד התמלילים וזאת כדי להשיג שלוש מטרות:

א. שתגיעי לשלב שלא תחששי מרכישת מיקרו־גל.

ב. שתוכלי להפיק תועלת ממעבד התמלילים שברשותך.

ג. שהכתבה הבאה בנושא תתאר את החוויה.

משה מלמד, זהר עמיהוד

גבעתיים

תודה לכם. הלוואי ויכולתי להישאר במאה ה־19 – אלא שהמערכת שלי כבר דאגה ל"מדרך" אותי. בקרוב, יש חשש, אדע אפילו להפעיל כספומט. ועתה ברצינות: כיום אי־אפשר – חוזרת – אי־אפשר, לעבוד בעיתוננו מבלי לדעת לעבוד על מסוף. אז נכנעתי ולמדתי את העסק.

דברים שמעולם לא נאמרו

אטיוד על פנויים (א)

בעצם נפרדתי ממך באופן סופי – אם כי בלתי־מתוכנן – בשיחה טראנס־אטלנטית כשאני בסוף העולם, ביום האחרון של הקונגרס, מבקשת לחלק איתך בטלפון את השמאות בהן טבלתי, ואתה שוכן בדירת הגג שלך תשקה אל אורות העיר הגדולה.

אלוהים, איך בן־רגע קברתי חלום של אושר מתמשך, אם כי רעוע, קרעתי תמונתך שהיתה עימי לאורך כל הדרך. בזעם שקט היטחתי לארץ את המתנה השעות מספר קודם־לכן קניתי לך. מתנה לגבר שיש לו הכל: קשרים ושורשים ואין לו מחסור בפינוק ובנותיו מלאות הוכחות של אהבה.

כף הנעליים הארוכה והמוזהבת שידיתה היא ראש מגולף של סוס שמצאתי בחנות עתיקות־חדשות, עם מחירי בית־מרקחת, לא תגיע ליעדה המקורי. זאת דעתי ברגע ששיחת הטלפון הגורלית שלנו נסתיימה בעניין שרווקא. אז שאלתי את עצמי שאלה טכנית: אז מה את הולכת לעשות עם כף הנעליים המטופשת הזאת.

אנחנו גמרנו. זה ברור. ממרחק שנות אור שאלתי אותך תגיד, חשבת עלי לפעמים? אתה שתקת ואחר ענית: כן, בטח. ברגע זה אני חושב. (איזו חוסר רגישות. ממש טמטום. איך בכלל הגעתי אל אחר שכזה? ואז, בנוסף לציחקוק של נערה שנשמע ברקע, דעתי שעלי לצאת מן המשחק בכבוד. מישהי, צחקנית אמן, השתלטה על העמדה בהיעדרי המכושף מדי.

נותרה רק כף הנעלים המוזהבת שאין לי עדיין לפי להיותה במתנה. בעצם גם איני רוצה למסור אותה הלאה. אשמור אותה במקום נראה לעין, כמצבת אהבה בבית־הקברות לאהבות הלא־נכונות הגדל ומתרחב עם שיטתי הרחבה.

ואתה לא תיארת לעצמך כי בשל השיחה הטראנס־אטלנטית הנונשלנטית־כביכול, לא עצמתי עין עד הבוקר ושאלתי עצמי היכן טעיתי. החזקתי עצמי בכוח לא לטלפן שנית ולנער אותך, וביקשתי את נפשי למות כאשר שיחזרתי את השיחה הדלה שניהלתי עמך:

– כן, כן. זה אני, שייקה. מי מדברת?

– נחש. (לאחר 90 שניות ושישה ניחושים הוא ניחש).

– מאיפה את מדברת?

– נחש (הוא לא הצליח, למרות שעזרתי לו. הנערה המצחקקת הפריעה לו להתרכז. 90 שניות נוספות חלפו).

– נורא יפה מצידך שזכרת אותי ואת מטלפנת. (מטומטם, מדוע שלא אטלפן. והרי בילינו יחד את הלילה לפני הטיסה. והרי הסעת אותי לנמל־התעופה).

– בעצם כבר התחלתי לשכוח אותך, שייקה, חא, חא, אבל אין מה לעשות בחור הזה. אני מחכה במלון כבר שלוש שעות לטיסה לפאריס שנדחתה...

– חכי רגע, רגע, טוב, בסדר, מצאתי... מה? מצאתי את הפנקס, אז את יכולה להמשיך, מתוקה שלי (בעצם אין לי מה להמשיך לומר לך כאשר הציחקוק מאחוריך נמשך. אולי תלמד אותה דרכי התנהגות כאשר יש לך שיחות טראנס־אטלנטיות? אולי אתה בכלל מדבר אלי מן המיטה?!)

– אז, אני גומרת... (חיכיתי שיאמר משהו שיצדיק את הציפיה שלי לקבלת הקו הטראנס־אטלנטי, ואז נפל הפגז):

– תגידי, אולי אפשר לבקש ממך שתביאי לי משהו מפאריס? איזה חלק לפז'ו שלי. פה אני לא מצליח בשום אופן להשיג... (זה לא יכול להיות. הידרדרות טוטאלית של השיחה. עכשיו הוא מכתיב את מספר החלק).

– אשתדל. כן, כן, רשמתי את שם החלק (מטומטמת. והרי לפני כמה שניות החלטת שהסיפור ביניכם מחוסל).

וכשהחזרתי את השפופרת למקומה ידעתי שמרגע זה יש לי אחד פחות כלב. אני חושבת שבפעם הבאה, כשאהיה תקועה באיזה חור בעולם, לא אחפש דרכים נוספות לאמלל את עצמי. למה לקלקל את התענוג של חו"ל ולטלפן למי־שלא־יהיה בארץ?

ובמחשבה נוספת, הרי זו היתה פרידה בסגנון של אשת העולם. בלי מלות צער ואי־נעימות והתפתלויות. אילו טילפנת אליו מבנימינה או מכרכור – זה היה נשמע אחרת. אבל את שיחקת אותה כמו גברת מהג'ט־סט ("מחכה לטיסה". איפה). אז תאכלי אותה כמו גברת מהסוסייאטי. נגבי את הפה וחכי למטוס הבא.

נושטית נותרת ויקה (הצילום: מתוך הספר "משפחת השוים")

אטיוד על פנויים (ב)

מה מצאת בו? אני רואה אותך עומד בין הקהל היושב. בטח שיש לך סיבה לעמוד. מישהי ניגשה לחזור אחריך. והסיבה הזו מתחלפת אחת לחמש עד עשר דקות. זה הזמן שאתה מקציב להן. אולי בסוף הערב תחליט עם מי אתה עוזב.

ואני בתוך קהל, מתבוננת בך מרחוק, נטולת חשק, ולא תופסת מה הן מוצאות בך. אתה נראה לי, סליחה על הביטוי, קצת קופי עם פה של שימפנזה. אתה גרוש, זאת אומרת פנוי, אתה אמיד, אתה פורץ, אתה נותן את הבית שלך לחברים שחוגגים להם יומלדת בהפתעה ויש לך, כך שמעתי, חדר שינה משוכלל על חצי דונם.

בעצם, על מה אני מתפלאה. והרי זה המצב בשוק. לאחר כזה הולך ועוד איך. הוא יכול לברור מתוך המיטב. והן כולן, אחת אחת, מוצאות את הדרך אליו. כולן משכילות, מצליחות בעסקים, נאות, עצמאיות ויודעות כשיחה פוליטית לסובב על האצבע חמישה כמוך. אבל אתה, בתור סחורה מבוקשת בשוק רל־היצע, לא נותן להן צ'אנס להגיע אתך לשיחה בענייני שלום־לא־שלום. מדברים על פסטה ועל זיגל ועל חופשה באי יווני שאף אחד לא שמע את שמו. זה מה שהולך. והולך, כאמור, רק חמש עד עשר דקות. אחר כך את צריכה לפנות את השטח לבאה אחריך. ומה שלא הספקת לעשות בקצובת הזמן שלך – כבר לא הספקת. עניין אבוד.

הוא ממשיך לקבל קהל ואת יושבת לך עם חברות מן הצד, ומצפה שאולי עד סוף הערב הוא יגש וישאל אם יש לך עם מה או מי לחזור הביתה. ומה שכל־כך מרגיז זה שבטח שתגידי שאין לך, אפילו יש לך, ותשאירי את המכונית שלך ומחר תחזרי במונית לקחת אותה... העיקר לצאת מן הערב הזה איתו. מה לעזאזל מצאת בו?

תמר אדיבי

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 2 ל־8 בדצמבר

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
אתם בולטים עכשיו בפעילויות קבוצתיות, אך לא מומלץ להיכנס לעניינים פיננסיים קשרי עסקים עם חבר. הזדקקו לסבלנות רבה בטיפול בילדים. הזדמנות טובה צפויה לכם בימים אלה בתחום העסקי.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
יש לכם ספקות לגבי עמדתכם בעניין עסקי כלשהו. אך בתחום היצירתי אתם מצטיינים השבוע, וייתכן גם שתזכו בקידום לו אתם ממתינים. התחום הרומנטי משגשג עכשיו, ותשאבו נחת מחברת בני המשפחה.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
זה יום טוב לטיפול בענייני הבית והמשפחה, והמחפשים דירה יגחלו הצלחה. בתחום העבודה מצטבר עומס, וייתכן שתיאלצו לדחות נסיעה שתיכננתם מזמן. חדשות טובות צפויות במישור הפיננסי.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
אין זה זמן טוב להלוות או ללוות כספים מחבר, אך בתחום השותפויות העניינים מתנהלים יפה וצפויות התפתחויות חיוביות. בתחום הקריירה צפויה התקדמות. השתדלו להימנע מוויכוחים מיותרים.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
בימים אלה תחשבו על תכנית חדשה להגדלת ההכנסה. בתקשורות עם שותפים עלולות להיות השבוע תקלות – השתדלו להיות קשובים לרגשות הזולת. עניין הקשור בקריירה טעון בדיקה מעמיקה ומדוקדקת.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
פעילויות בשעות הפנאי ירוממו את מצב הרוח, שנעכר בשל תחושה כי עבודתכם אינה זוכה להערכה הראויה. התמקדו בחיזוק הבטחון העצמי. עצה שתקבלו עכשיו לא תהיה מוצלחת – סמכו על חשיפוט שלכם.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
חיי הבית והמשפחה מאפשרים לכם עכשיו להירגע מן הפעילות הקדחתנית. ייתכן שתצוץ השבוע דאגה הקשורה בענייני כספים, או בילדים. בין חברים עלולה להתגלע מריבה, אך בין שותפים תשרור הרמוניה.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
השבוע תוטל עליכם אחריות נוספת, בקשר לשותף או לבן משפחה. עם זאת, יתאפשר לכם ליהנות מאירועים חברתיים. אתם נוטים לחוסר סבלנות, וביחסים אינטימיים נחתרו שאלות שעדיין טעונות מענה.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
בימים אלה אתם נוטים להשתעמם בעבודה ולהעדיף פעילות יצירתית בבית. אך הסיכויים לקידום בקריירה דווקא טובים – שימו לב להזדמנויות חדשות. השבוע עלולות לפרוץ מחלוקות בין בני הבית.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
השבוע תיפול לידיכם הזדמנות לטיול נחמד, אך אין זה זמן טוב לבילויים רומנטיים – דאגה כספית מטרידה אתכם עכשיו. ייתכנו מריבות בענייני כספים. כדאי לך תמקד בימים אלה בחיי המשפחה הקרובה.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
אתם מיטיבים עכשיו לבטא את דעותיכם, אם כי ייתכן שתתקשו להתמודד עם טיפוסים וכחניים. זה זמן טוב לעיסוקים המצריכים מחשבה מעמיקה ולהדבקת פיגורים בהתכתבות. בתחום הנדל"ן אין התקדמות.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
הדגש השבוע הוא על הזירה החברתית – זה זמן טוב לצאת לאירועים. אין טעם לדאוג, או להרבות בהירהורים. תנו לעצמכם הזדמנות לבלות בנעימים. צפויה שיחה חשובה הקשורה בתחום הכספי.

קח ירוקת החמור

(המשך מעמוד 13)
המקובלות. נוצר מעגל סגור, שבגללו רק הבריאות שלנו מאחרת להשתפר.

פרופ' פלביץ, שמאמין בשילוב בין הרפואה המודרנית והצמחית, מנסה עכשיו את מזלו בקרב הרופאים הפרטיים הפתוחים לעניין. לדבריו, יש יותר ויותר רופאים שנוטים להכניס את העשבים לקליניקות שלהם. באחרונה פותחת הפקולטה לחקלאות קורסים משלימים במסגרת לימודי החוץ שלה, לרופאים ורוקחים שמעוניינים לרכוש בסיס ידע על רפואת צמחי המרפא. האנשים מגיעים בזרם איטי אך מתמיד. העניין מוכרח ליצור ביקוש במשך הזמן. הביקוש, אם ירצה אלוהי המדע והבריאות, יזיז את המחקר.

"אנחנו מאבדים את הצמחים ואת המרפאים", אומר פלביץ. בניהם של המרפאים המסורתיים בכפרי הערבים, לא ממשיכים במסורת. הם עוברים לעיר, לומדים רפואה מודרנית ולא רוכשים את התורה בעל־פה של אבותיהם. רוב המרפאים המסורתיים ככר קשישים. רבים מאלה שתוחקרו בזמן עריכת הסקר ב־85', כבר אינם בין החיים. בינתיים צמחיית הבר בעולם ניכחדת. 400 דונם יער גשם ניכרתים כל דקה בדרום אמריקה. בצל העצים האלה גדלה גם צמחיית המרפא, שסוגים ממנה הולכים ואובדים. המדע הספיק עד כה לבדוק רק כ־5 אחוזים מהצמחים. מרפא זקן ביער דרום־אמריקני עדיין יכול לזהות היום 300 מיני צמחים ולדקלם את סגולות המרפא שלהם. מה יהיה כשהוא ימות?

פלביץ: "במרץ האחרון הייתי בכנס חרום בתאילנד. היו שם מומחים מכל העולם ובכינו זה על כתפי זה. יש פתרונות. אפשר לגדל את הצמחים בגנים בוטאניים, בשמורות. מנסים להציל את המעט. העולם עלול להתעורר לזה כשיהיה מאוחר מדי. יש עוד סיכוי: הרפואה מתייקרת בגלל מיכשור ומודרניזציה. יתכן שלא יהיה מנוס משיבה לתרופה הצמחית הזולה יותר".

בסין ביקר פלביץ בהרבריום. ספריית צמחים אדירה. דוגמאות של צמחים מיובשים נאספות שם בקופסאות מתוייקות, תוך שימור צורת הצמח. במקום הזה יש 5000 מיני צמחים רק מסין. "הם הולכים לחבלי ארץ נידחים, קוטפים, מקטלגים".

סיפור מדגים לטיפול מחקרי בצמח בישראל: בארץ כמעט שאין מקומות נידחים, ועל כן, אחרי שנודע על תכונותיו הרפואיות של צמח מסויים, נאמר המלוח, פלביץ ואנשי מחלקתו יוצאים לנגב בסביבות מרכז ספיר, וארי נקרות. בעזרת בוטנאית, מימי רון, מזהים את הצמח המדברי, שפסמון המרבר, עכברון קטן, חפר לו תחתיו גומות, כשהוא בא ללעוס תרופה. קוטפים כמה שקים, תוך מאמץ לא לפגוע במחזור החיים של הצמחיה.

ביוכימאי, מאיר פרל במקרה הזה, מבודד את

השוק פרוע ופרוץ

יות שם־טוב, מבית־מרקחת "הגליל" בת"א, התנסתה בקניית צמחי מרפא מתוצרת הארץ. לדבריה הרכישות האלה עלו לה הרבה יותר מן הצמחים שהיא קונה אצל יבואנים. היקף הגידולים המצומצם בארץ, פלוס עלות חקלאית גבוהה, החזירו את הרוקחים ליבוא מגרמניה.

"הביקוש לצמחי מרפא עצום, אבל בלי מרשם של רופא אסור לי למכור תרופות צמחיות", אומרת הרוקחת. "המיצע הולך וגדל. המחסן שלי מתפוצץ מצמחים שמגיעים מחו"ל. כולם עברו בדיקת של מכון התקנים, אבל אינם מוגדרים כתרופות. אדם מצונן שנכנס אלי, יכול לקבל ממני 'קולדקס' בלי מירשם. אני לא יכולה לתת לו תרופה צמחית או הומאופתית, שאני מודעת ליעילותה, בלי מירשם של רופא".

למעשה, אומרת שם־טוב, יש הרבה אי־סדר בתחום הזה. השוק פרוע ופרוץ. קפסולה צמחית, שצריכה לעבור תהליך מסוים (ליאופיליזציה) כדי להיות יעילה, לא עוברת תהליך כזה בכל בתי המרקחת. פשוט טוחנים צמח במטחנת כלשהי, וזהו.

למה קפסולה כזאת יקרה כל־כך?

"מי זה הזמן עבודה. תהליך הטחינה, הערבוב, השקילה, מילוי הקפסולה, מחיר הצמחים. והכל נעשה ידנית, לא בייצור המוני".

מה הצמח הכי יקר בבית המרקחת?

"חוטם הזהב (הידרסטיס). תרופה אנטי־דלקתית מצויינת, לפי הרופאים. הכי זולים תשלובת, הקירפד, האורתיקה. עניין של שניים־שלושה שקלים".

החומרים הפעילים, לומר איך הם פועלים על אנזימים שאחראים על מטבוליזם. בשלב הבא מנסים את החומר על חולדות. ואז מגיע תור הניסוי הרפואי בבני־אדם. כאן זה ניתקע, לרוב. במקרה של המלוח לקחו על עצמם מספר רופאים לבדוק את יעילות התמר. פלביץ מחכה בקוצר רוח לביצוע הניסויים. איך מנסים? בשיטת העיוורון הכפול. נותנים חומר מבודד מצמח לקבוצה אחת של חולי סכרת, ולקבוצה אחרת ניתן פלסבו (איך־בו). גם הרופאים וגם החולים אינם יודעים מי קיבל מה. אחרי תקופה מסויימת מחליפים. קבוצה א' מקבלת פלסבו, קבוצה ב' את החומר הצימחי. בסוף משווים תוצאות.

בקרוב, אומר פלביץ, עתיד להיערך ניסוי כזה בבי"ח תל־השומר, ברמב"ם ובקליניקות פרטיות. האינטרס והיוזמות, ער כמה שהדבר נישמע פרדוכסלי, באים תמיד מצד החוקרים. והחוקרים מעריפים לזכות בשיתוף פעולה דווקא מצד הרפואה הקונוונציונלית, שבה אין מקום לשרלטנות הפורחת בקרב המרפאים הטבעיים למיניהם.

אתה בטח מחסל כל מיני עלים לארוחת בוקר, אמרתי לפלביץ, כששלף תמונות ססגוניות של בתי מרקחת ושווקי תרופות־צמחים בסין, אנגליה, גרמניה.

"אני כמעט צמחוני", הוא אמר, מבוכתו ניכרה בקטע הפינאלה הזה, "אבל אני לא לוקח תרופות מנע צמחיות באופן קבוע. אני מאמין בתזונה נכונה. לא שותה תה וקפה, ממעט באכילת מוצרי חלב, כמעט לא נוגע בבשר, אני לוקח אקמול להורדת חום, אבל נמנע מאנטיביוטיקה. אשתי לוקחת באופן קבוע ויטמין סי. אני אפילו את זה לא עושה. מי שאוכל נכון לא צריך ויטמינים מבחוץ. צריך שיהיו בתפריט פירות וירקות, הרבה שמן זית, דגים, שומשום, טחינה, קטניות, שקדים בשביל הקלציום, וצריך להרבות בפעילות גופנית.

"אבל ככלל, אני לא נותן עצות רפואיות. אני לא רופא. אני לא משתמש בידע שלי, לא לגבי עצמי ולא לגבי חברים שבאים לשאול בעצתי. אפילו אם אני חושב שאני יודע איזה צמח יכול להקל על תופעה מציקה בגוף, אני שולח לרופא".

בשבת, בגינה שלו בבית שבעשרת (ליד גדרה), מנכש פרופ' פלביץ את העשבים סביב צמחים ניחוחיים שאינם גדלים בכל גינה. ביום ראשון הוא חוזר להאבק בצניעות במסדרון שבין המעבדה שלו לדרך המובילה למשרד הבריאות.

תלמה אדמון

השוויצריות הטפו לנו את LOVE LINE

מאת: א. גילור

סדרת הג'ינסנג הסיני – למלחמה מוצלחת בקמטים ולשחזור נעורי העור – זכה להצלחה היסטרית בשווייצריה – ולמחסור בישראל.

מר יוסקה חלאבין, מדען היופי הישראלי, מגיב על שאלות בדבר המחסור הפתאומי במוצרי סדרת LOVE LINE מתוצרת "חלאבין קוסמטיקה": "השוויצריות פשוט חטפו לנו את הכל והן רוצות עוד", כך מסביר מר חלאבין את המחסור הפתאומי.

הביקוש זינק בשוויץ לשיאים חדשים, שאילצו את "חלאבין קוסמטיקה" לשגר משלוחים דחופים ליצוא, כולל עבודה במשמרות נוספות, וכמויות אלה באו על חשבון השוק המקומי, כדי לשמור ולייצב שוק ייצוא חשוב – שהפך בימים אלה לנקודת הפצה לאירופה המערבית.

הביקוש הגיע לרמה גבוהה ביותר, כיוון שיותר ויותר נשים מגלות על עורן את התכונות המופלאות של הסדרה, ומי אינה רוצה להעלים קמטים ולהחזיר לעור את נעוריו? בסדרת LOVE LINE מוצרים לטיפול מקיף: מי פנים לכל סוגי העור, חלב פנים, קרמי לחות, קולגן, הזנת לילה, קרם קומפלקס, קרם לניקוי עמוק, קרם עיניים, קרם צוואר, קרם גוף, קרם ידיים ושמפו נגד קשקשים ולמניעת נשירה.

בשוויץ נמכרת כל הסדרה אך ורק בבתי המרקחת, לאור תכונותיה הרפואיות; בישראל, מבטיח מר חלאבין, נוכל בקרוב מאוד למצוא שוב מלאי מספיק גם עבור האשה הישראלית.

שורש הג'ינסנג הסיני מכונה "שורש החיים" ומיוחסות לו סגולות מרפא רבות.

הטכנולוגיה של מעבדות חלאבין והיכולת המדעית המאפיינת מפעל זה – הניבה סדרה מושלמת, אשר השוויצרים, הקפדניים ביותר בעולם בנושאי איכות, עדיין המומים מהתוצאות המהירות והממשיות המושגות ע"י השמוש במוצרי הסדרה.

אחרי שבדיקות מחמירות וקבוצות ניסוי הוכיחו מעל לכל ספק, את הצטיינותה של סדרה ייחודית זו, נכנס שיווק הסדרה להילוך גבוה, שמלווה במסע פרסום גדול.

הידיעה ש"הטפו" את סדרת LOVE LINE מהשוק הישראלי ושוברת שיאי מכירה בבתי המרקחת של שוויץ.

Ginseng jetzt auch in der Kosmetik

Love Line Natural Ginseng ... weil eine gesunde Haut schon sehr kann.

2 בדצמבר 1988 כ"ג בכסלו תשמ"ט גליון 364

עריכה בת דורה בר עריכה גראפית חוה עילם

משתעשעים

תַּשְׁבֵּץ הַסְּבִיבוֹן

מְאֻזָּן: 1. מַהֲמִלִּים הַכְּתוּבוֹת עַל גַּבֵּי הַסְּבִיבוֹן. 3. תְּחִלַּת יָוָן. 4. מִלָּה נוֹסֶפֶת הַכְּתוּבָה עַל גַּבֵּי הַסְּבִיבוֹן. 5. סָבוּב. 7. שְׁמוֹנָה יָמִים שֶׁמֶּנּוּ נִתַּן. 10. אֵזוֹר דְּרוֹמִי. 11. בְּתוֹכָם. 12. אֲבִיזָר לְחַג. 15. כִּנּוּיוֹ שֶׁל יוֹחָנָן. 16. שׁוּק. 18. יַקָּב קַדְמוֹן. 19. שִׁיר לְאֻמִּי. 21. אֱלִיל פֶּסֶל. 22. מִלַּת קְרִיאָה. 23. סִימָן מוּסִיקָלִי. 24. אַף. 25. כְּלִי לְנוֹזְלִים. 26. לֹא מָתוֹק. 27. צוֹעֵד, פּוֹסֵעַ. 29. עֲבוֹדָה. 30. לֹא עָקֹם. 31. יָצַר. 32. לֹא קָשֶׁה. 34. נוֹזֵל שֶׁשִּׁמֵּשׁ לְמָאוֹר. 36. לֹא חָדָשׁ. 38. כִּנּוּיוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן.

מְאֻנָּךְ: 1. מַצְבִּיא שֶׁנִּלְחַם בִּיהוּדָה. 2. מַאֲכָל לְחַג. 4. מַעֲנָק לַמְּנַצֵּחַ. 6. תֵּן. 7. לֹא קַל. 8. נָהוּג לָתֵת זֹאת בְּחַג. 9. מַתָּנָה. 13. יִשּׁוּב לְיַד יְרוּשָׁלַיִם שָׁם נֶעֶרְכוּ קְרָבוֹת עִם יְהוּדָה הַמַּכַּבִּי. 14. הַהֵיכָל אוֹתוֹ שִׁפֵּץ יְהוּדָה הַמַּכַּבִּי. 17. פֶּרַח אָדֹם. 20. נָהָר יָאִיר (ר"ת). 23. הַסְּתָיו. 24. דָּד. 25. נֵס. 28. שִׂיחַ נוֹי קוֹצָנִי. 30. יָפֶה (בְּקִצּוּר). 33. מַזָּלוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ כִּסְלֵו. 35. זִיו. 37. דּוֹלְקִים בְּחַג.

מימי

בין הפותרים יוגרל ספר מספריית מעריב פתרונות נא לשלוח ל"מעריב לילדים" ת.ד 2004 ת"א.

הזוכים בהגרלה מיום: 21.10.88.

תשבץ משלם הכירות: אלומה זלדשטין מושב יורפת ד.נ. משגב 20180 זכתה במחשב כיס.

היומן המטריף שלי

דְּמֵי חֲנֻכָּה

אֲנִי חוֹשֵׁב שֶׁחֲנֻכָּה הוּא חַג מְשַׁגֵּעַ, בְּחַיַּי. נָכוֹן, בְּפוּרִים מִתְחַפְּשִׂים, וְזֶה הֲכִי כֵּיף: לִמְרֹחַ אֶת הַפָּנִים בִּצְבָעִים, לִלְבֹּשׁ בְּגָדִים מַצְחִיקִים וְלִירוֹת בְּאַקְדַּח קַפְּצוֹנִים. וּבְפֶסַח הֲכִי כֵּיף. בְּפֶסַח יֵשׁ חֹפֶשׁ גָּדוֹל כָּל כָּךְ, וּכְבָר אֶפְשָׁר לָלֶכֶת יְחֵפִים, וְלִפְעָמִים אֲפִלּוּ לַיָּם. וּבַחֹפֶשׁ הַגָּדוֹל? הֲכִי כֵּיף, כִּי לֹא לוֹמְדִים הֲכִי הַרְבֵּה זְמַן. כָּל הַשְּׁאָר כְּבָר לֹא חָשׁוּב, לַמְרוֹת שֶׁזֶּה גַּם כֵּן כֵּיף.

אֲבָל בַּחֲנֻכָּה נוֹתְנִים דְּמֵי חֲנֻכָּה, וְזֶה בְּדִיּוּק מַה שֶּׁצָּרִיךְ הָאַרְנָק הֶחָדָשׁ שֶׁלִּי, אַתֶּם מְבִינִים!!

מָה יוֹתֵר טוֹב: כֶּסֶף, אוֹ מַתְּנוֹת? לֹא, בִּרְצִינוּת, אֲנִי שׁוֹאֵל אֶתְכֶם.

לִיאוֹר אוֹמֵר שֶׁהֲכִי טוֹב זֶה כֶּסֶף. הוּא אוֹסֵף מַטְבְּעוֹת כֶּסֶף בְּקֻפְסַת הָאוֹצָרוֹת הַפְּלַסְטִית שֶׁלּוֹ, שֶׁיֵּשׁ לָהּ מַפְתֵּחַ, וְאוֹמֵר שֶׁיִּתֵּן אֶת הַכֶּסֶף לְאַבָּא, כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לִנְסֹעַ לְבַקֵּר אֶת וּוֹלְט דִּיסְנִי בְּאָמֵרִיקָה, כְּמוֹ שֶׁאַבָּא הִבְטִיחַ שֶׁנַּעֲשֶׂה, כְּשֶׁיִּהְיֶה לָנוּ הַרְבֵּה כֶּסֶף.

כֵּן, הֲכִי טוֹב זֶה כֶּסֶף.

"הוֹלְכִים לְסַבָּא וְסַבְתָּא, או. קֵי" שׁוֹאֶלֶת אִמָּא, וְלִיאוֹר וַאֲנִי קוֹפְצִים מִשִּׂמְחָה, כִּי בֶּטַח גַּם סַבָּא וְסַבְתָּא חַיָּבִים לָנוּ דְּמֵי חֲנֻכָּה, וְחוּץ מִזֶּה סַבְתָּא בֶּטַח הֵכִינָה אֶת הַלְּבִיבוֹת שֶׁלָּהּ, שֶׁהֵן הֲכִי טְעִימוֹת בָּעוֹלָם, וְסַבָּא יַאֲרֹגֶן מִשְׂחָקִים עִם הַסְּבִיבוֹן עַל כֶּסֶף אֲמִתִּי, בְּחַיַּי!

כְּשֶׁהִגַּעְנוּ לְסַבָּא וְסַבְתָּא, כְּבָר הָיָה חָשׁוּךְ בַּחוּץ, וְקַר, וְזַרְזִיף (זֶה גֶּשֶׁם קַל מְאֹד, שֶׁבְּקֹשִׁי מַרְגִּישִׁים אוֹתוֹ, אֲבָל בְּכָל זֹאת הוּא נִכְנָס מֵאֲחוֹרֵי הַצַּוָּארוֹן אֶל הַגַּב) יָרַד. סַבְתָּא הָיְתָה בַּמִּטְבָּח, וּמִיָּד הֵרַחְתִּי אֶת רֵיחַ הַלְּבִיבוֹת שֶׁהִיא מְטַגֶּנֶת. רַצְתִּי אֵלֶיהָ בַּהִזְדַּמְּנוּת הָרִאשׁוֹנָה, וְהִיא הִסְכִּימָה לָתֵת לִי לְבִיבָה אַחַת מוּכָנָה, שֶׁהָיְתָה עוֹד לוֹהֶטֶת אֲבָל מְ־שַׁ־גַּ־עַ־ת!!

"יַאלְלָה, נְבָרֵךְ עַל הַנֵּרוֹת, נָשִׁיר כַּמָּה שִׁירֵי חֲנֻכָּה – וְאַחַר כָּךְ לַהַפְתָּעוֹת... תְּנַחֲשׁוּ מַהוּ!"

"דְּמֵי חֲנֻכָּה," צָוַח לִיאוֹר בְּאֹשֶׁר, וְכֻלָּנוּ הָלַכְנוּ אֶל הַשֻּׁלְחָן, הֵיכָן שֶׁעוֹמֶדֶת הַחֲנֻכִּיָּה הַיְשָׁנָה שֶׁל סַבָּא וְסַבְתָּא, שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ עוֹד סִימָנֵי חֵלֶב שֶׁל נֵרוֹת מִשָּׁנִים קוֹדְמוֹת. סַבָּא נָתַן לִי וּלְלִיאוֹר לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּרוֹת, וְהוּא בֵּרֵךְ, כְּשֶׁכֻּלָּנוּ עוֹנִים "אָמֵן". בְּחַיַּי, לִיאוֹר מַמָּשׁ מַצְחִיק עִם הַכִּפָּה, הִיא כָּל הַזְּמַן נוֹפֶלֶת לוֹ מֵהָרֹאשׁ. אֲבָל אַבָּא, אֲנִי חוֹשֵׁב, מַפִּיל אוֹתָהּ בְּכַוָּנָה.

וְאָז הִגִּיעַ תּוֹר דְּמֵי הַחֲנֻכָּה. תֵּכֶף וּמִיָּד הִגִּיעָה סַבְתָּא וּבְיָדֶיהָ חֲבִילוֹת גְּדוֹלוֹת, מַמָּשׁ מְנֻפָּחוֹת.

"זֶה בִּשְׁבִילְךָ, לִיאוֹר, וְזֶה בִּשְׁבִיל יוֹאָבִי", הִיא אָמְרָה, וְלִיאוֹר כְּבָר הִסְתָּעֵר עַל הַחֲבִילָה שֶׁלּוֹ, לֹא חוֹשֵׁד בִּמְאוּמָה. אֲבָל אֲנִי חָשַׁדְתִּי. אָחַזְתִּי אֶת הַחֲבִילָה הָעֲנָקִית בַּיָּד, מִשַּׁשְׁתִּי אוֹתָהּ, בָּדַקְתִּי שׁוּב, וּבַסּוֹף אָמַרְתִּי לְלִיאוֹר, שֶׁיֵּדַע: "לִיאוֹר, זֶה בַּסּוֹף הַכֹּל בְּגָדִים".

חו, אֵיזוֹ מְהוּמָה שֶׁהָיְתָה. אִמָּא אָמְרָה שֶׁאֲנִי לֹא יוֹדֵעַ לְהִתְנַהֵג, וְאַבָּא נָזַף וְאָמַר: "מָה לַעֲשׂוֹת, בִּשְׁבִיל הַיְלָדִים הָאֵלֶּה בְּגָדִים חֲדָשִׁים זֹאת לֹא מַתָּנָה. עֲבוֹדָה". אֲבָל אָז סַבָּא נֶעֱמַד וְשָׁאַג: "רֶגַע אֶחָד, יְלָדִים, אַתֶּם חוֹשְׁבִים שֶׁזֶּה הַכֹּל?"

וּכְבָר הוּא שִׁלְשֵׁל אֶת כַּף יָדוֹ אֶל כִּיס מִכְנָסָיו, וְשָׁם, מֵהַמַּעֲמַקִּים, עָלָה הָרַשְׁרוּשׁ הַמְּבַטֵּר, שֶׁנִּצְנֵץ לְלִיאוֹר וְלִי בָּעֵינַיִם שֶׁלָּנוּ: "כֶּסֶף, יוֹאָב", אָמַר לִיאוֹר הַמֻּקְסָם.

"כֶּסֶף, כֶּסֶף, מִי בָּא לְקַחְתּוֹ?"

אֲנִי קִבַּלְתִּי רִאשׁוֹן, כִּי אֲנִי הַבְּכוֹר. לִיאוֹר הָיָה חֲסַר סַבְלָנוּת. הוּא רָאָה אֵיךְ אֲנִי מְקַבֵּל מַטְבֵּעַ וְעוֹד מַטְבֵּעַ, וְעוֹד אַחַת... יָצְאוּ לִי דֵּי הַרְבֵּה שְׁקָלִים, בְּחַיַּי, סַבָּא מַמָּשׁ הִפְתִּיעַ אוֹתִי.

"וְעַכְשָׁו לְלִיאוֹר הַקָּטָן שֶׁהִמְתִּין בְּסַבְלָנוּת", הִמְשִׁיךְ סַבָּא, וְהוֹצִיא שׁוּב אֶת כַּף יָדוֹ מֵהַכִּיס: "הֵי, נִגְמְרוּ לִי הַמַּטְבְּעוֹת," הוּא גִּמְגֵּם, אֲבָל עוֹד לִפְנֵי שֶׁלִּיאוֹר הִסְפִּיק לְהַתְחִיל לִבְכּוֹת, וְרַק לְהַרְטִיב מְעַט אֶת הָעֵינַיִם שֶׁלּוֹ בִּדְמָעוֹת, הִמְשִׁיךְ סַבָּא: "אֲבָל... יֶשְׁנוֹ בִּשְׁבִילְךָ, לִיאוֹר, יֵשׁ לִי מַטְבְּעוֹת זָהָב."

הוּא הוֹשִׁיט לְלִיאוֹר שַׂקִּית שְׁלֵמָה שֶׁל מַטְבְּעוֹת שׁוֹקוֹלָד מְצֻפִּים בִּנְיַר מֻזְהָב. לִיאוֹר הָיָה נִרְגָּשׁ, וְהוּא רָץ לְהֵרָאוֹת לִי וּלְהִשְׁוִיץ בִּפְנֵי כָּל הָעוֹלָם. "טִפְּשׁוֹן, הַמַּטְבְּעוֹת שֶׁלְּךָ לֹא שָׁווֹת..." אָמַרְתִּי לוֹ כְּשֶׁאֲנִי תּוֹפֵס בִּכְתֵפָיו, וּכִמְעַט וְסִיַּמְתִּי אֶת הַמִּשְׁפָּט, אֲבָל פִּתְאוֹם הִתְחָרַטְתִּי. מָה אִכְפַּת לִי שֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁהוּא הֲכִי עָשִׁיר בָּעוֹלָם!

סיפר יואב אבירום
רשם איטו

מה הולך

חנוכה במוזיאון האדם והחי

בגן הוורדים בפארק הלאומי ברמת גן נמצא מוזיאון האדם והחי. במוזיאון תוכלו לראות שלדים ופוחלצים של בעלי חיים שונים, שיחזור של דינוזאורים, אלו הם בעלי החיים הענקיים מן העבר, תצוגות רבות הניתנות להפעלה על ידי הקהל ותוכניות אור־קוליות.

כל אלו בכל ימות השנה, ולחופשת החנוכה הכין לנו המוזיאון תוכנית מיוחדת.

ביום ג' ה־6 בדצמבר וביום ה' ה־8 בדצמבר, בשעות 10.00, 10.45 ו־11.30, יקיימו במוזיאון הדגמות והפעלות בנושאים: תנועה, רביה ועונות. בשעה 12.00 יוקרן סרט טבע.

הפעילות מתאימה לגילאי 5 ומעלה וההשתתפות כלולה במחיר הכניסה למוזיאון.

רחל שי

עתידנות

הַתִּיק שֶׁיֵּלֵךְ אַחֲרֶיךָ

הַיֵּשׁ אַחֲרֶיךָ לְכָל מָקוֹם בְּלִי חֲשִׁיבוּת לְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ, וְלֹא יִהְיֶה כָּל צֹרֶךְ לְהָבִיא אוֹתוֹ אֵלֶיךָ בִּרְצוּעָה אוֹ בְּכֶבֶל. לֹא... וְלֹא יִהְיֶה כֶּלֶב וְגַם לֹא חָתוּל. זֶה יִהְיֶה... הַתִּיק הָאִישִׁי שֶׁלְּךָ. כֵּן, יִהְיֶה זֶה הַתִּיק הָאִישִׁי שֶׁתּוֹפִיעַ, קֵם וְקָנֶה, אִי שָׁם בַּמֵּאָה הַבָּאָה. הַתִּיק הַזֶּה יִנָּשֵׂא עַל גַּלְגַּלִּים, מַמָּשׁ כְּמוֹ מְזוֹוָדוֹת מְסֻיָּמוֹת הַקַּיָּמוֹת גַּם בְּיָמֵינוּ. אֲבָל לֹא זֶה יִהְיֶה, כַּמּוּבָן, הַחִדּוּשׁ שֶׁבּוֹ. הַחִדּוּשׁ יִהְיֶה בְּדַמּוֹתָם שֶׁל מָנוֹעַ חַשְׁמַלִּי זָעִיר, שֶׁל מַקְלֵט רַדְיוֹ מְיֻחָד וְשֶׁל מַחְשֵׁב זָעִיר וּמְשֻׁכְלָל שֶׁיִּהְיֶה שָׁתוּל בְּאַחַת הַדְּפָנוֹת. בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל בַּעַל הַתִּיק הָאִישִׁי הַזֶּה יִהְיֶה מְשַׁדֵּר רַדְיוֹ זָעִיר שֶׁהוּא יִשָּׂא בְּאֶחָד מִכִּיסָיו אוֹ יַצְמִיד לְדַשׁ בִּגְדוֹ. מְשַׁדֵּר הָרַדְיוֹ הַזָּעִיר, שֶׁכָּל כֻּלּוֹ יִהְיֶה קָטָן מִכַּרְטִיס אַשְׁרַאי, יְשַׁדֵּר אוֹתוֹת לְלֹא הֶרֶף. הָאוֹתוֹת יִהְיוּ מְיֻחָדִים לְבַעַל הַתִּיק. אֶת הָאוֹתוֹת הַלָּלוּ יִקְלֹט מַקְלֵט הָרַדְיוֹ שֶׁבַּתִּיק. עַל פִּי הָאוֹתוֹת יִזְהֶה מַחְשֵׁב הַתִּיק אֶת מְקוֹמוֹ שֶׁל בַּעַל הַתִּיק. עַל פִּי הַמָּקוֹם יָנִיעַ הַמַּחְשֵׁב אֶת הַמָּנוֹעַ הַחַשְׁמַלִּי כָּךְ שֶׁהַתִּיק יִמָּצֵא תָּמִיד לְיַד בְּעָלָיו. בְּאֹפֶן כָּזֶה יִמָּצֵא הַתִּיק הַפְּרָטִי צָמוּד לִבְעָלָיו בְּלִי שֶׁבַּעַל הַתִּיק יִצְטָרֵךְ לִנְקֹף אֶצְבַּע לְשֵׁם כָּךְ. אֲנִי בָּטוּחַ שֶׁכַּאֲשֶׁר יַתְחִילוּ בְּיִצּוּרוֹ שֶׁל הַתִּיק הַזֶּה, הוּא יִקָּנֶה כְּמוֹ לַחְמָנִיּוֹת טְרִיּוֹת, וְיִהְיֶה בְּשִׁמּוּשָׁם שֶׁל רֹב הָאֲנָשִׁים (מִלְּבַד, אוּלַי, הַשַּׁמְרָנִים שֶׁבֵּינֵיהֶם). הַתִּיק יֵהָפֵךְ בִּמְהִירוּת לְלָהִיט וְזֹאת הוֹדוֹת לְכָךְ שֶׁהוּא יְאַפְשֵׁר לָנוּ לָקַחַת עִמָּנוּ מִטְעָן רַב שֶׁלֹּא נִצְטָרֵךְ כְּלָל לְשֵׂאתוֹ. לְמַעֲשֶׂה, אַף לֹא נִצְטָרֵךְ לָגַעַת כְּלָל בַּתִּיק וְיָדֵינוּ תִּהְיֶינָה חָפְשִׁיּוֹת לַחֲלוּטִין. לַתִּיק הַזֶּה יִהְיֶה יִתְרוֹן נוֹסָף – לֹא נִצְטָרֵךְ לַחְשֹׁשׁ שֶׁנִּשְׁכַּח אוֹתוֹ אוֹ נְאַבְּדוֹ. הַתִּיק פָּשׁוּט לֹא יָנִיחַ לָנוּ לַעֲשׂוֹת זֹאת מֵאַחַר שֶׁהוּא יַעֲקֹב אַחֲרֵינוּ כָּל הָעֵת וְלֹא יַרְפֶּה מֵאִתָּנוּ (לְפָחוֹת עַד שֶׁנַּפְסִיק אֶת פְּעֻלַּת הַמְּשַׁדֵּר אוֹ אֶת פְּעֻלָּתוֹ שֶׁל מַקְלֵט הָרַדְיוֹ שֶׁבַּתִּיק).

אוֹ לָמָּה אַתֶּם מְחַכִּים, חֶבְרֶ'ה מִלְאוּ אֶת הַתִּיק הָעֲתִידָנִי שֶׁלָּכֶם בְּכָל טוּב וּלְכוּ לְשָׁלוֹם.

יוֹרָם אוֹרְעַד

סֻפְגָּנִיּוֹת בְּצוּרַת כְּעָכִים!

קָשֶׁה, אוֹי כַּמָּה קָשֶׁה לְהָכִין סֻפְגָּנִיּוֹת. עִנְיַן הַשְּׁמָרִים הוּא מְסֻבָּךְ, וְהוּא מִסְתַּיֵּם לִפְעָמִים בְּבָלָגָן דָּבִיק עַל פְּנֵי הַשַּׁיִשׁ. לְעֶזְרָתֵנוּ בָּא מַתְכּוֹן פָּחוֹת מְעַצְבֵּן, שֶׁעָלָיו תּוּכְלוּ לְהִתְגַּבֵּר בְּעֶזְרָתָהּ הַקַּלָּה שֶׁל אִמָּא, וְאוּלַי אַף לְלֹא כָּל עֶזְרָה. זֶהוּ מַתְכּוֹן לְסֻפְגָּנִיּוֹת בְּצוּרַת כְּעָכִים, וְלַהֲכָנָתוֹ אֵין צֹרֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁמָרִים, מַסְפִּיקָה אַבְקַת אֲפִיָּה (אוֹ שִׁמּוּשׁ בְּקֶמַח תּוֹפֵחַ־מֵעַצְמוֹ).

בּוֹאוּ וְנִגַּשׁ אֶת הַמַּתְכּוֹן הַמְּעַנְיֵן הַזֶּה.

הַחֳמָרִים הַדְּרוּשִׁים:

2 בֵּיצִים, 3/4 כּוֹס סֻכָּר, 2 כַּפּוֹת מַרְגָּרִינָה מוּמֶסֶת, 1/2 3 כּוֹסוֹת קֶמַח, 4 כַּפִּיּוֹת אַבְקַת אֲפִיָּה, כּוֹס חָלָב, קֹמֶץ מֶלַח.

וְעַתָּה נִגַּשׁ לַהֲכָנַת הַבָּצֵק. נִטְרֹף אֶת הַבֵּיצִים וְנוֹסִיף אֶת הַסֻּכָּר, הַמַּרְגָּרִינָה הַמּוּמֶסֶת, קֹמֶץ הַמֶּלַח, הַקֶּמַח וְאַבְקַת הָאֲפִיָּה. נְעַרְבֵּב אֶת כָּל הַחֳמָרִים הַלָּלוּ עִם כּוֹס הֶחָלָב עַד שֶׁיִּתְקַבֵּל בָּצֵק מַסְפִּיק מוּצָק כְּדֵי לְרַדֵּד אוֹתוֹ לְ"עָלֶה" בְּעֳבִי שֶׁל סַנְטִימֶטֶר בְּעֵרֶךְ.

בַּשָּׁלָב הַבָּא נִקַּח כּוֹס וְגָבִיעַ קָטָן יוֹתֵר, וּבְעֶזְרָתָם נַחְתֹּךְ כְּעָכִים מִן הָעָלֶה. הַכּוֹס הַגְּדוֹלָה תְּסַמֵּן אֶת הַכַּעַךְ עַצְמוֹ, וְהַגָּבִיעַ יַחְתֹּךְ אֶת הַחוֹר הַמָּסָרְתִּי בָּאֶמְצַע.

נְחַמֵּם שֶׁמֶן בְּסִיר וְנָשִׂים בְּתוֹכוֹ אֶת הַכְּעָכִים. כִּמְעַט מִן־רֶגַע יָצוּפוּ הַכְּעָכִים כְּשֶׁהֵם חוּמִים בְּצַד אֶחָד. נַהֲפֹךְ אוֹתָם וּנְטַגֵּן מִן הַצַּד הַשֵּׁנִי, וְאָז נוֹצִיאֵם בִּמְהִירוּת לְתוֹךְ מְסַנֶּנֶת גְּדוֹלָה. הַשֶּׁמֶן יִצְטַבֵּר לְצַלַּחַת שֶׁמִּתַּחַת לַמְּסַנֶּנֶת, וּלְפָנֵינוּ יִהְיוּ הַכְּעָכִים מוּכָנִים לַאֲכִילָה. וְנִפְזֹר עֲלֵיהֶם מְעַט סֻכָּר אוֹ אַבְקַת סֻכָּר, וְנַגִּישׁ אוֹתָם לְשֻׁלְחַן הֶחָג.

בְּתֵאָבוֹן!

רוני לרנר

קִטְעֵי לָשׁוֹן לַחֲנֻכָּה

הַדּוֹדִים שֶׁלִּי מִבְּאֵר שֶׁבַע קָנוּ דִּירָה חֲדָשָׁה וְהִזְמִינוּ אֶת כָּל הַמִּשְׁפָּחָה לִמְסִבָּה – לַחֲנֻכַּת הַבַּיִת. חֲנֻכַּת הַבַּיִת הִיא מְסִבָּה שֶׁעוֹשִׂים כַּאֲשֶׁר עוֹבְרִים לָגוּר בְּבַיִת חָדָשׁ. חָנַךְ – פֵּרוּשׁוֹ חִדֵּשׁ, הִתְחִיל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ. לָמָּה אֲנִי מְסַפֶּרֶת עַל הַדּוֹדִים מִבְּאֵר שֶׁבַע דַּוְקָא הַיּוֹם? בִּגְלַל הַחֲנֻכָּה. כְּשֶׁחוֹנְכִים בַּיִת חָדָשׁ עוֹשִׂים חֲנֻכַּת בַּיִת, וְכַאֲשֶׁר הַחַשְׁמוֹנָאִים נִצְּחוּ אֶת הַיְּוָנִים הֵם חָגְגוּ אֶת חִדּוּשׁ הָ'עֲבוֹדָה' בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ. וּמִכָּאן שְׁמוֹ שֶׁל חַג הַחֲנֻכָּה – חֲנֻכַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

"הֵבֵאתִי דְּמֵי חֲנֻכָּה," אָמַר דּוֹדִי, אֲבָל לִפְנֵי שֶׁפָּתַח אֶת הָאַרְנָק שָׁאַל: "מַה פֵּרוּשׁ הַמִּלָּה דָּמִים?"

"דְּמֵי הַחֲנֻכָּה קְשׁוּרִים לְדָם?" נִסִּיתִי לְנַחֵשׁ.

"לֹא, אֵין שׁוּם קֶשֶׁר. הַמִּלָּה דָּמִים פֵּרוּשָׁהּ כֶּסֶף. יֵשׁ דְּמֵי כִּיס, כְּלוֹמַר כֶּסֶף כִּיס, וְיֵשׁ דְּמֵי טִרְחָה. וְעַכְשָׁו אֶפְשָׁר לָתֵת אֶת דְּמֵי הַחֲנֻכָּה."

וְהַדּוֹד פָּתַח סוֹף־סוֹף אֶת הָאַרְנָק.

עָלוּ שַׁלְהָבוֹת בַּחֲנֻכִּיָּה

עָלוּ שַׁלְהָבוֹת בַּחֲנֻכִּיָּה,
עָלוּ סַפְּרוּ לַכֹּל
עַל נֵס שֶׁפֹּה הָיָה,
נֵס מְאֹד גָּדוֹל,
עַל נֵס נִצְחוֹן הַמַּכַּבִּים
בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל,
נִצְּחוּ הֵם יְוָנִים רַבִּים
וְהוֹדוּ לָאֵל.
עַל פַּךְ־הַשֶּׁמֶן הַטָּהוֹר
נִמְצָא שָׁם בַּמִּקְדָּשׁ;
שְׁמוֹנָה יָמִים נָתַן הָאוֹר
בְּכָל יוֹם מֵחָדָשׁ.
הַמְּנוֹרָה כְּבָר שׁוּב דְּלוּקָה
הֵפִיצָה אוֹר סָבִיב,
סִפְּרוּ עַל נֵס הַחֲנֻכָּה
וְעַל הַגְּאוֹרִים חָבִיב.

שושנה צפורי

הרפתקאות מלפפון פרק 18 כתב וצייר אורי פינק

